

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových a environmentálních studií

Prezenční studium

Postavení handicapovaných lidí v Kambodži a role NGOs

„Role neziskových organizací v oblasti inkluzivního vzdělávání“

Diplomová práce

Bc. Pavla DRVOTOVÁ

Vedoucí práce: Mgr. Simona Šafaříková, Ph.D.

Olomouc 2017

Abstrakt

Práce se zabývá postavením handicapovaných lidí v Kambodži a rolí nevládních organizací v oblasti vzdělávání dětí s postižením. Cílem diplomové práce je představení problémů, se kterými se lidé s postižením v Kambodži setkávají a následné zhodnocení nevládních organizací. V teoretické části jsou představeny problémy, se kterými se lidé s postižením potýkají v rozvojovém světě. Součástí teoretické části je také přiblížení působnosti nevládních organizací a kritika související s jejich činností. Posléze je pozornost věnována situaci v Kambodži. Kromě nejčastějších příčin postižení je představen i vládní přístup k lidem s postižením. V této části práce jsou uvedeny rovněž priority a problémy kambodžského školství. Praktická část obsahuje analýzu, která představuje místní a mezinárodní nevládní organizace působící v oblasti inkluzivního vzdělávání v Kambodži. Výsledky analýzy mají objasnit, jakou roli mají nevládní organizace v poskytování vzdělávání, a jak svou činností reagují na státem definované priority a výzvy.

Klíčová slova: Kambodža, lidé s postižením, nevládní organizace, inkluzivní vzdělávání, chudoba

Abstract

This thesis discusses the status of people with disabilities in Cambodia and the role of non-governmental organizations in providing education to children with disabilities. The purpose of this thesis is to describe problems that people with disabilities are facing and to analyze the role of NGOs in the area of inclusive education. The theoretical part introduces basic information about people with disabilities in the developing world along with other issues that they are dealing with. The focus is on various definitions of non-governmental organizations, its roles and criticisms. In addition, the presence of NGOs in Cambodia will be identified. Research on Cambodia's most common causes of disabilities and the government's approach towards the issue of disability in regards to their educational system will be included. Finally, the practical part is devoted to the analysis of local and international non-governmental organizations that are specializing in inclusive education. As a result, the intention is to reveal the role of non-governmental organizations in providing educational services and how they react to governmental challenges.

Key words: Cambodia, people with disabilities, non-governmental organizations, inclusive education, poverty

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a veškeré zdroje jsem uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne 9. 4. 2017

.....
podpis

Ráda bych zde poděkovala vedoucí své diplomové práce **Mgr. Simoně Šafaříkové, Ph.D.**, za odborné vedení, cenné rady, věcné připomínky a trpělivost. Poděkování patří také mé rodině za podporu během celého mého studia.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Pavla DRVOTOVÁ**
Osobní číslo: **R140135**
Studijní program: **N1301 Geografie**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**
Název tématu: **Postavení handicapovaných lidí v Kambodži a role NGOs**
Zadávací katedra: **Katedra rozvojových studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce se bude zabývat postavením handicapovaných lidí v Kambodži. Jejím cílem bude přiblížit postavení lidí s handicapem s kambodžské společnosti. Dálším cílem bude poukázat na roli, kterou zaujímají nevládní organizace při budování jejich pozice v kambodžské společnosti.

Rozsah grafických prací: dle potřeby
Rozsah pracovní zprávy: 20 - 25 tisíc slov
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

- Cihlář, Michal Richterová, Veronika (2006). *Kambodža v detailech* (Praha: Gallery).
- Conelly, Ulrike Buschbacher (2009). Disability rights in Cambodia: Using the convention on the rights of people with disabilities to expose human rights violations. *Pacific Rim Law & Policy Journal Association* (<https://digital.law.washington.edu/dspace-law/bitstream/handle/1773.1/521/18PacRimLPolyJ123.pdf?sequence=1>, 13. 1. 2015).
- Dietrich, Simone (2011). The Politics of Public Health Aid: Why Corrupt Governments Have Incentives to Implement Aid Effectively. *World Development* 39 (1), s. 5563.
- Chandler, David (2008). *A history of Cambodia* (Boulder: Westview Press).
- McLaughlin, Daniel (2012). *Mental Health and Human Rights in Cambodia*. Leithner Center for International Law and Justice (<http://www.leitnercenter.org/files/2012%20Leitner%20Cambodia%20Report%20%28v17.1.2015%29.pdf>).
- United Nations Development Program (2013). *Cambodia Annual Report 2012* (<http://www.kh.undp.org/content/dam/cambodia/docs/AR/UNDP%20Cambodia%2013.1.2015.pdf>).

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Simona Šafaříková, Ph.D.**
Katedra rozvojových studií

Datum zadání diplomové práce: **28. ledna 2015**
Termín odevzdání diplomové práce: **15. dubna 2016**

L.S.

prof. RNDr. Ivo Frišbart, CSc., Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 28. ledna 2015

Obsah

Seznam zkratk.....	11
Seznam obrázků a tabulek.....	14
1. Úvod.....	15
2. Cíle práce a výzkumné metody.....	17
2.1. Cíl práce.....	17
2.2. Struktura práce.....	17
2.3. Výzkumné metody.....	19
TEORETICKÁ ČÁST.....	21
3. Postavení handicapovaných lidí v rozvojovém světě.....	21
3.1. Handicapovaní lidé v rozvojovém světě.....	22
3.2. Všudypřítomné překážky.....	24
3.3. Existující organizace a mezinárodní iniciativy.....	25
3.4. Opatření přijatá na mezinárodní úrovni.....	26
3.5. Vidina lepší budoucnosti.....	28
4. Nevládní organizace.....	29
4.1. Činnost.....	30
4.2. Role NGOs.....	30
4.3. Kritika NGOs.....	32
5. Situace v Kambodži.....	34
5.1. Příčiny.....	35
5.1.1. Chudoba.....	36
5.2. Společnost.....	36
5.3. Současná situace.....	38
5.4. Zajišťování služeb ze strany státu.....	38
5.5. Vzdělávání.....	40
5.5.1. Míra zápisu.....	41
5.5.2. Přístupnost.....	41

5.5.3.	Inkluzivní vzdělávání	42
5.5.4.	Vláda	44
5.5.5.	Problémy a výzvy	45
6.	Nevládní organizace v Kambodži	46
6.1.	Vládní přístup	47
6.2.	Organizace působící ve vzdělávání	48
PRAKTICKÁ ČÁST		50
7.1.	Místní NGOs působící v rámci inkluzivního vzdělávání	51
7.1.1.	Khemara Cambodia	51
	Analýza organizace	51
7.1.2.	Kampuchean Action for Primary Education	52
	Analýza organizace	53
7.1.3.	Mith Samlanh	53
	Analýza organizace	54
7.1.4.	Rabbit School	54
	Analýza organizace	55
7.1.5.	Komar Pikar Foundation	56
	Analýza organizace	56
7.1.6.	Disability Development Services Program	57
	Analýza organizace	57
7.1.7.	Phare Ponleu Selpak	58
	Analýza organizace	59
7.2.	Mezinárodní NGOs	63
7.2.1.	Krousar Thmey	63
	Analýza organizace	63
7.2.2.	Aide et Action	64
	Analýza organizace	65
7.2.3.	Light for the World	65

Analýza organizace	66
7.2.4. Handicap International	66
Analýza organizace	67
7.2.5. Voluntary Service Overseas	67
Analýza organizace	68
7.2.6. Epic Arts	68
Analýza organizace	69
7.2.7. Save the Children	70
Analýza organizace	70
7.2.8. Charita Česká republika	71
Analýza organizace	72
7.3. Kritika.....	78
8. Závěr.....	81
Seznam literatury.....	84

Seznam zkratek

CDC	The Council for the Development of Cambodia <i>Rozvojová rada Kambodži</i>
CDCF	<i>Cambodia Development Cooperation Forum</i> <i>Kambodžského fóra pro rozvojovou spolupráci</i>
CDPO	Cambodian Disabled People's Organization <i>Kambodžské organizace lidí s postižením</i>
CRS	Catholic Relief Services americká Charita
CSO	Civil society organizations <i>Organizace občanské společnosti</i>
DAC	The Disability Action Council <i>Akční radu pro problematiku postižení</i>
DDSP	Disability Development Services Program <i>název místní organizace analyzované v praktické části</i>
DPOs	Disabled people's Organisation <i>Organizace sdružující osoby s postižením</i>
FAO	Food and Agriculture Organization <i>Organizace pro výživu a zemědělství</i>
HDI	Human Development Index <i>Index lidského rozvoje</i>
IASG	The Inter-Agency Support Group on the Convention on the Rights of Disabled Persons <i>Mezi-agenturní skupina podporující Úmluvu OSN o právech osob se zdravotním postižením</i>
IDA	International Disability Alliance <i>Mezinárodní aliance zdravotně postižených</i>

IDDC	International Disability and Development Consortium <i>Mezinárodní konsorcium zdravotně postižených a rozvoje</i>
ILO	International Labour Organization <i>Mezinárodní organizace práce</i>
KAPE	Kampuchean Action for Primary Education <i>název místní organizace analyzované v praktické části</i>
MoEYS	The Ministry of Education, Youth and Sports <i>Ministerstvo školství, mládeže a sportu</i>
MoH	The Ministry of Health <i>Ministerstvo zdravotnictví</i>
MoLVT	The Ministry of Labour and Vocational Training <i>Ministerstva práce a odborného vzdělávání</i>
MoP	The Ministry of Planning <i>Ministerstvo plánování</i>
MoRD	The Ministry of Rural Development <i>Ministerstvo pro rozvoj venkova</i>
MoSVY	The Ministry of Social Affairs, Veterans and Youth Rehabilitation <i>Ministerstvo sociálních věcí, veteránů a rehabilitace mládeže</i>
MoWA	The Ministry of Women's Affairs <i>Ministerstvo pro záležitosti žen</i>
NGOs	Non-governmental organizations <i>Nevládní organizace</i>
OHCHR	The Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights <i>Úřad vysokého komisaře pro lidská práva</i>
OSN	Organizace spojených národů <i>United Nations</i>

PRPD	The Partnership on the Rights of Persons with Disabilities <i>Partnerství pro práva osob s postižením</i>
UN	United Nations <i>Organizace spojených národů</i>
UNDESA	The UN Department of Economic and Social Affairs <i>Odbor OSN pro ekonomické a sociální otázky</i>
UNDP	United Nations Development Programme <i>Rozvojový program OSN</i>
UNESCAP	The United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific <i>Ekonomické a sociální komise OSN pro Asii a Pacifik</i>
UNICEF	The United Nations International Children's Emergency Fund** <i>Dětský fond Organizace spojených národů</i>
UXO	Unexploded ordinance <i>Nevybuchlá munice</i>
VSO	Voluntary Sevice Overseas <i>název mezinárodní organizace analyzované v praktické části</i>
WHO	World Health Organization <i>Světová zdravotnická organizace</i>

Seznam obrázků a tabulek

Obrázek č. 1	Klasifikace zemí podle Světové banky	str. 20
Obrázek č. 2	Mapa Kambodži	str. 33
Obrázek č. 3	Příčiny postižení v Kambodži v roce 2010	str. 34
Obrázek č. 4	Graf kategorie postižení dětí do 14 let v roce 2013	str. 41
Tabulka č. 1	Návaznost místních organizací na ministerstva	str. 60
Tabulka č. 2	Místní organizace reagující na vládní pod-sektory	str. 60
Tabulka č. 3	Místní organizace reagující na problémy kambodžského školství	str. 61
Tabulka č. 4	Místní organizace splňující kritéria zprostředkovatele	str. 61
Tabulka č. 5	Návaznost mezinárodních organizací na ministerstva	str. 73
Tabulka č. 6	Mezinárodní organizace reagující na vládní pod-sektory	str. 73
Tabulka č. 7	Mezinárodní organizace reagující na výzvy kambodžského školství	str. 74
Tabulka č. 8	Mezinárodní organizace jako zprostředkovatele	str. 74
Tabulka č. 9	Návaznost organizací na ministerstva	str. 76
Tabulka č. 10	Organizace reagující na vládní pod-sektory	str. 76
Tabulka č. 11	Organizace reagující na výzvy kambodžského školství	str. 76
Tabulka č. 12	Organizace jako zprostředkovatelé vzdělání	str. 76

1. Úvod

Kambodža, jihoasijský stát nacházející se mezi Vietnamem, Thajskem a Laosem, má pozoruhodnou historii, s jejímiž následky se země potýká i v současnosti. V kambodžské společnosti jsou stále patrné pozůstatky režimu Rudých Khmérů, jednoho z nejhorších politických systémů moderních dějin. V 70. letech 20. století, během Pol Potovy vlády usilující o vyhlazení inteligence, tedy lékařů, učitelů a dalších vzdělaných lidí, byly zničeny vzdělávací systém i systém zdravotní péče. Pád režimu Rudých Khmérů a Pařížská mírová dohoda z roku 1991 Kambodži umožnily vydat se na cestu socio-ekonomického rozvoje, za který je od počátku 21. století chválena (ADB 2010: 1). Rozvoj lze však považovat za úspěšný pouze v případě, kdy je zaměřen na nerovnosti mezi různými skupinami, jelikož společnost se nemůže rozvíjet chtěným způsobem, pokud část jejího obyvatelstva je diskriminována. Naskytá se tedy otázka, zda z ekonomického růstu mohou profitovat také nejhudší skupiny kambodžské společnosti. Přestože ekonomický růst byl významný, míra chudoby i nadále zůstávala vysoká, a to zejména v zemědělských oblastech a mezi určitými skupinami obyvatel. V kambodžské společnosti i nadále přetrvává výrazná nevyváženost v oblasti příjmů (ILO 2012: 5). Právě chudoba je jednou z příčin relativně vysokého počtu lidí s postižením v Kambodži. Nedostatek finančních prostředků a s ním související omezený přístup k lékařské péči často způsobují komplikovaný průběh nemocí s trvalými následky.

Je nutné brát v potaz, že vnímání postižení se liší společnost od společnosti, kulturu od kultury a kontext od kontextu. Definice postižení přitom ovlivňuje identifikaci lidí s postižením a vymezení míry postižení v dané zemi. Z tohoto důvodu bude představena kategorizace postižení již v úvodu třetí kapitoly. Pojmy handicap a postižení pak budou v této práci používány jako zaměnitelná slova. V souvislosti se vzděláváním bude uplatňován rovněž výraz děti se specifickými potřebami. Přestože oficiální statistické údaje o lidech s postižením v Kambodži nejsou k dispozici, odhaduje se, že až 5 % celkové kambodžské populace žije přinejmenším s jedním postižením (Carter 2009: 15). Jedná se tak o jednu z nejvyšších koncentrací osob s postižením v rozvojovém světě (Thomas 2005: 5). Z tohoto důvodu byla pro předkládanou případovou studii zvolena právě Kambodža.

S touto prací také úzce souvisí pojem inkluzivní vzdělání, které je kontroverzním tématem vyvolávajícím rozporuplné emoce již od konce 20. století. Definice pojmu inkluzivní vzdělání však bývá často široké veřejnosti neznámá. Co tedy tento termín znamená? Inkluzí se chápe vzdělávací proces, kdy je dítě s postižením plně zahrnuto do obecného vzdělávacího programu. Jedná se tak o aktivní účast studentů s postižením v obecných školách spolu se studenty bez postižení. Podle Centra studií inkluzivního vzdělání musí být v rámci inkluzivního vzdělávacího

procesu všichni studenti bráni stejně. Zároveň zvyšující se participací studentů se dosáhne snížení jejich vyloučení ze společnosti (Centre for Studies on Inclusive Education 2017).

Snahou diplomové práce nesoucí název *Postavení handicapovaných lidí v Kambodži a role NGOs* bude přiblížit čtenáři situaci, v níž se nachází lidé s postižením v rozvojovém světě, konkrétně v Kambodži, a uvést je do problematiky inkluzivního vzdělávání. Samotné inkluzivní vzdělávání je přitom v kambodžském vzdělávacím systému relativně novým trendem, který se neustále vyvíjí. V průběhu přípravných prací došlo k mírnému upřesnění původního projektu diplomové práce. Tato konkretizace se týká především role NGOs, kde původně obecné pojetí bylo nahrazeno konkrétní rolí v oblasti inkluzivního vzdělávání. Původní název práce, „Postavení handicapovaných lidí v Kambodži a role NGOs“, který by plně nerefletoval obsah práce zabývající rolí NGOs v oblasti inkluzivního vzdělávání, byl z tohoto důvodu upřesněn prostřednictvím podnadpisu „Role neziskových organizací v oblasti inkluzivního vzdělávání“.

2. Cíle práce a výzkumné metody

2.1. Cíl práce

Jak již bylo nastíněno, snahou této diplomové práce je přiblížit čtenáři situaci, ve které se nachází lidé s postižením v rozvojovém světě, konkrétně pak v Kambodži. Spolu s tím bude práce usilovat o uvedení čtenáře do problematiky inkluzivního vzdělávání spolu s představením místních i mezinárodních nevládních organizací (*non-governmental organizations* (NGOs)) působících v inkluzivním vzdělávání v Kambodži.

Obecná výzkumná otázka předkládané práce zní, *jakou roli hrají NGOs ve vzdělávání*. Takto definovaná otázka vytváří základní rámec práce, jejímž cílem je *představení problémů, se kterými se lidé s postižením v současné době v Kambodži potkávají a následné zhodnocení nevládních organizací (non-governmental organizations (NGOs)) působících v inkluzivním vzdělávání*. Ústřední tezí, díky které dojde k naplnění stanoveného cíle, je tvrzení, že NGOs hrají ve vzdělávání dětí s postižením roli zprostředkovatele služeb. Uvedená teze bude ověřována na pozadí vládních priorit a s nimi souvisejícími problémy kambodžského školství.

2.2. Struktura práce

První část práce je koncipována teoreticky a spolu s problematikou postavení lidí s postižením v rozvojovém světě a posléze v Kambodži seznamuje čtenáře také s činností nevládních organizací.

Pro lepší pochopení situace v Kambodži je třetí kapitola zaměřená na představení postavení handicapovaných lidí ve světě. Úvodní část této kapitoly vysvětluje, jak je vnímán pojem rozvojový svět v rámci této práce. Součástí této kapitoly je také kategorizace postižení, se kterou budeme v textu pracovat. Dále se snaží popsat, s jakými problémy a překážkami se lidé s postižením v rozvojovém světě potýkají. Druhá část kapitoly se věnuje mezinárodním iniciativám a organizacím, které se angažují v oblasti práv osob s postižením, a které usilují o zlepšení jejich postavení. V této části práce jsou představena také mezinárodní opatření, která byla přijata za účelem zlepšování kvality života osob s postižením, se zaměřením na Úmluvu OSN o právech osob s postižením. Poslední část se zabývá vývojem postavení lidí s postižením od 90. let, kdy se situace postupně zlepšuje.

Úkolem čtvrté kapitoly je přinést hlubší porozumění role NGOs. V úvodu kapitoly je uvedeno několik definic NGOs. Poté je ve stručnosti popsána činnost a zesilování pozice NGOs ve světě, na které bude volně navazovat text věnující se vývoji postavení NGOs v Kambodži. V této části práce je představena také Lewisova kategorizace rolí. V závěru kapitoly je prostor věnován také kritice, které NGOs často čelí.

Naše pozornost se poté přesune na situaci v Kambodži, která je představena v páté kapitole. Na začátku jsou stručně popsány příčiny vysokého počtu lidí s postižením. Důraz je přitom kladen na chudobu, která je mnohdy příčinou i důsledkem postižení. V této kapitole je čtenář seznámen také s postojem kambodžské společnosti vůči lidem s postižením, kteří postižení často vnímají jako karmický trest, a lidé s postižením jsou často ze společnosti vyloučeni a diskriminováni. Dále se blíže podíváme na současnou situaci, kdy jsou lidé stále vyloučeni ze společnosti především kvůli fyzickým bariérám. Pozornost je poté zaměřena na ministerstva, která jsou zodpovědná za spravování záležitostí souvisejících se zdravotním postižením. V této práci je pozornost nejvíce kladena na činnost Ministerstva školství, mládeže a sportu a Ministerstva sociálních věcí, veteránů a rehabilitace mládeže. Posléze se zaměříme na vzdělávání v Kambodži. Než bude představeno samotné inkluzivní vzdělávání, bude nastíněna obecná situace týkající se zápisovosti a přístupnosti. V této části práce jsou rovněž popsány vládní snahy situaci zlepšovat a její priority v oblasti vzdělávání. Tato kapitola se zabývá rovněž problémy vzdělávacího systému a výzvami, na které se soustředí Strategický vzdělávací plán.

Na tuto kapitolu navazuje část práce seznamující s působností NGOs v Kambodži. V úvodu kapitoly bude čtenář seznámen s historickým vývojem působení NGOs od 70. let 20. století až do současnosti. V souvislosti s působením NGOs v Kambodži je v této kapitole popsán také vládní přístup. V této části práce budou představeny rovněž dopady Zákona o sdruženích a nevládních organizacích (*Law on Association and Non-Governmental Organization (LANGO)*) na činnost NGOs. V závěru této kapitoly bude představena činnost organizací pracujících s dětmi s postižením, čímž se již přesuneme k praktické části práce.

Praktickou část práce poté představuje analýza jednotlivých organizací, na jejichž činnost budou aplikovány rysy zprostředkovatele. Z tohoto důvodu je pozornost věnována konkrétním NGOs, které působí v oblasti inkluzivního vzdělání, a jejím projektům. První část textu se věnuje aktivitám místních NGOs působících v inkluzivním vzdělávání. Ve druhé části se naše pozornost zaměří na představení činnosti mezinárodních NGOs. Naší snahou je aplikovat získané poznatky z předchozích kapitol a analyzovat aktivity jednotlivých NGOs, abychom ověřili, zda NGOs hrají roli poskytovatele vzdělávání. V závěru kapitoly je čtenáři poskytnut také kritický pohled na činnost analyzovaných NGOs.

Konečně poslední část práce představuje závěr, jehož úkolem je interpretace nasbíraných poznatků. V této kapitole jsou zvýrazněny rysy zprostředkovatelů služeb u analyzovaných NGOs. Důležitou součástí této kapitoly představuje také návrh řešení, která jsou potřeba, aby bylo možné vést projekty inkluzivního vzdělávání efektivněji. Důležitou součástí této práce je zejména ověření teze, zda NGOs hrají roli zprostředkovatele služeb.

2.3. Výzkumné metody

Předkládaná práce je koncipována jako případová studie, jelikož se zaměřuje na konkrétní zemi a nevládní organizace v ní působící. Práce má povahu kvalitativního výzkumu. Přestože je kvalitativní výzkum mnohými metodology často vnímán pouze jako doplněk kvantitativního výzkumu, v sociálních vědách si postupně vydobyl rovnocenné postavení (Hendl 2016: 45). Britha Mikkelsen dokonce ve své publikaci *Methods for Development Work and Research: A New Guide for Practitioner* uvádí, že kvalitativní výzkum začal ve společenských vědách postupně nahrazovat výzkum kvantitativní. Obě dvě techniky sdílejí základní vědecké principy, ale zároveň se odlišují například vnímáním reality, na kterou se kvantitativní výzkumy zaměřují z objektivní reality, zatímco v rámci kvalitativního výzkumu je zkoumán konstrukt sociální reality. Kvalitativní metody však umožňují na sbíraná data pohlížet komplexněji (Mikkelsen 2005: 141).

Při zpracování diplomové práce byla použita rešeršně-kompilační metoda. Samotnému psaní diplomové práce předcházela roční rozsáhlá rešerše dostupné literatury a elektronických zdrojů, která byla následována podrobným studiem materiálů. Jelikož se se jedná o téma s mezinárodní tematikou, zaměřené na osoby s postižením v rozvojovém světě a nevládní organizace působící v Kambodži, množství relevantních zdrojů v českém jazyce je omezené. Proto většina zdrojů, které byly použity, byla napsána v anglickém jazyce. Jedná se zejména o internetové zdroje a články v odborných časopisech. Získaná data byla následně posouzena a interpretována. V praktické části autorka analyzuje roli nevládních organizací působících v inkluzivním vzdělávání v Kambodži na základě aplikace Lewisovy kategorizace rolí. Pro jednodušší orientaci v textu je přiložen také seznam zkratk spolu s českým ekvivalentem. Pro ucelenost informací a lepší porozumění obsahuje práce také obrázky, tabulky a grafy, jejichž seznam je uveden na jejím začátku.

Výzkumnou metodou zvolenou pro dosažení stanoveného cíle práce, byla stanovena analýza aktivit jednotlivých organizací. Přestože je v Kambodži několik desítek organizací pracujících s lidmi s postižením, pro tuto práci bylo vybráno celkem 15 organizací. Pro komplexnější porovnání bylo záměrem autorky vytvoření analyzovaného vzorku, ve kterém budou zahrnuty nevládní organizace místní i mezinárodní, stejně tak jako organizace aktivní v oblasti formálního i neformálního vzdělávání. Při výběru studovaných organizací však byla klíčovým kritériem angažovanost v inkluzivním vzdělávání. Analyzovány jsou tedy výhradně organizace, které svou proklamovanou činností usilují o zlepšení životní úrovně dětí a mládeže s postižením. Do výběru bylo zahrnuto sedm místních organizací, konkrétně *Khemara Cambodia*, *Kampuchean Action for Primary Education*, *Mith Samlanh*, *Rabbit School*, *Komar Pikar Foundation*, *Disability Development Services Program* a *Phare Ponleu Selpak*. Osmi mezinárodními organizacemi

zahrnutými do analýzy jsou *Krousar Thmey, Aide et Action, Light for the World, Handicap International, Voluntary Service Overseas, Epic Arts, Save the Children a Charita Česká republika*. Nejvíce relevantních informací bylo dostupných právě k těmto organizacím, a proto je jim v následujícím textu věnována pozornost, přestože se nejedná o jediné organizace působící v inkluzivním vzdělávání v Kambodži.

Při analyzování jednotlivých organizací došlo nejprve k nastudování materiálů o jejich činnosti, které bylo následováno shrnujícím popisem aktivit dané organizace. Na tento popis v práci navazuje analytická část, ve které byly na tyto činnosti aplikovány jednotlivé rysy zprostředkovatelů, které jsou vymezeny v teoretické části. V této části práce je rovněž analyzováno, jak jednotlivé organizace reagují na problémy kambodžského školství a jakým způsobem je činnost organizací navázána na vládní priority. Jedná se tak o přechod z deskriptivní roviny do roviny analyzování a aplikování jednotlivých poznatků získaných v teoretické části. Rozšířené vysvětlení metodologie je poskytnuto rovněž v úvodu praktické části.

Autorka práce si je vědoma, že pro komplexní porozumění problematice postavení lidí s postižením v Kambodži a obecné vymezení, jak NGOs svou činností přispívají ke zlepšování kvality života, by bylo nezbytné provést výzkum v terénu. S tím souvisí další limit textu plynoucí z dostupných zdrojů týkajících se aktivit NGOs, kterými jsou v první řadě oficiální zdroje těchto organizací. V důsledku těžko dohledatelných informací autorka rovněž v části textu věnující se kritice činnosti NGOs vychází z obecných předpokladů, které se mohou vztahovat i na analyzované organizace. Rizik plynoucích z výše uvedených nedostatků a jejich možných dopadů na předkládanou analýzu si je autorka vědoma a bude je v práci zohledňovat.

TEORETICKÁ ČÁST

Teoretická část si klade za cíl představit čtenáři situaci, ve které se nachází lidé s postižením v rozvojovém světě. Dále bude v teoretické části popsána činnost nevládních organizací spolu s kategorizací rolí, které mohou hrát. V neposlední řadě bude v této části práce představena situace v Kambodži. V úvodu kapitoly zabývající se Kambodžou budou představeny nejčastější příčiny postižení a situace, ve které se kambodžské školství v současnosti nachází. Na tuto část bude navazovat seznámení s vládními prioritami a identifikovanými výzvami. Součástí teoretické části je také představení vývoje působnosti nevládních organizací v Kambodži, na který bude navazovat seznámení s vládním přístupem.

3. Postavení handicapovaných lidí v rozvojovém světě

Na osoby s postižením je ve světě stále pohlíženo přes roušku stereotypů a předsudků. Přestože v západním světě se přístup společnosti k lidem s postižením postupně zlepšuje, v rozvojovém světě nemají stále lehké postavení. Chceme-li se však zabývat postavením handicapovaných lidí v rozvojovém světě, je nezbytné nejprve rozvojový svět představit.

Země patřící do rozvojového světa lze identifikovat na základě hodnocení Světové banky, Mezinárodního měnového fondu a Rozvojového programu OSN. Světová banka klasifikuje země na základě hrubého národního důchodu na osobu v amerických dolarech. Následně jsou země rozděleny do čtyř kategorií, a to země s nízkým důchodem, nižším středním důchodem, vyšším středním důchodem a vysokým důchodem. Hodnota hrubého národního důchodu na osobu, která vymezuje hranice jednotlivých skupin, se každým rokem upravuje. Takto nastavené rozmezí je platné po dobu fiskálního roku Světové banky, tedy od prvního července do posledního června (Syravátka –Harmáček 2014: 46). Pro rok 2016 se jednalo o hodnoty menší 1 045 USD pro země s nízkým důchodem, 4 125 USD pro země s nižším středním důchodem, do 12 736 USD byly řazeny země s vyšším středním důchodem a země mající hrubý národní důchod vyšší byly klasifikovány jako země s vysokým důchodem (World Bank 2016). Přestože pro jednorozměrnost tohoto přístupu Světová banka neusiluje o klasifikaci zemí dle míry rozvoje, ale na základě úrovně důchodu, jsou za rozvojové země považovány všechny země, které nenáleží do kategorie zemí s vysokým důchodem (Syravátka – Harmáček 2014: 47). Právě klasifikace Světové banky, která lze vidět na následujícím obrázku, je použita v této práci.

Obrázek č. 1: Klasifikace zemí podle Světové banky (World Bank 2016)

Mezinárodní měnový fond nabízí druhou možnost klasifikování států, která spočívá v rozdělování zemí do dvou skupin na základě třech pomocných kritérií. První skupinou jsou vyspělé ekonomiky a druhou skupinu tvoří vynořující se a rozvojové ekonomiky (Syróvátka – Harmáček 2014: 47–48). V roce 2015 do skupiny vyspělých ekonomik patřilo 37 zemí, a do skupiny vynořujících se a rozvojových ekonomik 152 zemí. Do této klasifikace ovšem nejsou zahrnuti všechny státy světa (International Monetary Fund 2015: 145).

Třetí způsob identifikace zemí nabízí Rozvojový program OSN. Na základě jeho klasifikace jsou země hodnoceny na základě indexu lidského rozvoje (*Human Development Index (HDI)*), který se skládá ze tří samostatných komponentů, které se zabývají lidským rozvojem. Těmito komponenty jsou zdraví, vzdělání a životní úroveň (Syróvátka – Harmáček 2014: 50).

3.1. Handicapovaní lidé v rozvojovém světě

Jak již bylo uvedeno v úvodu, vnímání postižení se v různých společnostech liší. Správná definice postižení je přitom klíčem veřejných politik, neboť následně ovlivňuje ochotu a možnosti uspokojovat potřeby této skupiny skrze vhodné sociální politiky. Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením (*UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities*) uvádí tuto definici: „Mezi osoby s postižením patří lidé s dlouhodobými fyzickými, duševními, mentálními nebo smyslovými vadami, které spolu různými překážkami mohou bránit jejich úplnému a efektivnímu zapojení do společnosti na rovnoprávném základě s ostatními.“ (UN General Assembly 1948: Článek 1). Jelikož pro potřeby této práce není potřeba uvádět

detailní kategorizaci postižení, kterou uvádí WHO, budeme využívat zjednodušené členění organizace Handicap Infos.

První kategorií je fyzické postižení, jež zahrnuje osoby s částečným či úplným omezením pohyblivosti. Dále lze hovořit o kategorii zrakového postižení, kam spadají slepí či slabozrací lidé. Další kategorií je postižení sluchové, kdy úplná ztráta sluchu je vzácná a lidé mají ztrátu sluchu jen částečnou, kterou lze řešit naslouchadly. Se sluchovými problémy úzce souvisí poruchy verbálního vyjádření. Následuje kategorie duševních chorob, které často působí nevolností a omezují tak lidi v běžném životě. Další kategorií, do které se řadí osoby s potížemi chápání či omezenou kapacitou vnímání, tvoří intelektuální postižení. V rámci této kategorie se setkáváme s několika stupni postižení, které se projevují ve schopnosti udržet získané informace, komunikovat či soběstačnosti. V neposlední řadě lze do kategorie postižení zahrnout také choroby, například rakovinu, AIDS či potíže s dýchacím systémem, které také mohou člověka v běžném životě limitovat. Tyto choroby pomohou být dočasné, permanentní či progresivní (Handicap Infos 2007). V této práci se budeme zabývat dětmi patřícími do kategorií zrakového, sluchového, fyzického a intelektuálního postižení.

V rozvinutých společnostech již postupně dochází k lepšímu porozumění, zlepšování zahrnutí do společnosti a navyšování pracovních příležitostí pro lidi s postižením. Situace v rozvojovém světě je oproti tomu výrazně odlišná (Hassan 1991: 4). Handicapovaní lidé v rozvojovém světě mají méně možností a čelí dvěma zásadním stigmatům: nejen že jsou handicapovaní (čímž jejich možnosti jsou omezenější), pochází také z rozvojového světa, kde vůči lidem s postižením i nadále převládají předsudky a mezi většinou společností chybí porozumění. Většina těchto lidí žije v zemědělských oblastech a nemají dostatečný přístup k rehabilitačním službám (Driedger 1991: 2). Pro správné porozumění problematice je ovšem nezbytné zdůraznit, že lidé s postižením netvoří homogenní skupinu, v rámci které jsou všichni znevýhodněni rovnoměrně. Předseda Komise mezinárodního rozvoje v rámci britského parlamentu (*International Development Committee*) a britský politik, sir Malcolm Bruce, prohlásil, že “[h]andicapovaní lidé v rozvojovém světě jsou těmi nejchudšími z chudých a pokud se chceme zabývat bojem s extrémní chudobou, musí se rozvojová aktivita zaměřit především na ně.” (Parliament UK 2014). Také zmínil, že tito lidé čelí různým formám diskriminace – od nedostatku poskytovaných základních služeb, přes násilí až k zneužívání. Mezi chudobou a handicapem tak existuje úzké spojení (Albright 2014). Handicap může být považován zároveň jako příčina a zároveň jako důsledek chudoby. Tento vztah je často označován jako začarovaný kruh, kdy chudoba vede k handicapu a handicap prohlubuje chudobu. Hlavními způsoby, jak chudoba přispívá k handicapu, jsou zejména nedostačující hygienické, pracovní a životní podmínky obecně či obtížný přístup k nezávadné vodě.

Důvody k nižšímu společenskému statusu osob s postižením jsou kromě stereotypů a utiskování také nedostatečný přístup ke vzdělání a pracovním příležitostem. V průměru jsou lidé s postižením nezaměstnaní o 10 % více než lidé bez postižení. Z pracovního procesu jsou nejčastěji vyloučeni lidé s psychickými potížemi, stejně tak jako do vzdělávacího procesu jsou zahrnuti spíše děti s fyzickým postižením než s mentálním (Handicap International 2016b). Některé školy dokonce odmítají přijímat studenty s postižením s odůvodněním, že by jejich přítomnost měla negativní vliv na ostatní studenty. Většina osob s postižením je v rozvojovém světě skrývána před zraky veřejnosti. Mnohdy členové komunit viní rodinu, ve které je nějaký člen postižený, že urazila Boha, a toto je její trest (Driedger 1991: 2). Rodiče vnímají investici do vzdělání handicapovaných dětí jako neefektivní. Absolventi speciálních škol mnohdy nemohou být přijímáni k navazujícímu studiu, neboť speciální školy jsou podřazeny školám základním. Z tohoto důvodu musí děti s handicapem často pracovat například v oděvním průmyslu, ve kterém není potřeba mít dokončené základní vzdělání (Hassan 1991: 4).

3.2. Všudypřítomné překážky

Lidé s handicapem čelí bariérám během každodenních činností. Překážky, se kterými se musí setkávat, jsou převážně fyzického charakteru. Prostředí, ve kterém se pohybují, je mnohdy nepřipravené na specifické potřeby jednotlivců, stejně tak jako veřejné služby jsou pro ně často nepřístupné. Kromě nejběžnějších překážek, jako je například přístup do dopravních prostředků jsou limitované také možnosti osob s postižením vzdělávat se. V případě, že je vzdělávání dětem s handicapem poskytováno pomocí charitativních škol, mají toto privilegium zejména chlapci. Dívky zůstávají doma a věnují se domácím pracím. Jedním z hlavních problémů, se kterým se však lidé s postižením setkávají, je negativní přístup společnosti a všudypřítomná diskriminace, která pramení ze stereotypů, předsudků a nepochopení. Proto není překvapením, že překážky jsou lidem s postižením kladeny také v oblasti pracovního procesu. Odhaduje se, že až 99 % lidí s postižením je nezaměstnaných (Driedger 1991: 3).

Lidé s postižením však čelí mnohým překážkám také v oblasti zdravotní péče, ke které se většinou vztahují vysoké poplatky, jež nejsou schopni zaplatit. V rozvojovém světě si z finančních důvodů více než polovina lidí s postižením nemůže lékařskou péči dovolit. Významnou překážkou je také omezené množství poskytovaných služeb a omezený přístup do budov. V této oblasti se lidé potýkají s fyzickými bariérami, jako jsou například úzké dveře, nepřístupnost pro osoby s omezenou mobilitou či absence přístrojů, které jsou přizpůsobeny potřebám osob s postižením. Není výjimkou, pokud zdravotnický personál nedisponuje dostatečným vzděláním, díky kterému by byl schopen zajistit naplnění specifických potřeb osob s postižením. Ve většině případů však

do životů osob s postižením nezasahuje pouze jedna bariéra, ale bariéry se navzájem ovlivňují (CDC 2016; WHO 2015).

3.3. Existující organizace a mezinárodní iniciativy

Na půdě OSN probíhají iniciativy jednotlivých agentur zahrnujících problematiku postižení do svých programů. Mezi tyto agentury patří například Dětský fond Organizace spojených národů UNICEF, Rozvojový program Organizace spojených národů UNDP či Mezinárodní organizace práce ILO. Mezi těmito agenturami posléze probíhá spolupráce, které se věnuje následující text.

Vznikla například Mezi-agenturní skupina podporující Úmluvu OSN o právech osob se zdravotním postižením (*The Inter-Agency Support Group on the Convention on the Rights of Disabled Persons* (IASG)) či Partnerství pro práva osob s postižením (*The Partnership on the Rights of Persons with Disabilities* (PRPD)). O založení IASG rozhodl v září roku 2006 Koordinační výbor výkonných ředitelů systému OSN. Úkolem skupiny je propagovat dodržování principů Úmluvy a zajistit zvyšování efektivity agendy OSN v řešení otázek postižení (UN Division for Social Policy and Development 2017a). V rámci Partnerství se schází subjekty OSN, konkrétně ILO, OHCHR, UNDP, UNICEF, UNDESA a WHO, členové vlád, zástupci DPOs a širší občanské společnosti, aby podporovaly práva osob s postižením ve světě. Partnerství podporuje vytváření koalic a rozvoj kapacit, jejichž cílem je usnadnění implementace Úmluvy (UNDP 2012). Další důležitou organizací v této oblasti je Mezinárodní aliance zdravotně postižených (*International Disability Alliance* (IDA)), která svou činnost opírá právě o principy Úmluvy. Kromě propagování Úmluvy IDA usiluje také o prosazování práv postižených lidí na půdě OSN (International Disability Alliance 2017). Samotné Úmluvě OSN o právech osob se zdravotním postižením bude věnována pozornost v části zabývající se přijatými opatřeními.

Významnou roli má kromě OSN také občanská společnost, v rámci které existuje spousta organizací (*civil society organizations* (CSOs)), které se zabývají prosazováním zahrnutí lidí s postižením do politik mezinárodní spolupráce. Tyto organizace jsou hlavními propagátory inkluzivního rozvoje, tedy rozvoje, ze kterého profitují všichni členové společnosti, ať už se jedná o různé genderové, etnické, věkové skupiny či o osoby postižením (UNDP 2016). Pro inkluzivní mezinárodní rozvoj je nezbytná efektivní spolupráce státu s jednotlivými organizacemi. Za tímto účelem vzniklo Mezinárodní konsorcium zdravotně postižených a rozvoje (*International Disability and Development Consortium* (IDDC)), které sdružuje DPOs a NGOs podporující osoby s postižením a rozvojové aktivity jich se týkajících. Cílem IDDC je propagace mezinárodního inkluzivního rozvoje, se speciálním důrazem na lidská práva osob s postižením žijící v chudých komunitách v rozvojových zemích (IDDC 2017b). Z tohoto důvodu IDDC stálo při procesu tvorby Úmluvy, ale zároveň se podílelo také propagaci její implementace, konkrétně

článku 32 (IDDC 2017a). Tento článek klade důraz na inkluzivní mezinárodní spolupráci, jež má zlepšovat kvalitu života osob s postižením (UN General Assembly 2007: Článek 32). Díky těmto organizacím je lidem s handicapem umožněno vzdělání a často tak s jejich pomocí naleznou práci. Slabinou těchto organizací ovšem často bývá, že jsou spravovány odborníky bez handicapu, díky čemuž handicapovaní lidé nemají příliš možností rozhodovat o věcech jich se týkajících, a ocitají se tak na samém konci hierarchie (Hassan 1991: 5).

Z tohoto důvodu jsou dalším důležitým aktérem prosazujícím práva lidí s postižením organizace a spolky vedené především lidmi s postižením, tedy DPOs (*Disabled People's Organisations*). Jedná se o organizace, v jejichž vedení jsou z více jak 51 % zastoupeny osoby s postižením. Význam DPOs narostl od roku 1981, který byl vyhlášen Mezinárodním rokem osob s postižením (PWD 2017). DPOs slouží jako platforma, kde mohou lidé sdílet své zkušenosti, a zároveň jako zdroj informací ohledně práv či existujících služeb. Většina těchto organizací svým členům poskytuje rehabilitační nebo socioekonomické služby. Možnou překážkou, kterou musí tyto organizace překonávat, je již zmiňovaná heterogenita skupiny, kterou chtějí zastupovat. Jejich hlavní rolí je však zvyšování povědomí veřejnosti a prosazování rovných práv osob s postižením. Záměrem těchto organizací je posilování postavení ve společnosti a sebedůvěry právě této skupiny lidí, stejně tak jako umožnit jim prosazovat svá práva (Handicap International 2016a).

3.4. Opatření přijatá na mezinárodní úrovni

Lidská práva osob s postižením se do širšího mezinárodního uznání dostávají od 70. let 20. století. Mezi první opatření přijatá na ochranu práv osob s postižením patří Deklarace práv mentálně postižených osob z roku 1971 a Deklarace práv osob s postižením z roku 1975. Vydáním těchto deklarácí byly určeny normy pro zrovnoprávnění přístupu ke službám. Na počátku 80. let přijalo Valné shromáždění OSN Světový akční program pro osoby s postižením, který představuje základní strategickou koncepci podpory práv postižených osob. Cílem tohoto programu bylo zajištění rovných možností a plné zapojení postižených osob do společenského života a rozvoje (Informační centrum OSN 2016). Důležitým principem programu byla skutečnost, že záležitosti týkající se osob s postižením by neměly být vnímány izolovaně, ale měly by být řešeny v kontextu komunit (UN Division for Social Policy and Development 2017c).

V průběhu 80. let byla přijata Standardní pravidla pro vyrovnávání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením. Přestože se nejedná o právně závazný nástroj, Pravidla reprezentují morální a politický závazek vlád k zajištění růstu rovných příležitostí pro osoby s postižením. Jedná se o 22 pravidel shrnujících poselství Světového akčního programu pro osoby s postižením (UN Division for Social Policy and Development 2017b). Na počátku 90. let byl Valným shromážděním OSN přijatý nový soubor pravidel na ochranu mentálně postižených osob, *Zásady*

ochrany a zlepšování zdraví osob s mentálním postižením. Mezi tato pravidla byly zahrnuty například principy zajištění léčby osob s mentálním postižením respektující jejich důstojnost, práva na ochranu před ekonomickým či sexuálním zneužíváním, a práva na život a vhodnou práci ve své komunitě (UN General Assembly 1991). Na počátku nového tisíciletí rozhodlo Valné shromáždění o Komplexní a úplné mezinárodní úmluvě o ochraně a podpoře práv a důstojnosti osob s postižením (Informační centrum OSN 2016).

Úmluva OSN o právech osob s postižením, jejímž cílem je „podporovat, chránit a zajišťovat plné a rovné užívání všech lidských práv a základních svobod všemi osobami se zdravotním postižením a podporovat úctu k jejich přirozené důstojnosti“ (UN General Assembly 2007: Článek 1), je univerzální úmluvou zajišťující lidem s postižením zahrnutí do společnosti a rovné příležitosti. Tato Úmluva byla přijata Valným shromážděním OSN v roce 2006 a v platnost vstoupila v roce 2008. Do roku 2017 podepsalo Úmluvu 160 států, přičemž ji ratifikovalo celkově 172 (UN Treaty Collection 2017b). Je ovšem důležité zdůraznit, že tato Úmluva nevytváří nová práva pro osoby s postižením, ale usiluje o zajištění stávajících práv. Tato Úmluva zavazuje účastnické státy k podávání zpráv o situaci lidí s postižením na svém území. Jedná se tak o velký úspěch, neboť dochází k monitorování situace, a zároveň Úmluva posiluje zajišťování služeb pro osoby s postižením (Handicap International 2016a). Úmluva zároveň zdůrazňuje důležitost mezinárodní spolupráce při podpoře vnitrostátního úsilí signatářských států při naplňování jejich cílů. Signatářské státy tak jsou povinny kontrolovat, zda jsou do mezinárodní spolupráce zahrnuty všechny skupiny obyvatel, tedy i osoby se zdravotním postižením (UN General Assembly 2007: Článek 32).

V předmluvě je uznán „význam mezinárodní spolupráce pro zlepšování životních podmínek“ (UN General Assembly 2007: Předmluva, odstavec 1). Výše popisovaný vztah mezi chudobou a postižením je zmíněn také v Předmluvě Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením, kde je zmíněno, že „většina osob se zdravotním postižením žije v podmínkách chudoby, a v tomto ohledu uznávajíce naléhavou potřebu zabývat se nepříznivým dopadem chudoby na osoby se zdravotním postižením.“ (UN General Assembly 2007: Předmluva, odstavec t).

Spolu s Úmluvou vznikl Opční protokol k Úmluvě OSN o právech osob se zdravotním postižením, který dává Výboru pro práva osob se zdravotním postižením právo přijímat a posuzovat oznámení předložená osobami nebo skupinami osob, které se staly oběťmi porušení ustanovení Úmluvy ze strany státu, který je smluvní stranou tohoto protokolu. Tato pravomoc se však netýká států, které jsou smluvními stranami Úmluvy, nikoli však Protokolu (UN General Assembly 2007: Článek 1).

3.5. Vidina lepší budoucnosti

Změny v prosazování práv lidí s postižením je možné sledovat již od konce 20. století. Kromě aktivit na půdě OSN začaly v rozvojovém světě vznikat první organizace osob s postižením lobující za změnu vládního přístupu k této skupině lidí, zvýšení povědomí o této tématice a snížení překážek (Driedger 1991: 3). V současnosti je pozornost kladena především na rozvoj přístupný pro všechny, přijatým Úmluvou OSN o právech osob se zdravotním postižením, kde je ve článku 32 Úmluvy uvedeno, že „mezinárodní spolupráce, včetně mezinárodních rozvojových programů, je inkluzivní a přístupná osobám se zdravotním postižením“ (UN General Assembly 2007: Článek 32), přiznávající jim právo mít vliv na „podporu, formulaci a hodnocení politiky, plánů, programů a opatření na vnitrostátní, regionální a mezinárodní úrovni zaměřených na další vyrovnávání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením, dohled nad tím, zda mezinárodní spolupráce, včetně mezinárodních rozvojových programů, je inkluzivní a přístupná osobám se zdravotním postižením“ (UN General Assembly 2007: Předmluva, odstavec f).

Rozvojem přístupným pro všechny se rozumí proces, do kterého budou zahrnuty všechny okrajové a opomíjené skupiny. Důsledkem diskriminace na základě genderu, etnicity, věku, sexuální orientace či postižení je nárůst nerovností po celém světě. Tyto nerovnosti však nemohou být smazávány, pokud i nadále budou určité skupiny obyvatel marginalizovány a nebudou jim poskytovány příležitosti, které jsou poskytovány zbytku populace. Cílem je vytvořit inkluzivní společnost, která je schopna přijímat rozdílnost svých členů. Rozvoj přístupný lidem s postižením je založen na principech účasti, nediskriminace a přístupnosti. Aktivní účast lidí s postižením je nezbytná pro zamezení jejich izolace a nabourávání stereotypů (Handicap International 2016c). S nediskriminací souvisí také přístupnost, která je v Úmluvě definována jako umožnění „osobám se zdravotním postižením žít nezávisle a plně se zapojit do všech oblastí života společnosti“. Aby toho mohlo být dosaženo, „prijmou státy, které jsou smluvní stranou této Úmluvy, příslušná opatření k zajištění přístupu osob se zdravotním postižením, na rovnoprávném základě s ostatními, k hmotným životním podmínkám, dopravě, informacím a komunikaci, včetně informačních a komunikačních technologií a systémů, a k dalším zařízením a službám dostupným nebo poskytovaným veřejnosti, a to v městských i venkovských oblastech.“ (UN General Assembly 2007: Článek 9).

4. Nevládní organizace

V moderním světě jsou nevládní organizace důležitými aktéry. Začaly se etablovat v polovině 19. století se začátkem vzniku občanské společnosti (Waisová 2008: 161). Samotný pojem nevládní organizace však vznikl až po 2. světové válce na půdě OSN (Martens 2002: 271).

Obecně lze říci, že definic nevládních organizací existuje několik a najít jedinou, která by pokrývala veškeré požadavky, je složité. Zjednodušený výklad předkládá například slovník Cambridge, který uvádí, že nevládní organizace je „organizace usilující o dosažení společenských nebo politických cílů, ale není kontrolována vládou“ (Cambridge Dictionary 2017). Podle definice Unie mezinárodních organizací jsou nevládními organizacemi organizace, které byly založeny legální cestou bez jakékoli přítomnosti vlády. Ve většině případů se jedná o organizace, které nevznikly za účelem zisku. NGOs mohou působit na lokální, národní či mezinárodní úrovni (Union of International Associations 2017). Další definici nabízí Světová banka, která uvádí, že funkce nevládních organizací je převážně či zcela nezávislá na vládě, a jejich cíle jsou převážně humanitární či společenské. Ve směrnici Světové banky z roku 1989 jsou charakterizovány jako „soukromé organizace, které svými aktivitami dlouhodobě usilují o zmírňování utrpení, propagaci zájmů chudých, ochranu životního prostředí, poskytování základních služeb či rozvíjení komunit.“ (World Bank 1998: 8).

Síla NGOs od 70. let 20. století postupně rostla, jejich význam ještě zesílil na počátku 90. let. NGOs se tak z periferie přesunuly téměř do samotného centra dění (Lewis – Kanji 2009: 33). Vzestup NGOs může být spojován s globálními trendy a specifickými potřebami na poli mezinárodního rozvoje. NGOs se staly globálním fenoménem částečně také díky skutečnosti, že reprezentují flexibilní organizaci (Lewis – Kanji 2009: 44). Dnes jsou na světě miliony NGOs, které svou činnost soustředí převážně do chudých zemí (Talat 2014). Jejich síla vychází z idealismu a hodnot, které jsou často spojeny s nezávislostí a dobrovolnictvím. Většina NGOs považuje zplnomocnění chudých jako jejich hlavní cíl. NGOs tak svou práci výrazně pomáhají vládě a institucím v boji proti chudobě. NGOs hrály významnou roli také v sektoru vzdělávání. Díky své interakci s místními lidmi mohou být ve svém úsilí změnit výchozí stav velmi efektivní, jelikož jsou často schopny pokrýt témata, které vláda není schopna řešit. To zejména díky skutečnosti, že pracují na nejnižší úrovni, což jim umožňuje vnímat základní nedostatky a určit tak vhodná řešení (Devi 2013: 130). NGOs jsou však velmi různorodá skupina organizací, proto je generalizace velmi obtížná.

4.1. Činnost

NGOs jsou adekvátním aktérem pro vyplnění mezer, které vznikají nedostatečnou kapacitou státní správy, která s jejich možnostmi inovovat nemůže soupeřit. Přesto však nejsou pouze hráči orientujícími se na vyplnění vakua zanechaného vládou (Ulleberg 2009: 13). Činnost mezinárodních NGOs se zaměřuje především na poskytování služeb širšího rozsahu, které se odvíjí od bilaterální a multilaterální finanční pomoci. Tyto organizace poskytují také služby ve spolupráci s vládními institucemi a soustředí se na rozvojové aktivity na úrovni komunit vedené etablovanými NGOs. Další významnou činností NGOs je analytická činnost spojená s rozvojovými problémy a s ní související výzkum. V neposlední řadě mezinárodní NGOs podporují místní NGOs a CBOs, například skrze přímé financování (ADB 2011: 2). Místní NGOs v Kambodži svou činnost zaměřují především na podporu demokracie a lidských práv a rozvoj v oblasti vzdělávání či zdravotní péče. Organizace zabývající se podporou lidských práv, jako například The Cambodian Human Rights and Development Association či Legal Aid of Cambodia si získaly respekt pro svou autonomii i přes častou kritiku ze strany vlády (ADB 2011: 3).

4.2. Role NGOs

Jednotlivé nevládní organizace jsou zakládány na základě různých motivací. V závislosti na svých cílech a ideologiích pak tyto organizace hrají konkrétní role. Existují různé typologie rolí neziskových organizací. V této práci budeme pracovat s kategorizací dle Davida Lewise, jež vymezuje tři základní role neziskových organizací. Tato kategorizace bude následně použita pro analýzu nevládních organizací působících v inkluzivním vzdělávání v Kambodži.

Podle Davida Lewise mohou NGOs hrát tři základní role, kterými jsou:

- poskytovatel/zprostředkovatel služeb (*implementer*),
- urychlovatel aktivit (*catalyst*)
- partner (*partner*) (Lewis – Kanji 2009: 91).

Role poskytovatele služeb je definována jako mobilizace zdrojů za účelem poskytování služeb a statků, buď jako součást vlastní agendy nebo jako součást vládního či donorského programu (Lewis 2001: 68). Poskytování služeb nevládními organizacemi je důležité zejména z toho důvodu, že většina lidí v rozvojových zemích nemá přístup k základním službám, popřípadě nabízené služby jsou velmi nízké kvality (Lewis – Kanji 2009: 92). Role NGOs v zajišťování služeb se upevňuje v závislosti na skutečnosti, že vlády a donoři v minulých dvou desetiletích kontaktovali NGOs, aby se ujaly určitých úkolů (Lewis – Kanji 2009: 13). NGOs se snaží poskytovat zboží a služby, které jsou potřebné či nedostupné. Mohou být poskytovateli služeb

z vlastní iniciativy, v rámci vlastních programů, ale mohou mít také smluvní vztah s vládou, aby poskytovaly služby, které dříve poskytoval stát. Není však podmínkou, aby NGOs poskytovaly služby přímo svým cílovým skupinám, ale mohou poskytovat také školení jiným NGOs a pomáhat jim tak při své činnosti. Od konce 80. let byly NGOs zahrnuty do programů strukturálních úprav Světové banky, aby poskytovaly sociální zázemí nejzranitelnější části populace (Lewis 2001: 69). Lze říci, že v roli poskytovatele služeb zaznamenaly NGOs relativní úspěchy.

Další zmiňovanou rolí je role urychlovatele aktivit, kdy mohou NGOs svou činností urychlovat určité aktivity či procesy. Jedním ze způsobů jak učinit změnu je podpora (*advocacy*) místních aktivit, dalším způsobem je vymýšlení nových řešení rozvojových problémů. Tato role umožňuje vytvářet strategie na snižování chudoby a zlepšování efektivity činnosti NGOs (Lewis – Kanji 2009: 97). Role urychlovatele aktivit je vnímána jako schopnost NGO inspirovat, usnadnit či přispět k pozitivní změně mezi ostatními aktéry na organizační úrovni (Lewis 2001: 68). S rolí urychlovatele aktivit NGOs běžně začínají na komunitní úrovni, kdy se snaží zplnomocnit své klienty (Lewis 2001: 71). NGOs jsou tak prostředníky, díky kterým může mít místní akce dopad na strukturální změny na národní úrovni. Dále spadá do role urychlovatele aktivit také advokační činnost. V polovině 90. let se právě podpora stala významnou aktivitou NGOs na poli udržitelného rozvoje. NGOs tak samy začaly vnímat podporu jako způsob ke zlepšování svých výsledků a zvyšování dopadů svých aktivit (Lewis 2001: 73).

Poslední rolí, kterou mohou dle Lewise hrát nevládní organizace, je role partnera. Přestože neexistuje jednotná definice partnerství, lze říci, že se jedná o spolupráci mezi státy, donory, vládami, podniky a NGOs (Lewis 2001: 74). V rozvojové politice je vytváření partnerství pro efektivní spolupráci klíčové, neboť organizace spolupracující s ostatními organizacemi sdílí kromě výnosů také rizika z neúspěchu (Lewis – Kanji 2009: 112). Je možné rozlišit dva trendy, a to spolupráce NGOs s vládou, donory a soukromým sektorem, stejně tak jako spolupráce mezi jednotlivými NGOs (Lewis 2001: 68). Trend spolupráce mezi NGOs a vládami a donory v posledních letech sílí, což umožňuje pokrývat specifické požadavky a podmínky (Lewis – Kanji 2009: 13). Obecně lze říci, že vztahy mezi vládními agenturami a NGOs mohou vést ke zvyšování transparentnosti v administrativně a posílení občanské společnosti, a to zejména díky jejich úzké spolupráci s komunitními organizacemi. Díky partnerství jsou zdroje využívány efektivněji, zvyšuje se institucionální udržitelnost a zlepšuje se účast příjemců pomoci (Lewis 2001: 75). Přestože partnerství je mnohými rozvojovými agenturami vnímáno jako pozitivní, některé NGOs jej tak pozitivně nevnímají. Partnerství totiž může také znamenat extra náklady, které mohou být často podceňovány. Mezi tyto náklady patří například finanční ohodnocení zaměstnanců, kteří

v závislosti na vznikajícím partnerství mají více povinností a tedy i zodpovědnosti (Lewis 2001: 76).

Přestože jsou role odlišné, mohou se navzájem kombinovat. NGO tak může být poskytovatelem služeb, čímž si postupně vybuduje důvěru v místní komunitě, což jí následně umožní za ní vystupovat a hájit práva těchto lidí. NGOs také může začít spolupracovat s jinou organizací, aby se jí podařilo vést úspěšnou kampaň (Lewis – Kanji 2009: 91).

4.3. Kritika NGOs

Jak již bylo v úvodu této kapitoly nastíněno, NGOs se zvětšily do velikosti, do počtu, do vlivu i do rozsahu v rámci mezinárodního rozvoje. Mohli bychom proto říci, že jejich počet dokládá jejich důležitost. S narůstající aktivitou souvisí také zesilující hlasy jejich kritiků. Od konce 90. let se výzkum přesunul ze studia vlastností na studium dopadu aktivit (Srinivas 2009). Následující text se bude jednotlivým kritikám věnovat. Tato kritika bude posléze aplikována na činnost námi analyzovaných NGOs v Kambodži.

Nejvýznamnější jsou kritiky zaměřené na *činnost a efektivitu*. Kritika se týká právě NGOs poskytujících služby v oblasti mezinárodního rozvoje, kde je otázka efektivity zásadní. NGOs usilovně propagovaly větší zahrnutí marginalizovaných skupin do svých programů (Reimann 2005: 39). Přesto jsou někteří Kambodžané stále vyloučeni z rozvojových aktivit donorů (Brinkley 2015). Tato skutečnost pouze dokazuje, že by snahy o inkluzivní rozvoj neměly uhasínat. V souvislosti s efektivitou lze poukázat také na způsob, jakým NGOs přerozdělují finanční prostředky. Kritikové poukazují na fakt, že pouze malá část peněz se dostane lidem, kteří je potřebují, a to zejména díky vysokým administrativním nákladům, včetně vysokých platů představitelů NGOs (Shah 2005). Je známo, že zaměstnanci NGOs mají lepší finanční ohodnocení než Kambodžané pracující ve vládní sféře, což může mít za následek jejich přesun ze státní sféry do práce v NGO (Domashneva 2013). To vede ke kritice, že NGOs přitahují kvalifikované pracovníky ze státního sektoru, jelikož vláda není schopna konkurovat platu NGOs (Besant 2014).

NGOs dále podléhají kritice především proto, že jejich aktivity jsou „*donor driven*“. Mezinárodní pomoc je tak často poskytována na základě požadavků zahraničních donorů (Shah 2005). S tím, jak se NGOs stávají závislé na oficiálních zdrojích, jejich projekty odpovídají spíše zájmům donorů než požadavkům místních lidí, kteří jejich pomoc potřebují (Pillay 2010: 100). NGOs tak mohou čelit finančním problémům v souvislosti s výše zmiňovaným růstem kambodžské ekonomiky. Průvodním rysem závislosti na finančních prostředcích zahraničních donorů je udržitelnost projektů.

Běžnými problémy souvisejícími s činností NGOs je často *neudržitelnost projektů*, což je způsobeno faktem, že aktivita NGOs je místní, v malém rozsahu a založená na konkrétních projektech. Proto nemalé množství projektů hned po svém oficiálním ukončení zaniklo (Ulleberg 2009: 13).

Další kritikou je skutečnost, že NGOs se staly *závislé na oficiálních zdrojích*. Na počátku 80. let vlády a multilaterální donoři začali distribuovat finanční prostředky díky NGOs, a proto lze napadnout aspekt *nezávislosti na vládě*. Studie z 90. let prokazovaly, že NGOs zaměřené na rozvoj byly ze 30 až 90 % závislé na zahraničních prostředcích. S prohlubováním vztahů mezi vládou a NGOs se také závislost zvyšovala. Kritika se týká zejména poskytovatelů služeb. Kvůli strachu ze ztráty těchto zdrojů se staly omezovány politikami a ztratily svou politickou autonomii. NGOs jsou tak označovány za nástroje politik státu. Tyto zdroje financování tak podrývají autonomii NGOs jako *nezávislého aktéra* (Reimann 2005: 43). NGOs proto nemohou být brány jako nevládní, pokud jsou financovány zahraničními vládami, působí jako soukromí subdodavatelé pro místní vlády a mají tak vztahy s vládou (Pillay 2010: 100).

Podle některých kritiků je pomoc poskytována přímo NGOs, protože jsou považovány za méně zkorumpované, více efektivní a blíže lidem než vláda, což přispívá k *zeslabování kapacit státu a podrývání jeho autority* (Ulleberg 2009: 22). Další kritika se tedy týká skutečnosti, že NGOs v rozvojových zemích podkopávají centralitu státu (Lewis – Kanji 2009: 17). Přestože však nelze obecně tvrdit, že všechny NGOs ovlivňují státní suverenitu, lze říci, že západní NGOs mají potenciál státní suverenitu více zeslabovat. Mohli bychom říci, že místní NGOs mají kapacity podrývat státní suverenitu zevnitř, zatímco mezinárodní NGOs jsou vnímány jako externí aktéři ovlivňující státní suverenitu. Nutno také podotknout, že státní suverenitu ohrožují spíše NGOs soustředící se na advokační činnost, nikoli NGOs doručující služby (Marcinkutė 2011: 69). Je však nutné dodat, že v porovnání s mezinárodními organizacemi či mezinárodními korporáty mají NGOs vliv na státní suverenitu zanedbatelný. Příkladem budiž Mezinárodní měnový fond a jiné multilaterální finanční instituce vyjednávající smlouvy, které se netýkají pouze ekonomických cílů, ale také domácích změn, jako je například boj s korupcí či kartely (Krasner 2009).

Díky velkému počtu NGOs může docházet k *překrývání jejich činnosti*. Například v Kambodži několik organizací uvedlo, že nebyly schopny efektivně koordinovat svou činnost a utrácely tak peníze za projekt, který už vedla jiná organizace. Vláda tak často nevěděla, co dělají. Ministr vzdělávání uvedl, že o činnosti zejména menších organizací, neměl příliš povědomí (Brinkley 2015). Vláda tedy není vždy schopna zajistit vhodnou koordinaci, což s sebou nese rizika *duplikovaných projektů a programů* (Domashneva 2013).

5. Situace v Kambodži

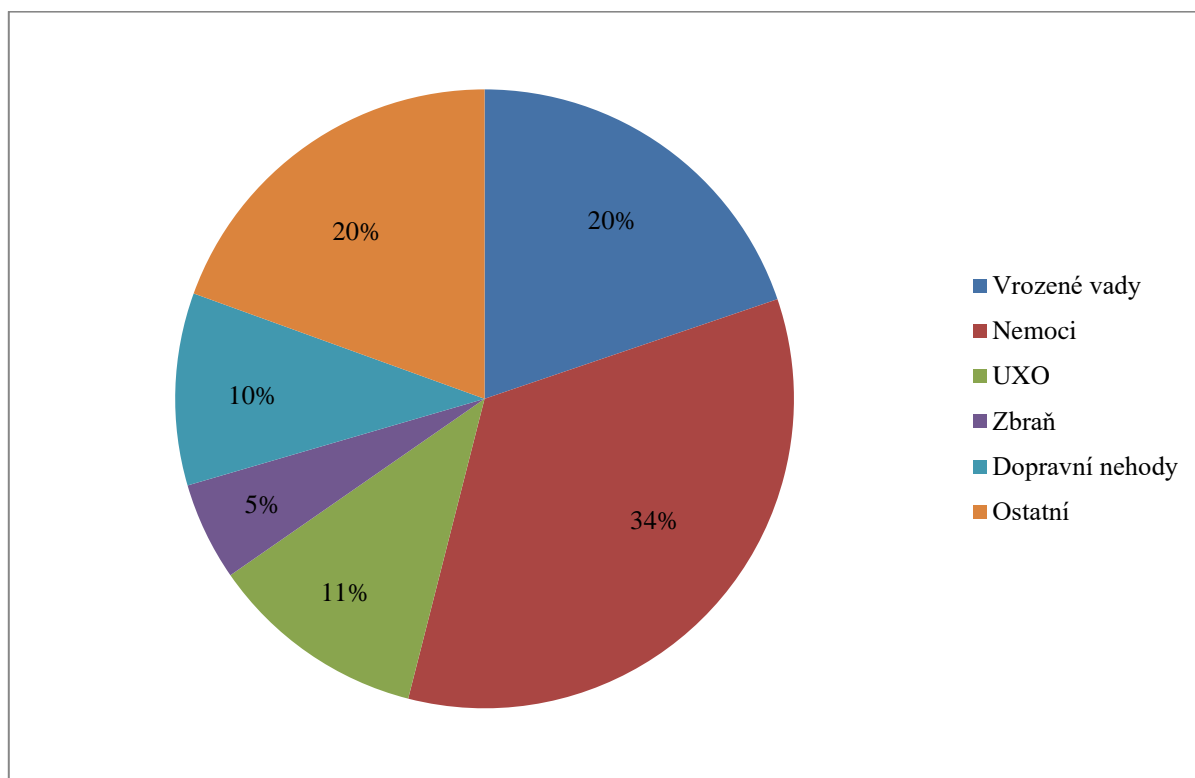
Kambodža, jihoasijský stát nacházející se mezi Vietnamem, Thajskem a Laosem, se s následky své pozoruhodné historie potýká i v současnosti. Genocida, která se v zemi odehrála během 70. let 20. století za režimu Rudých Khmérů, i v současnosti nepřímo ovlivňuje rozvoj země. Během konfliktu byl zničen vzdělávací systém a veškeré sociální služby. Země, která tímto konfliktem zůstala poznamenaná, čelila ohromným ztrátám na lidských životech. Nedostatečná vzdělanost a informovanost ohledně pozemních min a různých nemocí vedla k vysokému počtu lidí s postižením (Morris 2016). Přestože oficiální statistické údaje o lidech s postižením nejsou v Kambodži k dispozici, odhaduje se, že je zde jedna z nejvyšších koncentrací lidí s postižením v rozvojovém světě (Thomas 2005: 5). Podle odhadů tvoří lidé s postižením až 5 % celkové kambodžské populace, což je přibližně 650 000 lidí (Carter 2009: 15). Mediánový věk handicapovaných lidí je 45,8 let. Z celkového počtu handicapované populace však až 20 % tvoří děti s postižením (National Institute of Statistics 2013: 95).

Obrázek č. 2: Mapa Kambodži (Nations Online 2017)

5.1. Příčiny

Vysoká koncentrace lidí s handicapem je následkem nechvalně proslulé kambodžské historie, kdy během vlády Rudých Khmérů byla z původních 7 milionů obyvatel vyvražděna přibližně polovina a zdravotní i vzdělávací systém byl zničen (JICA 2002: 4). Tento válečný konflikt spolu s občanskou válkou a chudobou, která zemi začala sužovat bezprostředně po konfliktu, zanechal část obyvatel přinejmenším s jedním postižením. Válečné zranění je proto pro minimálně 1 člověka z 10 handicapovaných příčinou postižení (Connelly 2009: 125). Příčiny postižení se však v posledních desetiletích změnily. Přestože je v zemi stále spousta lidí, která je postižená v důsledku občanské války a nepokojů, počet obětí v důsledku nášlapných min výrazně klesl. V roce 1996 byly miny příčinou 4 000 případů, zatímco v roce 2007 byl počet již 352. Programy zaměřené na odstranění podzemních min však i nadále pokračují (Carter 2009: 16). Jak dokazuje Obrázek č. 3: Příčiny postižení v Kambodži v roce 2010, jsou kromě nevybuchlé munice dalšími příčinami postižení často nemoci, vrozené vady či dopravní nehody. Ve většině případů lze však úrazům, které mají doživotní následky, předcházet. Jak již bylo zmíněno, chudoba, a s ní související omezený přístup ke zdravotním a jiným službám, je hlavní příčinou a zároveň hlavním důsledkem postižení (Thomas 2005:6).

**Obrázek č. 3: Příčiny postižení v Kambodži v roce 2010 (Ministry of Planning 2011: 28),
zpracováno autorkou**

5.1.1. Chudoba

Jak je uvedeno v úvodu této kapitoly, chudoba je jednou z hlavních příčin postižení. Bývají to právě chudí lidé, kteří jsou nejčastěji postiženi v důsledku kontaktu s nevybuchlou municí (*unexploded ordnance (UXO)*), jelikož jsou často nuceni žít poblíž zaminovaných oblastí a v tomto nebezpečném prostředí i pracovat (Thomas 2005: 6). V Národní strategii snižování chudoby (*National Poverty Reduction Strategy*) z roku 2002 je uvedeno, že chudoba je zapříčiněna především rychlým populačním nárůstem, nerovnými příležitostmi a omezenými kapacitami (Council for Social Development 2002: 15). V důsledku přelidnění se převážně lidé v rurálních oblastech potýkají s nedostatkem prostředků k uživení svých rodin (Child Fund International 2013). Chudoba s sebou ovšem přináší také psychické problémy. Až polovina kambodžských dětí je ve svých dvou letech podvyživena a čelí proto dlouhodobým mentálním následkům (Thomas 2005: 7). Podle Organizace pro výživu a zemědělství (*Food and Agriculture Organization (FAO)*) ročně oslepne v důsledku nedostatku vitamínu A až na 500 000 dětí. Přibližně 16 milionů mentálně postižených lidí a 50 milionů lidí s lehkými mentálními poruchami jsou postiženi v důsledku nedostatku jodu (FAO 2002).

Také schopnost jednotlivce pracovat a vydělat si na živobytí je ovlivněna stupněm postižení. V zemědělství, kde pracuje většina Kambodžanů, je i malé fyzické postižení velkou překážkou, což má negativní vliv na hospodářství jednotlivých domácností. V důsledku nedostačujících finančních prostředků si tito lidé nemohou dovolit adekvátní lékařskou péči (Thomas 2005: 7). Situace těchto lidí by se však mohla zlepšit, pokud by jim byla poskytována odborná školení a byly navýšeny pracovní příležitosti. V neposlední řadě je cestou ke zlepšení jejich životní situace zahrnutí do společnosti, díky kterému by jim bylo umožněno podílet se na rozvoji svých komunit spolu s ostatními členy (JICA 2002: 23).

5.2. Společnost

Jak již bylo zmíněno, lidé s handicapem jsou jedna z nejzranitelnějších skupin. Jako takoví jsou často vystavováni porušování základních lidských práv. Hlavním faktorem bránícím rovnému zahrnutí osob s handicapem do společnosti je přesvědčení, že nejsou jejími plnohodnotnými členy (JICA 2002: 8). Kambodžská společnost se v minulosti do značné míry zdráhala přijmout obyvatele s handicapem, což se odráželo na neefektivním jednání vlády v oblasti poskytování právní podpory této skupině. Důsledkem toho se handicapovaní lidé ocitli bez jakékoli ochrany, zatímco jejich základní lidská práva byla soustavně porušována (Connelly 2009: 127). Také v současnosti je pouze zlomek veřejných míst bezbariérový, což je problémem i v hlavním městě (Carter 2009: 26). Lidé s handicapem jsou tedy kambodžskou společností vnímáni jako méněcenní. Toto tvrzení budiž podloženo terminologií, kdy pro hluchého člověka je používán

termín „*akor*“, což může znamenat také hloupý. Tato terminologie je využívána nejen během neformálních projevů, ale také v oficiálních publikacích. Lidé s handicapem jsou tak často vyloučeni ze svých komunit a čelí velkým problémům při hledání práce, což je uvrhá do chudoby (Connelly 2009: 127).

Předsudky svazují také většinové obyvatelstvo buddhistického vyznání, které věří, že handicap je důsledkem činů z minulých životů a že pouze hříchy z minulosti mohou vést k handicapu v současnosti (Connelly 2009: 127). Přítomnost lidí s postižením je proto omezena také na náboženských obřadech, jelikož představují karmický dluh (Carter 2009: 26). Karma tedy vysvětluje důvod, proč se člověk stal postiženým, ale zároveň zdůrazňuje, že to neznamená, že by těmto lidem nemělo být pomáháno, aby zažívali kvalitní život v současnosti (Trani – VanLeit 2010: 22). Je to totiž právě karma, která může přinést štěstí do budoucích životů lidí, kteří budou vykonávat dobré skutky a soucítit se slabšími (JICA 2002: 8). Další z tradic říká, že příčinou mentálního postižení je hněv duchů a předků a že pouze rituály na jejich počest mohou daného člověka vyléčit, nikoli návštěva lékaře (Connelly 2009: 127).

Svou roli hraje kromě víry v karmu také nedostatek informací o této problematice. Absence masově vzdělávacích programů na začlenění handicapovaných lidí do společnosti je tak další slabinou kambodžské společnosti (Connelly 2009: 127). Většina rodičů se zdráhá vyhledat vhodné prostředky pro své dítě právě kvůli vlastní nevzdělanosti. Přesto však podle posledních průzkumů je většina rodičů nakloněna možnosti dozvědět se víc o postižení a životu s ním (Carter 2009: 27).

Handicapovaní lidé v Kambodži tedy často čelí společenskému vyloučení, diskriminaci a zároveň jim není umožněn přístup k informacím (JICA 2002: 8). Lidé s postižením v Kambodži kromě přímé diskriminace čelí také společenskému vyloučení. Zároveň jsou vyloučeni i z procesu politického rozhodování (Thomas 2005: 7). Diskriminace osob s postižením by však měla být snižována díky Zákonu o ochraně a podpoře práv osob s postižením (Ministry of Planning 2014: 62).

Přesto však studie zaměřená na zahrnování lidí s handicapem do společnosti, konkrétně v Afghánistánu a Kambodži, kterou provedli v roce 2010 doktoři Jean-François Trani a Betsy VanLeit, uvádí, že ze vzorku tisíce respondentů se jich všech ztotožňovalo s myšlenkou, že by měla existovat opatření, která by pomohla lidem s postižením zlepšit kvalitu jejich života. Rovných 88 % respondentů souhlasilo s tvrzením, že handicapovaným lidem by mělo být umožněno vstupovat do svazku manželského. Někteří lidé uváděli, že by se handicapovaní lidé neměli vdávat, protože by pro ně nebylo snadné najít si vhodného partnera a že by nemuseli zvládnout vykonávání běžných domácích prací. Dále se 91 % respondentů domnívalo, že by

handicapovaným lidem mělo být umožněno mít děti. Ti, kteří se domnívali, že by handicapovaní lidé neměli mít děti, poukazovali na skutečnost, že by pro ně bylo obtížné najít si práci a uživit rodinu (Trani – VanLeit 2010: 15).

5.3. Současná situace

V současnosti Kambodža ovšem nemá finanční ani lidské kapacity, které by byly schopny pokrývat specifické potřeby lidí s handicapem. Počet rehabilitačních center je i nadále velmi omezený, zejména pro cílovou skupinu dětí a žen. V roce 2002 však bylo dlouhodobým cílem vlády zavedení národní strategie, která by se zaměřovala především na prevenci a rozvoj programu rehabilitace pro osoby s handicapem. Okamžitým cílem bylo zajistit všem osobám s handicapem přístup k adekvátním službám (JICA 2002: 4). S tímto souvisí podepsání Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením v roce 2007, které následovala ratifikace Úmluvy o pět let později (UN Treaty Collection 2017b).

V roce 2009 byl přijat Zákon o ochraně a propagaci práv osob s postižením (*Law on the Protection and Promotion of the Rights of Persons with Disabilities*), jehož součástí byla příloha, která zavazuje státní agentury k zaměstnání přinejmenším 2 % osob s postižením z celkového počtu zaměstnanců. Podle výkonného ředitele Kambodžské organizace lidí s postižením (*Cambodian Disabled People's Organization (CDPO)*), Ngina Saoratha, byly tyto kvóty splněny v hlavním městě, zatímco vládní agentury mimo centrum značně zaostávají, přestože v provinciích žije většina lidí s postižením. Zároveň premiér Hun Sen pobídl soukromý sektor, ve kterém by měli v návaznosti na kvóty tvořit lidé s postižením 1 % z celkového počtu zaměstnanců (Blomberg–Sokhean 2013).

5.4. Zajišťování služeb ze strany státu

Navzdory skutečnosti, že procento kambodžské populace s postižením je relativně vysoké, většina veřejných budov, stejně tak jako hotelů a zasedacích místností, nedisponuje bezbariérovým přístupem. Toalety se většinou nachází ve vyšších patrech a nejsou zde k dispozici podpůrná madla. Stejný problém je také v nemocnicích, školách či institucích, kde je absence bezbariérového přístupu více než citelná (JICA 2002: 23).

Důležitou roli v koordinaci a plánování státních politik zaměřených na zlepšování životních podmínek lidí s handicapem mají zejména ministerstva a vládní agentury. Za vládou poskytované služby je zodpovědných následujících sedm ministerstev.

- Hlavním ministerstvem, jež se stará o blahobyt lidí s postižením, je Ministerstvo sociálních věcí, veteránů a rehabilitace mládeže (*The Ministry of Social Affairs, Veterans and Youth Rehabilitation (MoSVY)*), které se podílí na vytváření politik a směrnic jako

hlavní poradce vlády nejvíce (Päivi 2004: 16). Za tímto účelem bylo zřízeno Oddělení blahobytu osob s postižením (*Department of Welfare for Persons with Disabilities*), jehož úkolem je vytváření rozvojových politik, navrhování právního rámce týkajícího se osob s postižením a v neposlední řadě také rozvoj Braillova písma a znakového jazyka (Bailey – Nguon 2014: 21). MoSVY však zároveň lidem s postižením poskytuje také rehabilitační služby. Ve spolupráci s NGOs zajišťuje fungování 16 provinčních rehabilitačních center a 8 tréninkových center pro osoby s postižením, a zároveň propaguje zaměstnávání osob s postižením ve vládních institucích (Päivi 2004: 15). V roce 1999 MoSVY založilo částečně autonomní skupinu, Akční radu pro problematiku postižení (*The Disability Action Council (DAC)*), jejímž cílem je usnadňovat spolupráci mezi vládou, NGOs a dalšími organizacemi. Kromě MoSVY je v DAC zastoupeno dalších 17 ministerstev, nevládních organizací, organizací vedených lidmi s postižením a jednotlivců. V čele DAC je prezident, který je zároveň ministrem sociálních věcí, a 6 zástupců prezidenta, kteří jsou tajemníky Ministerstva sociálních věcí, veteránů, rehabilitace mládeže, rady ministrů, ministerstva národní obrany, ministerstva vnitra, ministerstva zdravotnictví a reprezentant DPO (DAC 2017). Postupem času se z DAC stal ústřední orgán pro kambodžskou národní politiku zabývající se lidmi s postižením. V roce 2009 byla funkce DAC vymezena v Zákonu o postižení jakožto národní koordinační a poradenský mechanismus v oblasti postižení (Bailey – Nguon 2014: 22). DAC je tak jednou ze stěžejních organizací, která se zabývá postavením handicapovaných lidí v kambodžské společnosti.

MoSVY je také zodpovědné za řízení Fondu Sociální bezpečnosti a Národního fondu sociálního zabezpečení, jejímiž cíli jsou podpora a rozšiřování sociálního zabezpečení a rehabilitace osob s postižením (Ministry of Planning 2014: 61). MoSVY se v Národním strategickém rozvojovém plánu pro roky 2014–2018 (*National Strategic Development Plan 2014-2018*) zavazuje k zajištění pracovních míst pro lidi s postižením nejméně 2 % na úrovni státních organizací a 1 % v soukromém sektoru. Dalším závazkem je poskytování služeb dětem se zrakovým, sluchovým a mentálním postižením prostřednictvím speciálních center. V neposlední řadě se jedná také o závazek vývoje znakového jazyka a Braillova písma (Ministry of Planning 2014: 197).

- O blahobyt lidí s postižením se stará také Ministerstvo pro záležitosti žen (*The Ministry of Women's Affairs (MoWA)*), propagující práva žen, tedy i žen s postižením. Prostřednictvím poskytování odborných školení tak usiluje o zvyšování přístupu ke vzdělání a zahrnutí do společnosti (Bailey – Nguon 2014: 23).

- Důležitým aktérem ovlivňujícím životy osob s postižením je Ministerstvo zdravotnictví (*The Ministry of Health (MoH)*), vytvářející rámec národní politiky v oblasti zdraví a zároveň poskytuje zdravotní péči (Päivi 2004: 15).
- Dalším hráčem je také Ministerstvo pro rozvoj venkova (*The Ministry of Rural Development (MoRD)*), které má na starosti rozvoj venkova a školící zemědělské programy, do kterých jsou zahrnuti také lidé ze znevýhodněných skupin (Päivi 2004: 15).
- Odborná školící centra poskytující lidem s postižením konzultace a školení byla založena také v rámci Ministerstva práce a odborného vzdělávání (*The Ministry of Labour and Vocational Training (MoLVT)*). Cílovými skupinami těchto školících center jsou především chudé ženy a marginalizované skupiny, tedy i lidé s postižením (Bailey – Nguon 2014: 23).
- Dalším ministerstvem je Ministerstvo plánování (*The Ministry of Planning (MoP)*), které je pro zkoumání kvality úrovně života lidí s postižením důležité, jelikož vytváří národní socio-ekonomické průzkumy, a to prostřednictvím Národního Statistického Institutu (Päivi 2004: 15).
- Posledním aktérem podílejícím se na vytváření rozvojových politik a zlepšování životní úrovně osob s postižením je Ministerstvo školství, mládeže a sportu (*The Ministry of Education, Youth and Sports (MoEYS)*), které nese zodpovědnost za vzdělávání a školení této části obyvatelstva. Ministerstvo založilo také Úřad pro speciální vzdělávání (*Special Education Office*) pro usnadnění inkluzivního vzdělávání dětí s handicapem na úrovni základních škol (Päivi 2004: 15). V roce 2013 poskytlo MOEYS stipendium pro 10 469 studentů s postižením, z čehož 4 385 byly dívky (Bailey – Nguon 2014: 18).

S činností ministerstev, konkrétně MoEYS a MoSVY, souvisí rovněž výzkumná část práce věnující se NGOs, které v Kambodži poskytují vzdělání dětem s postižením. Pro lepší pochopení situace a významu činnosti NGOs objasní následující text stav kambodžského vzdělávacího systému a vládních priorit pro období 2014 až 2018.

5.5. Vzdělávání

Přístup ke vzdělání byl v Kambodži již od 70. let 20. století více než obtížný. Během vlády Rudých Khmérů byl vzdělávací systém kompletně zničen a obnoven byl až po roce 1979 se začátkem vietnamské okupace (Elms 2014: 7). I proto má Kambodža nejnižší míru školní docházky v asijsko-pacifickém regionu. Základní vzdělání, tedy devítiletá školní docházka, je v Kambodži povinné a bezplatné. Vzdělávací proces je rozdělen na jednotlivé stupně, kdy prvním stupněm jsou myšleny 1. až 6. třída, a nižší stupeň středního vzdělání zahrnuje 7. až devátou třídu. Na základní vzdělání navazuje vyšší střední škola od 10. do 12. třídy. Přestože je základní

vzdělání bezplatné, často jsou po rodičích požadovány nadstandardní poplatky, které mohou zejména v chudých rodinách ovlivnit docházku dětí do škol (Päivi 2004: 17).

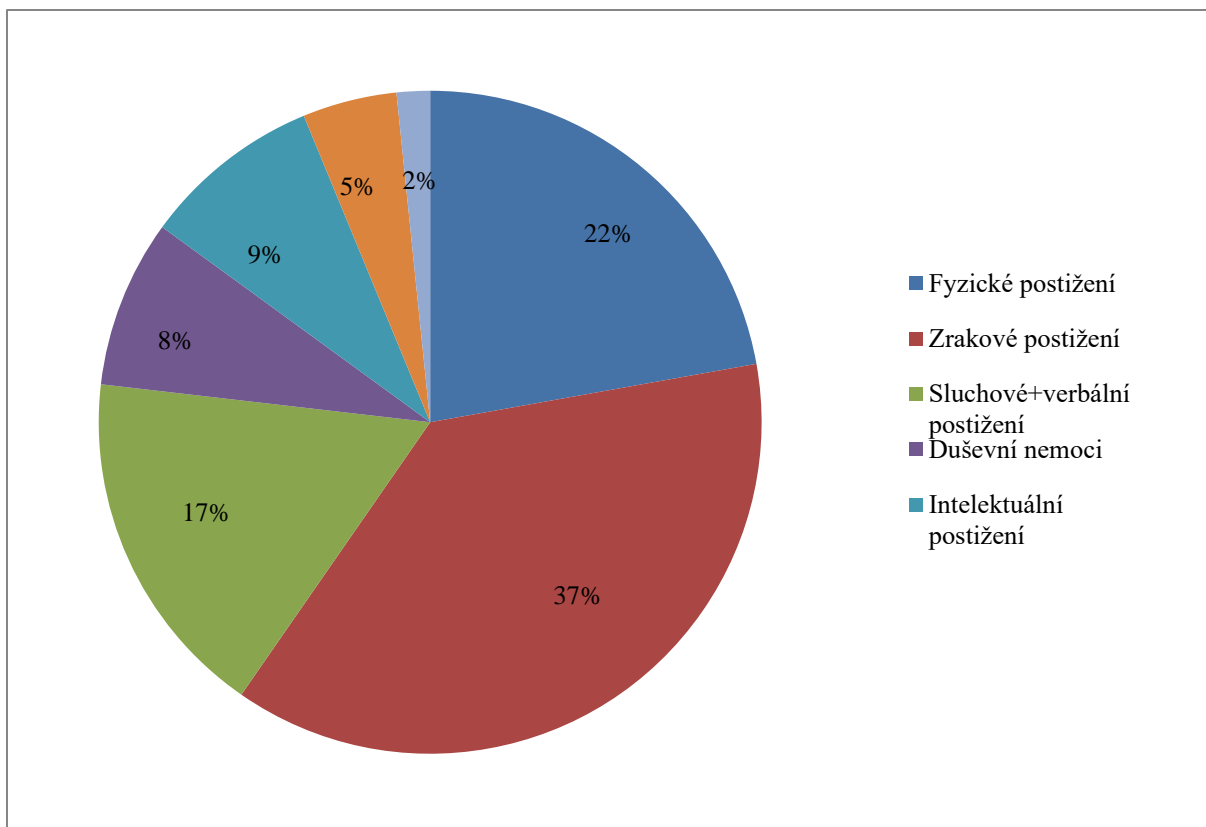
5.5.1. Míra zápisu

Od počátku 21. století se situace ve vzdělávání postupně zlepšuje. V roce 2010 byla zápisovost na základních školách (*Net Primary Enrolment rate*) 94,4 %, což je o necelých 5 procentních bodů více než tomu bylo v roce 2003 (Kingdom of Cambodia 2010: 8). V roce 2013 již zápisovost do základní školy (třídy 1-6) činila 97 %, přičemž 87,3 % žáků studia dokončilo. Stejně tak jsou zaznamenány pokroky také v oblasti docházky do středních škol, která do nižšího stupně středních škol (třídy 7-9) dosahovala míry 53,6 %, s úspěšným dokončením 42,1 %. Počet středních škol se zvýšil z 92 na 1214. Zápisovost do vyššího stupně střední školy činila 27,4 %, s mírou dokončení 27,8 %. Počet těchto škol se zvýšil z 84 na 433. Z těchto údajů vyplývá, že úspěšnost dokončení studia není prozatím pozitivní (Ministry of Planning 2014: 66).

Zároveň ovšem bylo vyzorováno snížení rozdílů mezi přístupem ke vzdělání s ohledem na fyzickou vzdálenost a pohlaví žáků. Na státní úrovni nastal pokrok ve vyrovnanosti zapsaných žáků a žaček na úrovni základní školy. Pro dosažení úplné školní docházky do základních škol je však potřeba zajistit vzdělávání zbývajícím 3 procentům dětí, které buď jsou součástí etnických menšin, nebo musí pomáhat doma, nebydlí v blízkosti škol anebo mají zdravotní problémy (Kingdom of Cambodia 2010: 8).

5.5.2. Přístupnost

Při zkoumání míry zápisu do škol je nutné brát v potaz skutečnost, že zápisovost je do značné části ovlivněna přístupností škol. Nerovnost v přístupu ke vzdělání v odlehlých oblastech tak přetrvává s ohledem na skutečnost, že velká část kambodžské populace je chudá a nemůže si dovolit náklady spojené s docházkou do školy. Z tohoto důvodu je míra negramotnosti mládeže ve věku od 15 do 24 let, zejména dívek, stále vysoká (Kingdom of Cambodia 2010: 8). S nedostatečným přístupem ke vzdělání se potýkají vedle ostatních především lidé s postižením, zejména jednotlivci žijící v rurálních oblastech. Obrázek č. 4 graficky znázorňuje kategorie postižení dětí do 14 let v roce 2013. Vzdělávání ve většině případů není uzpůsobeno specifickým potřebám lidí s postižením, což vede k nízkému zápisu do škol a vysokému neúspěchu dětí, které byly úspěšně zapsány. Nedostatečné vzdělání vede k omezenému přístupu na pracovní trh (ILO 2016: 19).

**Obrázek č. 4: Graf kategorie postižení dětí do 14 let v roce 2013
(Ministry of Planning 2013: 96),**

zpracováno autorkou

5.5.3. Inkluzivní vzdělávání

Jak je uvedeno výše v textu, s nedostatečným přístupem ke vzdělání se potýkají zejména děti s postižením. Z tohoto důvodu se v této části práce budeme věnovat inkluzivnímu vzdělání.

Idea inkluzivního vzdělávání vznikla na počátku 90. let 20. století, kdy byla v Thajsku přijata myšlenka „Vzdělávání pro všechny“ (*Education for All*) Jomtienskou deklarací. Na jejím přijetí se státní zástupci a představitelé vládních i nevládních organizací shodli v roce 1990 za účelem zpřístupnění základního vzdělání všem dětem a snižování negramotnosti (UNESCO 2017). Krátce po přijetí Jomtienské deklarace následovala konference UNESCO v Salamance, jejímž vyústěním bylo Prohlášení ze Salamanky, které uvádí, že rozvoj institucí soustředících se na inkluzivní vzdělávání je nejefektivnější způsob zlepšení celého vzdělávacího systému. Toto tvrzení budiž podloženo výňatkem z prohlášení, že „běžné školy, které jsou takto orientované na inkluzi, představují ten nejúčinnější nástroj boje s různými diskriminujícími postoji, pomáhají budovat otevřená společenství a inkluzivní společnost a zajistit vzdělávání pro všechny; a navíc většině dětí účinně poskytují vzdělání a přispívají tak ke zlepšení efektivity a finálně i k větší ekonomičnosti celého vzdělávacího systému.“ (UNESCO 1994: viii).

Právo na vzdělání postižených lidí je ukotveno také v Úmluvě OSN o právech osob se zdravotním postižením, vydané v roce 2006, kde se uvádí, že děti s postižením by měly mít stejný přístup ke vzdělání jako jejich vrstevníci (Nordenrot 2015b). Práva dětí s postižením jsou stanovena rovněž v Úmluvě o právech dítěte, kterou Kambodža ratifikovala v roce 1992 (UN Treaty Collections 2017a). Článek 23 této Úmluvy zavazuje signatářské státy k zabezpečení životních podmínek postižených dětí k prožití plnohodnotného života a aktivní účasti ve společnosti. Signatáři zároveň podepsáním uznali zvláštní potřeby postižených dětí, které mají mít přístup ke „vzdělání, profesionální přípravě, zdravotní péči, rehabilitační péči, přípravě pro zaměstnání a odpočinku, a to způsobem vedoucím k dosažení co největšího zapojení dítěte do společnosti a co největšího stupně rozvoje jeho osobnosti, včetně jeho kulturního a osobního rozvoje.“ (UN General Assembly 1989: článek 23). Je to právě vzdělání, které je významným faktorem na cestě k lepší životní úrovni.

Vzdělání pro všechny se stalo také jedním z Cílů udržitelného rozvoje, volně navazujících na Rozvojové cíle tisíciletí. Čtvrtým cílem udržitelného rozvoje bylo definováno zajištění inkluzivního, rovného a kvalitního vzdělávání pro všechny a podpora celoživotních vzdělávacích možností pro všechny. Jedním z dílčích cílů je tak zajištění bezplatného, rovného a kvalitního primárního a sekundárního vzdělávání všem dívkám i chlapcům (UN Department of Economic and Social Affairs 2017). Inkluzivní vzdělávání tak reflektuje závazky, pod které se podepsaly signatářské státy Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením. Inkluze dětí s postižením do vzdělávacího procesu je přitom důležitá, jelikož vzdělávání přispívá k rozvoji lidského kapitálu a je klíčem k blahobytu člověka. Zároveň neposkytnutí vzdělání dětem s postižením a jejich následné nezahrnutí do pracovního procesu s sebou nese výrazné sociální a ekonomické důsledky, zejména chudobu (WHO 2011: 205).

Vybudování kvalitních škol a škol se zaměřením na děti se specifickými potřebami však vyžaduje čas a finanční prostředky. Z tohoto důvodu je speciálních škol v Kambodži pouze pár a inkluzivní vzdělání proto v Kambodži prozatím nemá silné kořeny (Elms 2014: 7). Hlavním důvodem je kromě nedostatku speciálních škol také nedostatek adekvátně proškolených učitelů, neboť většina učitelů vnímá inkluzivní vzdělávání jako největší výzvu (Nordenrot 2015b). Míra zápisu se odvíjí od typu postižení, kdy například děti s fyzickým postižením mívají většinou lepší studijní výsledky než děti s mentálním postižením (WHO 2011: 207). Přesto jak dokládá výše zmiňovaná studie z roku 2010 o inkluzi lidí s postižením, lze zaznamenat pozitivní posun ve vnímání společnosti, kdy 98 % respondentů souhlasilo s tvrzením, že dětem s handicapem by mělo být umožněno chodit do školy (Trani – VanLeit 2010: 15–16).

MOEYS a DAC proto ve spolupráci s UNICEF spustili v provincii Svay Rieng pilotní projekt inkluzivního vzdělávání pro děti s postižením. Následně se rozšířil do 15 provincií do 80 škol. Školení bylo poskytnuto 824 učitelům. Dalším výsledkem je založení 42 integrovaných tříd pro děti se sluchovými a zrakovými problémy (MoEYS 2017b).

5.5.4. Vláda

Na zajištění vzdělání všem dětem, v souladu se základními lidskými právy, reaguje také Ministerstvo vzdělávání, mládeže a sportu, jehož cílem je zajištění přístupu k základnímu vzdělávání všem dětem a mládeži, bez ohledu na původ dítěte, pohlaví, geografickou polohu, etnikum a fyzický stav (MoEYS 2017a). Z tohoto důvodu ve Strategickém vzdělávacím plánu pro roky 2014 až 2018 (*The Education Strategic Plan*) vytyčilo 7 klíčových pod-sektorů, kterým bude v tomto období věnována pozornost. Jedná se o vzdělání v raném dětství, základní vzdělání, střední a technické vzdělání, vyšší vzdělání, neformální vzdělání, rozvoj mládeže, fyzické vzdělání a sport. Ve snaze dosáhnout svých cílů vymezuje tři politiky, jimiž jsou zajištění rovnocenného přístupu ke vzdělání pro všechny, zvýšení kvality a vhodnosti výuky a poslední politikou je zajištění efektivního vedení personálu (Global Partnership 2016). V současnosti většina základních škol již pracuje na základě dětem přívětivých školních politik (*Child friendly school policy*) (MoEYS 2017b).

Kambodžská vláda se v plánu, v rámci pod-sektoru neformálního vzdělání, zavazuje také ke zkvalitnění vzdělávání lidí s postižením, čímž se zvýší i rozvoj lidského kapitálu země. Ministerstvo vzdělávání, mládeže a sportu při vytváření vhodného modelu vycházelo ze Strategického vzdělávacího plánu pro roky 2009 až 2013, který přispěl kromě lepší kvality vzdělávání také k vyšší míře zápisu do základních škol (Ministry of Planning 2014: 66). Závazek kambodžské vlády byl učiněn přijmutím Zákonu o ochraně a propagaci práv osob s postižením v roce 2009. Kambodžské ministerstvo vzdělání, mládeže a sportu tak podporuje inkluzivní vzdělávání s ohledem na skutečnost, že většina dětí s postižením nemá ke vzdělání přístup. Problémem je také skutečnost, že většina učitelů nemá adekvátní informace o výuce dětí se specifickými potřebami (Elms 2014: 6). V roce 2011 však byl kurz inkluzivního vzdělávání zahrnutý do národního výukového plánu a nyní tak tvoří povinný předmět pro budoucí učitele v Kambodži. Díky tomuto faktu lze tedy předpokládat, že jedna z překážek dětí se specifickými potřebami na cestě za vzděláním je překročena (Nordenrot 2015a).

Kambodžská vláda neustále usiluje o zvyšování míry gramotnosti a zápisu do škol. Na území Kambodži se nachází 5 škol pro děti s postižením ve 4 městech, a to v Phnom Penhu, Siem Reapu, Battambang a Kampong Chamu. Vzdělávací program je v souladu s národním vzdělávacím programem. Výuka je zde doprovázena Braillovým písmem a znakovým jazykem.

V rámci veřejných škol existuje 73 integrovaných tříd, které navštěvují děti z odlehlých oblastí (Krousar Thmey 2017c). Přesto však odhady Ekonomické a sociální komise OSN pro Asii a Pacifik (*The United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific* (UNESCAP) uvádějí, že 90 % dětí s postižením nemá přístup k jakékoli formě vzdělání (Morris 2016).

5.5.5. Problémy a výzvy

Přes veškeré vládní snahy se však vzdělávací sektor v Kambodži potýká s několika problémy, kterými jsou kromě nízké kvality výuky také nedostatečně kvalifikovaní učitelé, nevybavenost tříd a nedostatečný počet středních škol (Ministry of Planning 2014: 67). Dalším problémem, jemuž kambodžské vzdělávání čelí, je školní docházka dívek, která souběžně s jejich narůstajícím věkem klesá. Problémem je také velmi nízké finanční ohodnocení učitelů, které se následně může projevit na jejich pracovní motivaci a efektivitě práce. Obecným problémem vzdělávacího systému v Kambodži je však diskriminace, a to ať rasová, geografická, etnická, materiální či diskriminace na základě zdravotních omezení (Päivi 2004: 17).

Během implementace Strategického vzdělávacího plánu byly identifikovány výzvy jako zlepšení předškolního vzdělávání zajištěním přístupnosti programů pro děti do 5 let, zvýšení dostupnosti základního vzdělání v odlehlých oblastech pro děti ze znevýhodněných skupin, zajištění přístupu ke kvalitnímu střednímu vzdělávání, vybudování neformálního vzdělávacího systému či zajištění dostatečného počtu kvalifikovaných učitelů a vhodných učebnic (Ministry of Planning 2014: 67). Výsledky učitelů mají být pravidelně kontrolovány, také v rurálních oblastech, kde je nedostatek kvalifikovaných učitelů (MoEYS 2017b). Další výzvou, jíž čelí kambodžský vzdělávací systém, je propojení výuky s potenciálními požadavky zaměstnání, což vyžaduje zlepšení kvality vzdělávání, učebních materiálů a přístupu učitelů. Zároveň by měla být více vyučována matematika a přírodní vědy, které následně umožňují lépe analyzovat, řešit problémy a rozhodovat se (Kingdom of Cambodia 2010: 8).

MoEYS tak bude pro období 2014-2018 usilovat o rozvoj sekundárního vzdělávání, snižování rozdílů mezi vzděláváním pro dívky a pro chlapce a zvýšením stipendií pro studenty z chudých rodin. Snaha bude také o snižování počtu nezapsaných dětí do školy, a to zejména dětí s postižením a dětí z chudých rodin (Ministry of Planning 2014: 179).

6. Nevládní organizace v Kambodži

Tato část kapitoly čtenáři v úvodu přiblíží obecný cyklus vývoje postavení nevládních organizací v rozvojovém světě. Posléze bude cyklus aplikován na vývoj postavení NGOs v Kambodži.

Obvykle postavení NGOs v rozvojových zemích prochází následujícími etapami/fázemi

- 1. fáze:** Většina NGOs vstupuje do země po přírodních katastrofách jako poskytovatel základních služeb.
- 2. fáze:** Poté se NGOs začnou zabývat rozvojovými programy zaměřenými na zlepšování blahobytu místních lidí.
- 3. fáze:** Posléze už NGOs usilují o podporu a zmocnění marginalizovaných osob a ujmou se role zastávce práv ve společnosti a propagují mezinárodní solidaritu (Literacy Watch 2000).

První mezinárodní humanitární organizace vznikly v Kambodži v roce 1979, kdy skončila vláda Rudých Khmérů (ICNL 2016). Mezinárodní NGOs hrály významnou roli právě po pádu režimu, jelikož poskytovaly základní humanitární služby. V tomto období vedly také kampaň upozorňující na životní podmínky kambodžských obyvatel. Až do počátku 90. let se mezinárodní NGOs soustředily zejména na poskytování rehabilitačních služeb (ADB 2011: 2). Lze tedy říci, že od pádu režimu Rudých Khmérů do počátku 90. let v Kambodži probíhala první fáze vývoje postavení NGOs.

Za počátek druhé vývojové fáze lze označit rok 1993, kdy do rozvojové pomoci začali zasahovat také bilaterální a multilaterální donoři, a NGOs začaly svou činnost soustředit na tradiční rozvoj komunit. První místní NGO, Khemara, byla založena v roce 1991. Další místní NGOs vznikaly během let 1992-1993 (období *The United Nations Transitional Authority in Cambodia*) (ADB 2011: 2). V některých případech se místní NGOs vyvinuly z mezinárodních NGOs (Mansfield – MacLeod 2002: 7). Většina těchto organizací se tak soustředila na lidská práva a vzdělávání. Některé z těchto organizací v průběhu let zanikly, jiné svou činnost zaměřily na rozvojové programy (ADB 2011: 1). Od roku 1987 se přístup vlády k NGOs postupně zmiřňoval, a proto jejich počet pomalu rostl. V roce 1992 bylo v Kambodži 84 NGOs, přičemž většina jich byla západoevropských a severoamerických (Benson 1993: 70). Během 90. let se tak počet místních i mezinárodních NGOs v Kambodži dramaticky zvýšil. Mezi místními a mezinárodními organizacemi je vybudovaný silný vztah, založený na financování a budování kapacit (ADB 2011: 7).

V Kambodži je registrovaných na 3500 NGOs, přičemž z tohoto počtu je odhadem polovina aktivních (Domashneva 2013). Vláda a donoři uznali, že mezinárodní NGOs i místní NGOs za

uplynulých 30 let výrazně přispěly k rehabilitaci, rekonstrukci a rozvoji. Nevládní organizace mají důležitý význam na poli poskytování základních služeb občanům. V posledních letech byly NGOs aktivními hráči na půdě globální občanské společnosti, přestože v praxi mají pouze omezený vliv na vládní politiky i dialog s vládou (ICNL 2016). Navzdory výše zmiňovaným úspěchům však v září roku 2008 premiér Hun Sen prohlásil, že Kambodža byla rájem pro NGOs již dlouho a jejich činnost je nekontrolovatelná (Besant 2014).

V současnosti si NGOs budují svou pozici v kambodžské společnosti a spolupracují na projektech na lokální, regionální a mezinárodní úrovni (Bottomley 2014: 6). Třetí etapu vývoje postavení lze prokázat díky skutečnosti, že výrazné množství NGOs v současnosti usiluje o prosazování práv právě marginalizovaných lidí, například seniory, obyvatele rurálních oblastí či osoby s postižením. Mezinárodní i místní NGOs tak hrají hlavní roli v poskytování základních služeb, často v odlehlých oblastech, díky čemuž jsou přítomny ve všech provinciích. NGOs svou činností také představují alternativní přístupy k rozvoji, jako například v podporování participace, rovnosti či environmentální udržitelnosti (ADB 2011: 2). Přestože NGOs výrazně přispěly k rekonstrukci a rozvoji země, jejich role je stále kontroverzním tématem (Domashneva 2013).

6.1. Vládní přístup

Nevládní organizace jsou často některými vládami vnímány jako efektivní (*cost-effective*) a nízkonákladové alternativy k státnímu poskytování služeb (Lewis – Kanji 2009: 17). Dalo by se tedy říci, že NGOs jsou vládou podporovány a spolupracují s ní. V některých případech jsou dokonce pro své propojení s lidmi považovány za efektivnější v rozvíjení rozvojových aktivit (Hassan – Forhad 2013: 60).

Kambodžská vláda se díky decentralizaci pokouší zvýšit účast občanské společnosti i samotných občanů na rozvojovém procesu. Vláda spolu s rozvojovými partnery uznává důležitost organizací občanské společnosti při práci na obnově a rozvoji země v minulých dvou dekádách (ADB 2011: 2). Reformy ohledně decentralizace se v Kambodži postupně vyvíjí, a proto jsou velká očekávání, že přinesou lepší vztah mezi vládou a občanskou společností, stejně tak jako přispějí k transparentnosti akcí. Reformy však probíhají pomaleji, než se očekávalo, a to zejména díky nedostatečným vládním kapacitám uspokojit poptávky vnitřních i vnějších aktérů na větší transparentnost a účast občanů (ADB 2011: 4). Místním i mezinárodním NGOs se daří s vládou úzce spolupracovat zejména v oblasti zemědělství, zdravotnictví a vzdělávání. NGOs se také pravidelně od roku 1992 zúčastňují jednání donorů konaných v rámci Kambodžského fóra pro rozvojovou spolupráci (*Cambodia Development Cooperation Forum (CDCF)*) (ADB 2011: 3).

Přesto však nevládní organizace, které se nezabývají poskytováním služeb, ale slouží spíše jako poradenská tělesa a propagátoři lidských práv, jsou kambodžskou vládou vnímány jako nežádoucí opozice. Z tohoto důvodu je jejich činnost výrazně omezována. Kambodžská lidová strana se navzdory politické opozici stává více autoritářskou, a z tohoto důvodu narůstá mezi nevládními organizacemi obava z potenciálního porušování lidských práv, zejména svobody projevu a shromažďování. Obhájčům lidských práv hrozí permanentně perzekuce (ICNL 2016).

Právní prostředí se v Kambodži výrazně zhoršilo v roce 2015 s přijetím Zákona o sdruženích a nevládních organizacích, který vláda schválila, aby měla přehled o rozvojových aktivitách konajících se v zemi, a který limituje prostor občanské společnosti tím, že zpřísňuje kritéria při registraci NGOs a zaváděním kontrolních opatření. Jedná se o vůbec první zákon regulující činnost organizací občanské společnosti. Byl přijatý navzdory mezinárodní kritice i kritice občanské společnosti (USAID 2015: 9). LANGO zaručuje vládě moc zrušit jakoukoli aktivitu, která by mohla ohrozit mír, stabilitu a veřejný pořádek (Alley 2015). Zákon tak mezi NGOs není přijímán pozitivně rovněž s odůvodněním, že pro svou neurčitost umožňuje zrušit jakoukoli NGO bez vyšetření (Domashneva 2013). V současnosti se tedy mezinárodní NGOs musí registrovat při Ministerstvu zahraničních vztahů a zároveň mohou spolupracovat s ostatními ministerstvy. Zároveň musí čtvrtletně dokládat svou aktivitu a finanční zprávy Rozvojové radě Kambodži (*The Council for the Development of Cambodia (CDC)*). Právě CDC spolu s Úřadem pro kambodžskou rehabilitaci a rozvoj (*Cambodian Rehabilitation and Development Board*) mají pověření koordinovat aktivity NGOs napříč sektory (ADB 2011: 5).

6.2. Organizace působící ve vzdělávání

Pro ukotvení praktické části práce bude následující text ve stručnosti představovat organizace pracující s dětmi s postižením.

Většina vzdělávacích programů zaměřených na děti s handicapem byla na počátku 21. století realizována nebo podporována nevládními organizacemi. Již v roce 2013 bylo v Kambodži evidováno 75 národních a mezinárodních NGOs pracujících s lidmi s postižením (Bailey – Nguon 2014: 27). Při tvorbě speciálních vzdělávacích programů, jež poskytují učitelům adekvátní vzdělání a informace ohledně výuky dětí s postižením, asistoval mimo jiné také UNICEF spolu s Global Partnership for Education a organizací Krousar Thmey. Tato školení jsou jednou z možností, jak kromě navyšování kapacit učitelů navyšovat také veřejné povědomí o problémech, kterým musí děti s postižením čelit. To vede ke snižování diskriminaci jak ve školách, tak v komunitách (Nordenrot 2015b). Organizací poskytující služby dětem s intelektuálním postižením je však v porovnání s organizacemi zaměřenými na fyzické postižení pouze několik. Hlavním důvodem je nedostatečné pochopení potřeb těchto dětí. Většina rodičů, stejně tak jako

poskytovatelů služeb, si často neví rady, jak pracovat s dítětem, které nepotřebuje tělesnou terapii či jiné pomůcky. Právě z tohoto důvodu jsou služby poskytované dětem s intelektuálním postižením omezené (Carter 2009: 28). Zároveň velká část těchto dětí většinou potřebuje asistenci ostatních. V nedávné minulosti však úsilí zvyšovat možnosti dětí s postižením, jak fyzickým tak mentálním, narůstá (Carter 2009: 29).

PRAKTICKÁ ČÁST

Před představením samotné analýzy jednotlivých organizací spolu s kýženými výsledky bude vysvětleno, jakým způsobem byla analýza zpracována a co bylo jejím předmětem.

Jak již bylo v metodologické části předesláno, po popisu aktivit jednotlivých organizací vždy následuje analytická část, ve které byly na tyto činnosti aplikovány jednotlivé rysy zprostředkovatelů, tedy zajišťování služeb v odlehlých oblastech, kde nejsou dostupné, poskytování školení ostatním NGOs, a nabízení alternativního přístupu k rozvoji. Předtím je ovšem analyzován způsob, jakým jsou tyto organizace napojeny na jednotlivá ministerstva zabývající se zlepšováním životních podmínek osob s postižením. Důležitou součástí analytické práce tvoří také poukázání na provázání aktivit jednotlivých organizací se státem vymezenými prioritami a problémy, se kterými se potýká kambodžský vzdělávací systém. Jak uvádí teoretická část (viz str. 43), prioritami vymezenými pro období 2014 až 2018 jsou posílení sektoru vzdělávání v raném dětství, základního vzdělávání, středního a technického vzdělávání, vyššího vzdělávání, neformálního vzdělávání, sektoru rozvoje mládeže a sektoru fyzického vzdělávání a sportu. Výzvy, se kterými se kambodžské školství potýká, částečně reflektují vládní priority. Jedná se o zlepšení předškolního vzdělávání, zvýšení dostupnosti základního vzdělávání v odlehlých oblastech pro děti ze znevýhodněných skupin, zajištění přístupu ke střednímu vzdělání, vybudování neformálního vzdělávání a zajištění dostatečného počtu kvalifikovaných učitelů a kvalitních učebních materiálů. V neposlední řadě je důležitým komponentem analytické části také aplikování kritiky na činnost organizací, která za účelem dosažení ucelenosti textu tvoří samostatnou podkapitolu. V té se budeme zaměřovat zejména na aspekty efektivity, udržitelnosti projektů, závislosti na vládě a donorech, zeslabování kapacity státu a překrývání aktivit.

Místními organizacemi, které byly zahrnuty do analýzy, jsou *Khemara Cambodia*, *Kampuchean Action for Primary Education*, *Mith Samlanh*, *Rabbit School*, *Komar Pikar Foundation*, *Disability Development Services Program* a *Phare Ponleu Selpak*. Mezinárodními organizacemi zahrnutými do analýzy jsou *Krousar Thmey*, *Aide et Action*, *Light for the World*, *Handicap International*, *Voluntary Service Overseas*, *Epic Arts*, *Save the Children* a *Charita Česká republika*.

Při analyzování jednotlivých organizací došlo nejprve k nastudování materiálů o jejich činnosti, které bylo následováno shrnujícím popisem aktivit dané organizace. Na tento popis v práci navazuje analytická část, ve které byly na tyto činnosti aplikovány jednotlivé rysy zprostředkovatelů, které jsou vymezeny v teoretické části.

7.1. Místní NGOs působící v rámci inkluzivního vzdělávání

7.1.1. Khemara Cambodia

V kapitole přibližující vývoj působnosti NGOs v Kambodži již bylo uvedeno, že nejstarší kambodžskou nevládní organizací je Khemara Cambodia. Mezi hlavní cíle organizace patří vzdělávání zejména žen, dětí a zranitelných skupin lidí, kterým životní situace neumožňuje přístup ke vzdělání. Usilují tak o zlepšování kvality života těchto marginalizovaných skupin (Khemara Cambodia 2017d). Díky přímému zahrnutí komunitních představitelů se snaží o to, aby z projektů profitovaly právě cílové skupiny (Khemara Cambodia 2015: 6). Spoluprací usiluje o budování kapacit na místních úrovních i zlepšování plánování a organizace. Svými programy se snaží o vzdělávání komunit, zvyšování povědomí o právech dítěte a jejich ochranu (Khemara Cambodia 2017a). Na práva dětí se upozorňuje také díky programu Spravedlnost pro děti! (*Justice for Children*), v rámci kterého je dětem kromě ochrany poskytována také podpora a právní rady. Projekt byl uskutečněn ve spolupráci s Legal Aid Cambodia (Khemara Cambodia 2017c). Díky komunitním vzdělávacím hodinám mají přístup ke vzdělání děti z chudých rodin, často i děti s určitým postižením. Těmto dětem jsou prostřednictvím veřejného programu nabízeny zdravotní prohlídky zdarma (Khemara Cambodia 2017e). Zároveň mohou být do procesu předškolního vzdělávání zahrnuty děti ve věku od 3 do 6 let, a to díky centrům dětské péče v regionu Phnom Penh a provincii Tboung Khmum. Děti zde získávají základy v khmérštině i angličtině díky vzdělávacím hrám, které usilují o rozvoj kognitivních schopností (Khemara Cambodia 2017b).

Analýza organizace

Na základě výše popsaných informací bychom mohli konstatovat, že organizace svými aktivitami zasahuje do pole působnosti MoH, a to vzhledem k poskytování zdravotní péče a nabízení zdravotních prohlídek zdarma. Dotýká se rovněž činnosti MoEYS a MoSVY, jelikož lidem s postižením poskytuje služby, stejně jako samotná ministerstva. Její činnost se dotýká také dvou ze sedmi pod-sektorů vlády, kterým je pro období 2014 až 2018 věnována pozornost. Jedná se o vzdělání v raném dětství a základní vzdělání. Svou činností tak organizace Khemara Cambodia usiluje o řešení výzev identifikovaných ve Strategické vzdělávacím plánu pro roky 2014 až 2018. Konkrétně se jedná o zvýšení dostupnosti základního vzdělání v odlehlých oblastech pro děti ze znevýhodněných skupin, a o zlepšení předškolního vzdělávání. Ze všech námi analyzovaných organizací se jedná o jednu ze tří organizací, která se svou činností soustředí na zlepšování předškolního vzdělání. Khemara je také aktivní v oblasti spolupráce s ostatními organizacemi a komunitními představiteli.

Khemara Cambodia je zároveň první organizací, jejíž analýza činností nám pomůže odpovědět na výzkumnou otázku, tedy zda jsou nevládní organizace zprostředkovateli vzdělávání. Přestože organizace působí zejména v oblasti osvěty a podpory práv dětí s postižením, usiluje také o vzdělávání dětí s postižením. Prostřednictvím komunitních hodin se snaží poskytovat vzdělávání dětem, které ke vzdělávání nemají přístup. Dalším rysem zprostředkovatele, který organizace Khemara Cambodia splňuje, je mobilizace vlastních zdrojů za účelem poskytování služeb. Důležitou činností, se kterou bychom tak mohli spojit roli zprostředkovatele, je provozování dětských center, ve kterých dětem poskytuje vzdělávání. Díky těmto aktivitám lze organizaci zařadit do kategorie zprostředkovatele služeb.

7.1.2. Kampuchean Action for Primary Education

Organizace Kampuchean Action for Primary Education (KAPE) provozuje svou činnost již od roku 1999. Jedná se o největší místní NGO aktivní ve vzdělávacím sektoru. Projekty se nesoustředí pouze na základní vzdělávání, nicméně vede programy určené pro střední a vysoké školy v 11 provinciích. Organizace dlouhodobě spolupracuje s MoEYS, mezinárodními NGOs a místními partnery (KAPE 2017a).

Pro efektivní správu malých projektů inkluzivního vzdělávání byl vytvořen zastřešující „Program inkluzivního vzdělávání“ (*Inclusive Education Program*), jehož hlavním cílem je zvýšit přístupnost ke vzdělání (KAPE 2017b). Projekt Improved Basic Education in Cambodia Project se snaží pomáhat místním autoritám poskytovat lepší služby na školách a zajišťovat jejich dostupnost. Zároveň poskytuje školní pomůcky studentům s postižením v provincii Kampong Cham. Jedná se o největší projekt KAPE, který podporuje velké množství škol díky stipendiím pro chudé děti, doučovací asistenci pro děti se specifickými potřebami a školením učitelů (KAPE 2017c). Dalším projektem zaměřeným na inkluzivní vzdělávání je projekt Educate A Child, který se zaměřuje na zvyšování školní docházky dětí s postižením, dětí z etnických menšin, chudých dětí z rurálních oblastí a dětí žijící na ulicích ve městech. Principem projektu je rovný přístup, tedy zahrnutí všech vyloučených dětí, zajištění kvality a efektivity výuky, rozvoj kapacit administrativy škol a odstraňování bariér bránících rozvoji (KAPE 2016: 14). Posledním projektem KAPE, kterému se budeme věnovat, je projekt Schools for Excellence, zaměřující se na zvyšování přístupnosti a kvality základního vzdělání. Cílem je rozvinout prostředí přátelské pro děti ve školách, které jsou inkluzivní, a zároveň poskytují kvalitní vzdělání. Kromě podpory místních komunit a poskytování stipendií na podporu chudých dětí je součástí projektu také podpora dětí se specifickými potřebami (KAPE 2016: 12). V současnosti se zaměřuje převážně na vytváření učebních pomůcek pro děti se specifickými potřebami, konkrétně se jedná o pomůcky do předmětu matematiky a khmerského jazyka (Elms 2014: 11).

Analýza organizace

V návaznosti na ministerstva, která svou činností usilují o zlepšení životních podmínek lidí s postižením lze konstatovat, že KAPE svou spoluprací s MoEYS přispívá k vytváření národních vzdělávacích politik. Zároveň se KAPE podílí na vytváření dětem přívětivých školních politik, o jejichž vytváření usiluje i vláda. Dále KAPE stejně jako MoEYS poskytuje stipendia studentům. Ve světle výše popsaných informací lze rovněž říci, že KAPE se svou činností dotýká tří ze sedmi pod-sektorů vytyčených ve Strategickém vzdělávacím plánu, jimiž jsou pod-sektory základního vzdělání, středního a technického vzdělání a vyššího vzdělání. V souvislosti s těmito aktivitami lze konstatovat, že KAPE se snaží svými aktivitami přispívat k řešení státem definovaných výzev, kterými jsou zvýšení dostupnosti základního vzdělání v odlehlých oblastech pro děti ze znevýhodněných skupin, zajištění přístupu ke kvalitnímu střednímu vzdělání, a v neposlední řadě také k zajištění dostatečného počtu kvalifikovaných učitelů díky poskytování školení a vhodných učebnic. V neposlední řadě je nutné zmínit rovněž aktivitu v oblasti spolupráce s ostatními institucemi a organizacemi.

KAPE se od ostatních organizací se liší zejména tím, že svou činnost nezaměřuje pouze na základní vzdělání. Dalším znakem zprostředkovatele, se kterým lze KAPE ztotožnit je skutečnost, že se soustředí zejména na děti s postižením z rurálních oblastí. Díky mobilizaci zdrojů je tak schopná těmto dětem poskytovat vzdělání. Podle Lewisova členění se tak jedná o zprostředkovatele vzdělání, který ovšem díky navazování partnerství, zejména s MoEYS, mezinárodními NGOs a místními partnery, usiluje o lepší výsledky a efektivnější pomoc.

7.1.3. Mith Samlanh

Nevládní organizace Mith Samlanh, působící zejména v Phnom Penhu, zaměřuje svou činnost převážně na podporu dětí z ulice (Elms 2014: 12). Původně byl Mith Samlanh projektem Friends-International, ale od roku 1999 působí jako organizace vedená pouze Kambodžany. Mith Samlanh je tak jedním z příkladů, kdy se z projektu mezinárodní NGOs, konkrétně Friends-International, stane místní NGOs. Soustředí se na marginalizované děti, jejich rodiny a komunity v Phnom Penhu a Kampong Chamu. Svou činností usiluje o reintegraci těchto dětí do společnosti (Mith Samlanh 2017b). Každým rokem nabízí různé programy, tréninky, vzdělání, poradenství či zdravotní služby. Cílem je ochrana marginalizovaných dětí a snaha o vytváření lepších životních podmínek. V současnosti vede 7 programů zabývajících se ochranou, podporou, vzděláním, odborným tréninkem a zaměstnáním, reintegrací rodin a alternativní péčí, tvorbou rodinných příjmů a podporou obchodu (Rathana 2016: 3). Studenti mohou do Mith Samlanh docházet do svých 24 let. Mith Samlanh je tak jedna z mála organizací, která svou činnost zaměřuje také

na skupinu od 18 do 24 let. V organizaci jsou učeni jak se vyjádřit skrze sport, umění, kulturu a interakci s ostatními dětmi (Mith Samlanh 2017a).

Analýza organizace

Výše popsaný výčet aktivit dokazuje, že rovněž organizace Mith Samlanh je navázána na činnost ministerstev. V souvislosti s poskytovanými službami se jedná o MoSVY, a to díky tréninkům a poradenství. Mith Samlanh poskytuje také zdravotní služby, tudíž bychom mohli říci, že svou činností zasahuje rovněž do aktivit MoH. V neposlední řadě je důležité zmínit navázání na MoEYS, a to díky poskytování vzdělávání dětem s postižením. Organizace Mith Samlanh svou působností zasahuje také do vládou definovaných pod-sektorů ve Strategickém vzdělávacím plánu pro roky 2014 až 2018. V případě Mith Samlanh se jedná o pod-sektory základního vzdělání, středního a technického, pod-sektor rozvoje mládeže, ke kterému se snaží přispívat díky odborným tréninkům, pod-sektor neformálního vzdělání, kdy je mládež učena vyjadřovat se prostřednictvím učení, a v neposlední řadě se díky sportovním aktivitám probíhajícím na škole jedná také o pod-sektor fyzického vzdělávání. Přestože svou činnost soustředí převážně do hlavního města, přispívá i k řešení výzvy zvýšení dostupnosti základního vzdělání v odlehlých oblastech, jelikož působí také v provincii Kampong Cham. Také Mith Samlanh je aktivní v oblasti spolupráce.

V souvislosti s výše popisovanými aktivitami organizace Mith Samlanh lze říci, že se jedná o další organizaci splňující kritéria na roli zprostředkovatele. Díky mobilizaci vlastních zdrojů je organizace schopna soustředit svou činnost na děti žijící v oblastech, kde speciální vzdělávání není k dispozici. Organizaci činí výjimečnou také skutečnost, že svou činnost zaměřuje na skupinu od 18 do 24 let. Také na příkladu 7 programů zaměřených na vzdělání, odborný trénink a ochranu lze doložit, že se jedná o zprostředkovatele.

7.1.4. Rabbit School

Nezisková organizace Rabbit School byla založena v roce 1997 za účelem poskytovat vzdělání dětem se specifickými potřebami. Jednalo se o děti žijící ve vládním ústavu pro sirotky, ve věku do 6 let, jejichž rodiče byli zabití během režimu Rudých Khmérů. Postupně své služby rozvíjela, až v roce 2008 založila první integrovanou třídu na základní škole Toul Kork, a posléze otevřela Odborné školící centrum v Phnom Penhu. Od roku 2014 rozšířila svou základnu do provincií Kandal, Kampong Speu a Siem Reap. Cílem této organizace je rehabilitace dětí a mládeže s mentálním postižením, a jejich úplné zahrnutí do kambodžské společnosti (Rabbit School 2017a). The Rabbit School je tak jedna z mála organizací, která se zaměřuje na potřeby dětí s mentálním postižením. Vzdělávací program The Rabbit School (*The Rabbit School Educational Program*) usiluje o integraci dětí s mentálním postižením do společností. Děti mohou být zapsány

do školy ve věku 4 let a jsou podporovány v průběhu školní docházky až do jejich 25 let (Rabbit School 2017c). Po zapsání děti chodí podle stupně postižení buď do speciálních tříd pro děti se středním až těžkým postižením, nebo do tříd pro děti s lehkým až středním postižením. Ve speciálních třídách probíhá výuka dětí, které potřebují více pozornosti, a poskytování informací je přizpůsobeno jejich potřebám. Je zde přítomný také fyzioterapeut, logoped, psycholog a zdravotní služba. Dětem s lehkým až středním postižením je poskytnuto vzdělání, jež pomáhá rozvíjet jejich schopnosti. Pro děti s lehkým až středním postižením od 6 let probíhá integrované a inkluzivní vzdělávání. Program inkluzivního vzdělání umožňuje těmto dětem navštěvovat obecnou školu spolu s dětmi bez postižení. Získají základní vzdělání a učí se sociálnímu chování a integraci do třídy (Rabbit School 2017b). Mezi svými 14 a 16 roky tyto děti dochází na odborné školení (*Pre-Vocational Training*). Ve svých 25 letech posléze dochází k integraci mládeže do společnosti (Rabbit School 2017c). Organizace kromě vedení speciálních tříd poskytuje také odborná školení pro pracovníky NGOs (Elms 2014: 13).

Analýza organizace

Na základě výše popsaných aktivit bychom mohli říci, že Rabbit School je na činnost MoLVT navázána díky činnosti školících center. Svým působením se dotýká také aktivit MoH, když ve třídách poskytuje zdravotní služby. Poskytování základního vzdělání je navázána i na MoEYS. Rabbit School poskytuje rovněž rehabilitační služby, čímž zasahuje do činnosti MoSVY. Svými programy cílí i na čtyři ze sedmi pod-sektorů Strategického vzdělávacího plánu pro roky 2014 až 2018, jimiž jsou vzdělávání v raném věku, základní vzdělávání, střední a technické vzdělávání a pod-sektor rozvoje mládeže, ke kterému se snaží přispívat poskytováním školení. Svou činností tak usiluje o vyřešení problému nekvalitního předškolního vzdělávání, nízké dostupnosti základního vzdělání v odlehlých oblastech pro děti ze znevýhodněných skupin a zajištění přístupu ke kvalitnímu střednímu vzdělávání.

Rovněž na příkladu The Rabbith School lze pozorovat jeden z charakteristických prvků zprostředkovatele vzdělávání dětem se specifickými potřebami, a to poskytování služeb v oblastech, kde nejsou dostupné, zejména díky její činnosti v provinciích Kandal, Kampong Speu a Siem Reap. S tímto bodem souvisí také založení integrované třídy na základní škole Toul Kork a Odborného školícího centra v Phnom Penhu. Jedním z dalších rysů je mobilizace zdrojů za účelem poskytování služeb, mezi které patří v případě The Rabbit School kromě vzdělávání také poskytování zdravotní péče dětem ve speciálních třídách. Dalším rysem role zprostředkovatele, který The Rabbit School splňuje, je poskytování odborných školení ostatním NGOs, aby byly schopny poskytovat lepší služby.

7.1.5. Komar Pikar Foundation

Další místní NGOs je organizace Komar Pikar Foundation, která usiluje o zlepšování životních podmínek dětí i mládeže s lehkým, středním i těžkým postižením. Svou činnost zahájila v roce 2007 v reakci na nedostatečné služby poskytované dětem s těžkým postižením (Komar Pikar Foundation 2017b). Projekty organizace probíhají na čtyřech úrovních, a to domácí, komunitní centra, centra aktivit a centra mimoškolních aktivit (Elms 2014: 15).

V rámci programu komunitní péče pro děti je dětem se středním a těžkým postižením umožněno učit se, rozvíjet své schopnosti a prostřednictvím programů, služeb a podpory jim pomoci na cestě k dosažení svých cílů. Tři komunitní centra se nachází v provincii Kampot. Tento program se snaží nepřímo pomáhat také rodinám, jelikož jim umožňuje chodit do práce a vydělávat tak na živobytí. Vybudováním školicího centra v Phnom Penhu usiluje o zlepšování situace mládeže s lehkým i těžkým postižením. Lidé se v centru učí novým věcem a stávají se tak nezávislími. Mezi aktivity patří například vyrábění šperků, pěstování zeleniny či výpomoc při provozu kavárny. Komar Pikar také podporuje komunity, aby zahrnovaly děti s postižením všech aktivit. Úzce spolupracuje s MoSVY na tvorbě a implementaci politik zajišťujících, že děti s postižením obdrží vhodné služby ve své vlastní komunitě. Spolupracuje také s MoEYS na propagaci důležitosti inkluzivního vzdělávání (Komar Pikar Foundation 2017a).

Analýza organizace

Komar Pikar je další ze zkoumaných organizací spolupracujících s MoEYS, konkrétně na propagaci inkluzivního vzdělávání. Dále bychom mohli říci, že založení školicího centra v Kampot koreluje s činností MoLVT. Komar Pikar se také svou činností snaží podílet na vytváření politik v rámci MoSVY. Rovněž svou aktivitou v oblasti poskytování služeb se dotýká činnosti MoSVY. Co se pod-sektorů vymezených ve Strategickém vzdělávacím plánu pro roky 2014 až 2018 týče, z výše zmiňovaného výčtu aktivit je zřejmé, že se cílí na pod-sektor základního vzdělání, pod-sektor rozvoje mládeže a pod-sektor neformálního vzdělávání. S tím souvisí problémy, k jejichž řešení se snaží přispívat, a tedy zvýšení dostupnosti základního vzdělání v odlehlých oblastech pro děti ze znevýhodněných skupin, a vybudování neformálního vzdělávacího systému, díky komunitním centrům. Svou aktivitou Komar Pikar usiluje také k sensibilizaci občanů, a to díky podpoře komunit a propagování inkluzivního vzdělání.

Po výše zmíněném popisu aktivit organizace Komar Pikar Foundation lze na její činnosti sledovat některé vlastnosti zprostředkovatele. Na příkladu vybudování komunitních center v provincii Kampot lze doložit snahu poskytovat vzdělání dětem v odlehlých oblastech, a to díky mobilizaci svých zdrojů. Do tohoto bodu lze zahrnout rovněž založení školicího centra Phnom Penhu, které je zaměřené nejen na mládež s lehkým, ale především také s těžkým postižením. Tato skutečnost

je důležitá zejména proto, že služby poskytované dětem s těžkým postižením jsou v Kambodži stále velmi omezené. Vedle poskytování služeb Komar Pikar Foundation ovšem velmi úzce spolupracuje s MoEYS. Díky této spolupráci mají být dětem s postižením zajištěny služby ve vlastních komunitách. Tímto lze konstatovat, že Komar Pikar Foundation nezastává výhradně roli zprostředkovatele vzdělávání, ale na základě Lewisovy kategorizace ji lze označit také jako partnera.

7.1.6. Disability Development Services Program

Disability Development Services Program (DDSP) je kambodžská nevládní organizace, která svou činnost zahájila v roce 2003 v provincii Pursat jako organizace Disability Development Services Pursat. Pro své úspěchy své pole působnosti rozšířila a v roce 2010 změnila svůj název na Disability Development Services Program. DDSP poskytuje služby lidem s postižením a ostatním lidem s nesnadným přístupem k základním službám. Jejím cílem je tedy zajistit lidem s postižením přístup ke službám a zlepšit kvalitu života. Přestože se soustředí na všechny osoby s postižením, důraz klade na nejvíce zranitelné skupiny, tedy děti, ženy a osoby s těžkým postižením. DDSP usiluje o zajištění lepších životních podmínek a rovná práva pro osoby s postižením. (DDSP 2017a). DDSP vede několik projektů podporujících osoby s postižením. Část zaměstnanců je proškolená k práci s dětmi s postižením. V rámci programu vznikla také třída 13 dětí s lehkým postižením, kde je výuka vedena formou umění, a to tancem či hudbou. Program také poskytuje finanční podporu na dopravu do a z centra (Elms 2014: 16).

Jedním z těchto projektů je *Mith Komar Pikar Project*, který je zaměřený na vzdělávací a rehabilitační potřeby postižených dětí. Na 28 školách byly založeny třídy inkluzivního vzdělávání, které se snaží pomoci dětem se středním postižením zúčastnit se vzdělávacího procesu ve veřejných školách. Školám bylo poskytnuté vybavení umožňující docházku dětí s postižením, stejně tak jako školní pomůcky, které usnadňují výuku. V rámci projektu jsou ve veřejných školách založeny speciální třídy poskytující speciální vzdělání dětem s mentálním postižením, které usilují o jejich integraci do společnosti. Pozornost je věnována také dětem se sluchovým postižením, pro které bylo vybudováno 6 tříd, kde probíhá výuka ve znakovém jazyce. Kromě výuky jim je poskytována také zdravotní péče. Fyzioterapie je dětem s těžkým či vícenásobným postižením poskytována také v Mlob Mith Komar centru (DDSP 2017b).

Analýza organizace

V souvislosti s prací ministerstev bychom mohli konstatovat, že díky poskytování rehabilitačních služeb organizace pomáhá MoSVY, které je na státní úrovni za poskytování služeb zodpovědné. Stejně je tomu také s MoH, kdy organizace DDSP poskytuje fyzioterapii, čímž je na vládní úrovni pověřen právě MoH. DDSP díky poskytování vzdělávání navazuje rovněž na činnost MoEYS.

Na základě výše uvedených informací také můžeme konstatovat, že se organizace DDSP svou činností přímo dotýká tří ze sedmi pod-sektorů Strategického vzdělávacího plánu pro roky 2014 až 2018. Jedná se o pod-sektory základního vzdělávání, fyzického vzdělání a sportu a v neposlední řadě také pod-sektor neformálního vzdělání, k jehož rozvoji se snaží přispívat díky tanečním, hudebním a uměleckým programům. Svou aktivitou se tak snaží reagovat na výzvu zvýšení dostupnosti základního vzdělávání v odlehlých oblastech pro děti ze znevýhodněných skupin, vybudování neformálního vzdělávacího systému, a zajištění dostatečného počtu vhodných učebnic. Díky komunitní osvětě usiluje rovněž sensibilizaci obyvatel.

Na základě výše uvedených poznatků je možné konstatovat, že také organizace Disability Development Services Program je jedním ze zprostředkovatelů základního vzdělání v Kambodži. To dokládá i projekt Mith Komar Pikar, díky kterému tato organizace zprostředkovala vzdělání nejen dětem se sluchovým postižením, ale také pro děti s mentálním postižením. Tímto splňuje základní rys zprostředkovatele, tedy poskytování nedostupných služeb v odlehlých oblastech. Tyto služby je schopna poskytovat díky mobilizaci vlastních zdrojů, což je dalším rysem zprostředkovatele. K rozvoji inkluzivního vzdělávání se snaží přispívat díky zařízení a školním pomůckám, kterými vybavila školy. Kromě zprostředkovávání vzdělávání se však soustředí také na komunitní osvětu.

7.1.7. Phare Ponleu Selpak

Škola umění Phare Ponleu Selpak svou činnost zaměřuje převážně na znevýhodněnou mládež v provincii Battambang, a to již od roku 1995. Výuka zde probíhá netradiční formou vzdělávání, jako jsou například divadelní či hudební představení (Elms 2014: 12). Skrze Program dětské ochrany škola zajišťuje, aby děti dostávaly obědy či vhodné školní pomůcky (Phare Ponleu Selpak 2017c). Organizace vede jak formální, tak neformální programy. Formální programy probíhají na základní škole a v komunitní mateřské škole. Mateřská škola, která má kapacitu až 225 dětí ve věku od 3 do 5 let, funguje od roku 2013. Kapacita základní školy je až 1 000 dětí. Součástí formálních programů je také školení učitelů, aby byla zaručena kvalita výuky. Mezi neformální programy Phare Ponleu Selpak patří provozování Centra dětského rozvoje (*Child Development Center*), knihovny a poskytování tutoringu. Centrum dětského rozvoje bylo založeno v roce 1998, a od této doby nabízí různé aktivity pro mládež. Komunitní knihovna je přístupná všem, a nabízí knihy v angličtině a francouzštině (Phare Ponleu Selpak 2017b). Od roku 1998 Phare umožňuje dětem studium cirkusového umění. Všechna představení kombinují prvky kambodžského folkloru s moderním uměním. V roce 2002 bylo uvedeno první profesionální vystoupení. Výuka pro děti od 7 let je vedena místními učiteli a zahraničními dobrovolníky (Phare Ponleu Selpak 2017a). Absolventi Phare Ponleu Selpak založili v roce 2013 Phare The

Cambodian Circus, jehož velká část zisků z vystoupení jde přímo do Phare Ponleu Selpak (Phare The Cambodian Circus 2017). Cirkus v roce 2015 spolupracoval se skupinou umělců Cambodian Landmine Survivors, jež je tvořena přibližně 20 lidmi s postižením. Cílem spolupráce byl rozvoj profesních schopností členů skupiny, která se snaží svými vystoupeními upozornit na situaci lidí s postižením a jejich reintegraci do společnosti. Phare vedlo se skupinou *Cambodian Landmine Survivors* několik workshopů, během kterých jim byly poskytnuty odborné rady, jak posunout svá představení. Během těchto workshopů jim bylo také dokázáno, že v umění bariéry neexistují a oni dokáží věci, o kterých si dříve mysleli, že jsou nereálné (Martin 2015).

Analýza organizace

Phare Ponleu Selpak je další zkoumanou organizací, jejíž aktivity jsou propojeny s aktivitami výše popisovaných ministerstev. V tomto případě se jedná o poskytování služeb, které je v režii MoSVY, a díky poskytování vzdělávání koreluje také s činností MoEYS. Jak můžeme vidět, Phare Ponleu Selpak je druhou ze všech analyzovaných organizací, která svou činností cílí na pod-sektor vzdělávání v raném dětství. Dále svými aktivitami usiluje o rozvoj pod-sektoru základního vzdělání, neformálního vzdělání, rozvoje mládeže a díky akrobatickým činnostem také pod-sektoru fyzického vzdělání. V návaznosti na výše zmiňované vládní priority lze říci, že se snaží přispívat také k rozvoji předškolního vzdělávání a zlepšování kvality výuky na základních školách. Může přispět také k zajištění kvalifikovaných pedagogů. V neposlední řadě díky svému kreativnímu přístupu přispívá také k rozvoji neformálního vzdělávání. Svými aktivitami tak usiluje o podílení se na řešení otázky nekvalitního předškolního vzdělávání a vybudování neformálního vzdělávacího systému, stejně tak jako k otázce zajištění dostatečného počtu kvalifikovaných učitelů a učebních pomůcek.

Poslední místní NGO, která byla analyzována, byla Phare Ponleu Selpak. Organizace je aktivní v oblasti formálního i neformálního vzdělávání. Na základě výše popisovaných aktivit tedy lze potvrdit jeden z rysů zprostředkovatele služeb, tedy poskytování nedostupných služeb pro marginalizované děti. K rozvoji neformálního vzdělávání přispívá zejména provozováním Centra dětského rozvoje a kladením důrazu na důležitost umění ve vzdělávání. Dalším atributem zprostředkovatele je tedy mobilizace vlastních zdrojů, aby mohly být tyto služby poskytovány. Na příkladu spolupráce se skupinou Cambodian Landmine Survivors lze dokázat také snahu přispět k lepšímu vnímání lidí s postižením společností.

Shrnutí výstupů analýzy místních organizací

V návaznosti na poznatky získané z analýzy činnosti bychom mohli prohlásit, že všechny z analyzovaných organizací svou činností rezonují s činností MoEYS. Na činnost MoSVY jsou podle analýzy navázány všechny organizace, kromě KAPE. Organizace Khemara Cambodia, Mith Samlanh, Rabbit School a DDSP svou činností zasahují také do činnosti MoH, a to díky poskytování zdravotních služeb.

Z analýzy dále vyplývá, že všechny organizace jsou aktivní v sektoru základního vzdělávání. Do pod-sektoru raného vzdělávání zasahují organizace Khemara Cambodia, Rabbit School a Phare Ponleu Selpak. V oblasti pod-sektoru středního vzdělávání jsou aktivní organizace Mith Samlanh, Rabbit School a KAPE, která svou činností zasahuje také do pod-sektoru vyššího vzdělávání. V pod-sektoru neformálního vzdělávání působí organizace Mith Samlanh, Komar Pikar Foundation, DDSP a Phare Ponleu Selpak. Mith Samlanh, Komar Pikar Foundation, Phare Ponleu Selpak spolu s organizací Rabbit School působí také v oblasti pod-sektoru rozvoje mládeže. Dalším prioritním pod-sektorem, ve kterém působí organizace Mith Samlanh, DDSP a Phare Ponleu Selpak, bylo definováno fyzické vzdělávání.

Jak vyplývá z výše uvedeného popisu, každá z námi analyzovaných organizací svou činností reaguje přinejmenším na jednu z výzev kambodžského školství, přičemž všechny reagují na výzvu zajištění základního vzdělávání v odlehlejších oblastech. Pouze tři organizace, Khemara Cambodia, Rabbit School a Phare Ponleu Selpak, svou činností přispívají k řešení problému nedostatečného vzdělávání v raném věku. Dále jen tři organizace, kterými jsou KAPE, Mith Samlanh a Rabbit School, reagují na výzvu zajištění středního školství. K řešení výzvy neformálního vzdělávání se snaží přispívat organizace Mith Samlanh, Komar Pikar Foundation, DDSPP a Phare Ponleu Selpak. Poslední výzvou, na kterou reagují organizace KAPE, DDSP a Phare Ponleu Selpak, je zajištění většího počtu kvalitních učitelů a dostupných učebních pomůcek.

Na základě výše uvedené analýzy bychom mohli konstatovat, že všechny místní NGOs splňují základní atributy zprostředkovatele vzdělání. S ohledem na skutečnost, že možnosti vzdělávání dětí s postižením jsou stále omezené, se jedná především o poskytování služeb, které nejsou dostupné. Dalším z rysů, který splňují všechny místní NGOs, je poskytování vzdělávání v odlehlejších oblastech, přestože lze předpokládat, že svou činností nepokrývají celé provincie. Pouze Rabbit School splňuje další z charakteristických vlastností zprostředkovatele služeb, kterým je poskytování školení ostatním organizacím. Dalším z rysů zprostředkovatele, který byl zkoumán na vybraných organizacích, je nabízení alternativního přístupu k rozvoji. Tuto vlastnost

jsme však vyzorovali pouze na činnosti Phare Ponleu Selpak. Všechny organizace splňují další vlastnost zprostředkovatele vzdělání, tedy mobilizaci vlastních zdrojů.

Pro přehlednost jsou výsledky analýzy shrnuty do následujících tabulek. Návaznost místních NGOs na činnost ministerstev je znázorněna v tabulce č. 1. Vládou vymezené prioritní pod-sektory jsou zobrazeny v tabulce č. 2, na kterou volně navazuje tabulka č. 3, ve které jsou zachyceny jednotlivé problémy kambodžského školství, na které svou činností reagují dané organizace. Tabulka č. 4 dokládá, do jaké míry organizace naplňují kritéria zprostředkovatele.

Tabulka č. 1: Návaznost místních organizací na ministerstva

	MoEYS	MoLVT	MoH	MoSVY
Khemara Cambodia	√		√	√
KAPE	√			
Mith Samlanh	√		√	√
Rabbit School	√	√	√	√
Komar Pikar Foundation	√	√		√
DDSP	√		√	√
Phare Ponleu Selpak	√			√

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka č. 2: Místní organizace reagující na vládní pod-sektory

	rané dětství	základní	střední a technické	vyšší	neformální	rozvoj mládeže	fyzické vzdělávání a sport
Khemara Cambodia	√	√					
KAPE		√	√	√			
Mith Samlanh		√	√		√	√	√
Rabbit School	√	√	√			√	
Komar Pikar Foundation		√			√	√	
DDSP		√			√		√
Phare Ponleu Selpak	√	√			√	√	√

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka č. 3: Místní organizace reagující na problémy kambodžského školství

	zlepšení předškolního	zvýšení dostupnosti základního	zajištění přístupu ke střednímu	vybudování neformálního vzdělávání	kvalifikování učitelé a lepší učebnice
Khemara Cambodia	√	√			
KAPE		√	√		√
Mith Samlanh		√	√	√	
Rabbit School	√	√	√		
Komar Pikar Foundation		√		√	
DDSP		√		√	√
Phare Ponleu Selpak	√	√		√	√

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka č. 4: Místní organizace splňující kritéria zprostředkovatele

	poskytování nedostupných služeb	poskytování služeb v odlehlých oblastech	poskytování školení ostatním NGOs	alternativní přístup k rozvoji	mobilizace vlastních zdrojů
Khemara Cambodia	√	√			√
KAPE	√	√			√
Mith Samlanh	√	√			√
Rabbit School	√	√	√		√
Komar Pikar Foundation	√	√			√
DDSP	√	√			√
Phare Ponleu Selpak	√	√		√	√

Zdroj: vlastní zpracování

7.2. Mezinárodní NGOs

7.2.1. Krousar Thmey

Organizace Krousar Thmey vznikla v roce 1991 a byla první organizací zaměřující se výhradně na znevýhodněné děti. V současnosti svou činnost provozuje ve 14 provinciích (Krousar Thmey 2017a). Od roku 1994 nabízí speciální programy zaměřené na vzdělávání dětí se sluchovým a zrakovým postižením. Pro tyto účely organizace vytvořila Braillovo písmo a vyvinula také khmerský znakový jazyk. Pracovní skupiny Braillova písma si kladou za cíl zpřístupnit veškeré studijní materiály v rámci programu národního vzdělávání dětem se zrakovým postižením. Výbor pro znakový jazyk se po vyvinutí znakového jazyka v současnosti soustředí na jeho zdokonalení a vytvoření školních materiálů. Zároveň pracuje na vytvoření khmerského slovníku znakového jazyka. Členové komise se také zavázali k překladu veškerých zpravodajských relací, čímž si kladou za cíl zvýšit povědomí široké veřejnosti. Dále vytvořila také školní materiál a vzdělávací programy pro učitele (Krousar Thmey 2017b). Krousar Thmey vydává knihy v Braillově písmě od roku 1994. Zároveň vydává i slovníky pro jednotlivé předměty a úrovně stupně vzdělání. Od ledna 2015 vláda převzala zodpovědnost za financování pracovní skupiny Braillova písma a znakového jazyku, čímž převzala finanční zodpovědnost za tyto činnosti. V roce 2015 vláda dokonce koupila nový přístroj na tisk v Braillově písmě (Krousar Thmey 2017c). V současnosti Krousar Thmey vede 5 škol poskytujících vzdělání dětem se sluchovým a zrakovým postižením. Pokud je dítě slepé či má zhoršený zrak, bude studovat v třídě 1. během dvou let v Krousar Thmey škole, poté jeden rok v 2. třídě a do 3. třídy nastoupí již do obecné školy. Poté, když je již dítě ve škole, půl dne chodí do školy s ostatními studenty, a druhou polovinu dne se vrací do školy Krousar Thmey. Pro děti se sluchovým postižením je proces prvních dvou tříd stejný jako pro děti se zrakovým postižením, ovšem rozdíl je v tom, že do školy Krousar Thmey chodí do 4. třídy a od 5. třídy je proces stejný. Děti se sluchovým postižením zůstávají na škole déle, protože je složitější naučit se znakový jazyk než Braillovo písmo. Dále vydávání učebnic v Braillově písmě a učebnic znakového jazyka je zajišťováno Krousar Thmey. Nízká hustota dětí s postižením činí výstavbu speciálních škol, které by byly v adekvátní vzdálenosti, složitější, a proto byla navržena výstavba ubytovny pro děti s postižením v blízkosti škol (Sopha – Conochie – Syrom 2014: 37).

Analýza organizace

Krousar Thmey je jednou z námi zkoumaných organizací, která svou činností navazuje na činnost MoSVY v oblasti rozvoje Braillova písma a znakového jazyka. Spoluprací s MoEYS se také podílí na formulování vzdělávacích politik. Svou aktivitou také cílí na pod-sektory Strategického vzdělávacího plánu 2014 až 2018, konkrétně pod-sektor základního vzdělání. Mohli bychom tedy

konstatovat, že usiluje o řešení dvou vládou identifikovaných výzev, a to neadekvátní dostupnosti základního vzdělávání v odlehlých oblastech a nedostatečný počet kvalifikovaných učitelů aškolních materiálů. O zajištění způsobilého personálu se snaží prostřednictvím programu pro učitele. Krousar Thmey je ovšem aktivní díky svým zpravodajským relacím také na půdě sensibilizace.

Krousar Thmey je tedy dalším příkladem organizace usilující o rozvoj a zlepšení kvality života díky vzdělání. Díky mobilizaci vlastních zdrojů je schopna poskytovat vzdělávání v oblastech, kde není dostupné. Tuto skutečnost dokládá založení škol poskytujících vzdělávání dětem se sluchovým a zrakovým postižením. Z tohoto důvodu lze organizaci Krousar Thmey označit za zprostředkovatele vzdělávání. Pole působnosti dále napovídá, že Krousar Thmey se snaží do svých programů zahrnout také děti s postižením z odlehlých oblastí, kde vzdělání není pro tyto děti přístupné. Krousar Thmey však inkluzivnímu vzdělávání pomáhá také tvorbou školních materiálů a vzdělávacích programů pro učitele. Krousar Thmey se také aktivně podílí na tvorbě Braillova písma a khmerského znakového jazyka.

7.2.2. Aide et Action

Další z organizací, která usiluje o prosazování práv a zlepšování životních podmínek dětí s postižením, je Aide et Action, švýcarská mezinárodní organizace, která v Kambodži působí od roku 2003. Jejím cílem je zajistit vzdělání mládeži a dětem, jež jsou z procesu vyloučeny. Zaměřuje se především na dívky, děti ulice či právě děti s postižením. Svými programy se snaží těmto dětem pomoci s integrací do společnosti (Aide et Action 2017c). Aide et Action svou činností také podporuje místní aktéry podílející se na tvorbě vzdělávacích projektů (Aide et Action 2017b). Ve spolupráci s nadací Krousar Thmey uskutečnila projekt Schooling for Deaf and Blind Children, jehož cílem bylo poskytnout kvalitní vzdělání pro děti se sluchovým a zrakovým postižením. Tento projekt se soustředil na integraci dětí do obecných tříd a efektivní zaškolení učitelů, jak vzdělávat děti se specifickými potřebami. Dále projekt usiloval o podporu rodin dětí s tímto postižením, aby umožnily dětem pravidelnou školní docházku, a zároveň hájil práva dětí s postižením v komunitách. V rámci projektu bylo založeno 44 integračních tříd ve 13 provinciích. Zároveň projekt poskytl speciální vzdělání 94 učitelům (Morris 2016).

V současnosti probíhá projekt inkluzivního vzdělávání zaměřený na děti s mírným a středním postižením. Projekt Education for Children with Mild to Severe Disabilities byl zahájen v roce 2012 s plánovaným koncem v roce 2019. Do projektu jsou zahrnuty děti z provincií Kampot, Kampong Speu, Kandal, Kratie, Pailin, Phnom Penh, Pursat a Siem Reap. Cílem projektu je odstranění bariér, kterými je například nedostatečná podpora rodičů, diskriminace ze strany žáků a nevhodné vyučovací metody, a zlepšení přístupu ke kvalitnějšímu vzdělávání. Organizace Aide

et Action na projektu spolupracuje kromě MoEYS a MoSVY také s organizacemi Rabbit School, Disability Development Services Program, Komar Pikar Foundation, Epics Art (Aide et Action 2017a).

Analýza organizace

Ve spojitosti s výše popsanými informacemi bychom mohli konstatovat, že organizace spoluprací s MoEYS přispívá k vytváření vzdělávacích politik. Svou aktivitou navazuje také na činnost MoSVY, zejména v oblasti rozvoje Braillova písma a znakového jazyka. Díky své činnosti se dotýká jednoho ze sedmi pod-sektorů Strategického vzdělávacího plánu pro roky 2014 až 2018, a to sektoru základního vzdělání. Proto bychom mohli konstatovat, že se snaží o vypořádání se s výzvami, kterým kambodžský vzdělávací systém čelí, konkrétně zvýšení dostupnosti základního vzdělání v odlehlých oblastech pro děti ze znevýhodněných skupin, a zajištění dostatečného počtu kvalifikovaných učitelů díky poskytování školení. Aide et Action je aktivní rovněž v oblasti spolupráce s místními nevládními organizacemi.

Na základě Lewisova členění organizace splňuje hned několik atributů zprostředkovatele. Jedná se především o nabízení služeb v odlehlých oblastech a poskytování vzdělání dětem, které jsou ze vzdělávacího procesu vyloučeny. Svým působením se tak organizace snaží pomáhat v integraci dětí s postižením do společnosti v téměř deseti výše zmiňovaných komunitách. Dalším rysem zprostředkovatele je mobilizace vlastních zdrojů za účelem poskytování služeb. Aide et Action však zastává i roli partnera.

7.2.3. Light for the World

Nyní se naše pozornost zaměří na organizaci Light for the World. Organizace usilující o inkluzivní společnost vede v 15 zemích programy posilující práva osob s postižením, jejich zahrnutí do společnosti a v neposlední řadě se zaměřuje také na snižování nerovností. Snaží se o zlepšení zdravotní péče, podporu inkluzivního vzdělávání, komunitní rehabilitace, práva osob s postižením a jejich následnou inkluzi (Light for the World 2017c).

Organizace zahrnuje děti se zrakovým postižením do kambodžského veřejného školního systému či do speciálních škol vedených organizací Krousar Thmey v 6 provinciích (Light for the World 2017a). Zároveň přispívá k rozvoji Braillova písma (Světlo pro svět 2017). Organizace zahájila program inkluzivního vzdělávání v roce 2010 (Elms 2014: 13). Program je zaměřen na poskytování vzdělávání dětem se zrakovými problémy. Konalo se 12 workshopů na zvýšení povědomí o důležitosti inkluzivního vzdělání. Přes 400 místních učitelů se zúčastnilo školení na výuku dětí se zrakovým postižením. Také díky spolupráci s očním lékařem proběhlo vyšetření zraku dětí v oněch provinciích. Vyšetřeny byly také děti se sluchovými potížemi (Light for the

World 2015: 21). Děti s postižením jsou podporovány v prostředí, ve kterém se cítí dobře. Pravidelně k nim domů dochází rehabilitační asistent, který ohodnotí individuální potřeby dítěte. Zároveň ukáží rodičům, jak dítě podporovat v rehabilitačních cvičeních. Usilují také o zvýšení zahrnutí lidí s postižením do komunity (Light for the World 2017b). Další vizí je vytvoření 40 inkluzivních tříd a odborné zaškolení 183 učitelů (Light for the World 2017a).

Analýza organizace

Light for the World tak svou snahou o zlepšování zdravotní péče a poskytování vyšetření zraku a sluchu navazuje na práci MoH, které je zodpovědné za poskytování zdravotních služeb na vládní úrovni. Zároveň svou činností, tedy poskytováním rehabilitačních služeb, navazuje na činnosti MoSVY. Nelze opomenout také navázání s MoEYS, a to díky poskytování vzdělávání dětem s postižením. Díky poskytování základního vzdělání dětem se zrakovým a sluchovým postižením zasahuje do pod-sektoru základního vzdělání vymezeného ve Strategickém vzdělávacím plánu 2014 až 2018. Tím se snaží o zvyšování dostupnosti základního vzdělání v odlehlých oblastech pro děti ze znevýhodněných skupin. Dalším problémem, k jehož vyřešení se svými aktivitami, konkrétně školením pedagogického personálu, snaží přispět, je nedostatek kvalitních učitelů. Light for the World je aktivní také v oblasti sensibilizace obyvatel, čímž chtějí přispívat ke změně stereotypů Kambodžanů týkajících se postižení.

V závislosti na výše popsaných aktivitách organizace Light for the World ji lze podle Lewisova členění považovat za zprostředkovatele vzdělání. V odlehlých oblastech usiluje o zajišťování vzdělávání dětem se zrakovým postižením, poskytování zdravotní péče a v neposlední řadě také inkluzi do společnosti. Mobilizací svých prostředků může poskytovat služby dětem s postižením, ať už se jedná o vzdělání nebo rehabilitace.

7.2.4. Handicap International

V oblasti inkluzivního vzdělávání se angažuje rovněž organizace Handicap International, která svou činnost v Kambodži zahájila v roce 1982 v reakci na narůstající počet obětí pozemních min. Jejím cílem bylo poskytovat protetické pomůcky a rehabilitaci lidem s postižením. Kromě aktivit souvisejících s odminováním země se v současnosti soustředí také na inkluzi postižených osob do společnosti. Dále organizace poskytuje odborná školení a administrativní podporu rehabilitačním centrům. Soustředí se rovněž na prevenci postižení skrze odborné semináře pro nastávající matky (Handicap International 2017a).

Organizace má ovšem i zkušenosti v oblasti inkluzivního vzdělávání, které v současnosti propaguje ve 23 zemích v Africe, Asii a na Blízkém východě (Handicap International 2017b). V Kambodži organizace spustila projekt inkluzivního vzdělávání „Education for All“ v distriktech

Samlot a Thmor Kol, v provincii Battambang, který probíhal od roku 2006 do roku 2008, s cílem zajistit základní vzdělání dětem s postižením (Hallet – Jadin – Last 2009: 15). V rámci tohoto programu byly spuštěny programy inkluzivního vzdělávání v 15 základních školách, do kterých pravidelně docházeli dva kvalifikovaní učitelé, kteří školili tamější personál pro práci s dětmi s postižením (Elms 2014: 12).

Analýza organizace

Na základě získaných informací bychom mohli říci, že i organizace Handicap International je svou činností napojená na MoEYS. Prostřednictvím této spolupráce přispívá k rozvoji politik inkluzivního vzdělávání. Dále svými aktivitami zasahuje také do činnosti MoH, kdy poskytuje lidem s postižením zdravotní služby. Také Handicap International spolupracuje s MoSVY na vytváření politik týkajících se postižení a života s ním. Na činnost MoSVY je napojená rovněž díky poskytování rehabilitačních služeb. Z výše zmiňovaných pod-sektorů Strategického vzdělávacího plánu 2014 až 2018 se zaměřuje především na pod-sektor základního vzdělání. Svými aktivitami tak usiluje o řešení současných problémů kambodžského školství, konkrétně nízké dostupnosti základního vzdělání v odlehlých oblastech pro děti ze znevýhodněných oblastí, a nedostatečného počtu kvalitních učitelů. Pozornost Handicap International se soustředí také na sensibilizaci široké společnosti, čímž se snaží o pozitivnější přijímání lidí s postižením.

Po výše zmíněném popisu činností lze i organizaci Handicap International označit za zprostředkovatele vzdělávání. Na příkladu projektu inkluzivního vzdělávání „Education for All“ v provincii Battambang lze pozorovat jeden z charakteristických vlastností NGOs jako zprostředkovatele. Jedná se o poskytování služeb v odlehlých oblastech a následné zahrnutí dětí, které jsou ze vzdělávacího procesu vyloučeny. Díky mobilizaci vlastních zdrojů byly programy inkluzivního vzdělávání spuštěny v 15 školách, díky čemuž se počet dětí vyloučených ze společnosti snižuje. Další z charakteristických vlastností NGOs jako zprostředkovatelů je poskytování školení ostatním organizacím, aby byly schopny vykonávat svou činnost efektivněji. V případě Handicap International se jedná o školení pracovníků rehabilitačních center. V souvislosti s výše popisovanými aktivitami však nelze o Handicap International hovořit výhradně jako o zprostředkovateli. Díky spolupráci se školami a vládou na rozvoji politik inkluzivního vzdělávání se Handicap International řadí také mezi významné partnery.

7.2.5. Voluntary Service Overseas

S více než 150 organizacemi v 15 provinciích spolupracuje na inkluzivním vzdělávání také organizace Voluntary Service Overseas (VSO), která díky více než dvaceti leté zkušenosti má již určitou představu o tom, jakým směrem by se mělo inkluzivní vzdělávání ubírat (Elms 2014: 12). Aby byl zlepšen přístup ke vzdělání, spolupracuje VSO úzce také s MoEYS (VSO 2017b).

Díky své dlouhodobé působnosti si již vybuodovala ve společnosti silné postavení, a proto je spolupráce s místními představiteli a NGOs založena především na důvěře. Organizace vnímají VSO jako výpomoc při jednání mezi vládou a občanskou společností, také proto během své činnosti podpořili již několik organizací, sdružení, projektů. Samotná VSO provozuje programy zaměřené na zlepšování kvality výuky (VSO 2017a). V roce 2005 za podpory Světové banky a Evropské unie zahájila organizace VSO projekt Mainstreaming Inclusive Education, který se z původních třech provincií rozšířil do šesti, kterými byly provincie Battambang, Banteay Meanchey, Kampot, Ratanakiri, Mouldulkiri a Koh Kong. Tyto provincie měly nejnižší míry zápisu do základních škol a nejvíce dětí žilo v odlehlých oblastech. Hlavním cílem projektu bylo zlepšení kvality a dostupnosti výuky (Vantha 2010: 8). Přispívá také k výzkumu o inkluzivním vzdělání a veřejné propagaci účastí na politickém dialogu s vládou a ostatními partnery (VSO2017a).

Analýza organizace

Také organizace Voluntary Service Overseas svou činností přispívá k vytváření vzdělávacích politik, a to díky spolupráci s MoEYS. Prioritním vládním pod-sektorem pro období 2014 až 2018, kterého se dotýká činnost VSO, je pod-sektor základního vzdělání. S tím souvisí také schopnost čelit výzvě kambodžského vzdělávacího systému, konkrétně nedostatečné dostupnosti základního vzdělání v odlehlých oblastech pro děti ze znevýhodněných skupin.

Na základě výše popisovaných aktivit organizace Voluntary Service Overseas lze i tuto organizaci považovat za zprostředkovatele vzdělání. Jedním z hlavních rysů zprostředkovatele je mobilizace vlastních zdrojů za účelem poskytování nedostupných služeb. Na projektu Mainstreaming Inclusive Education, v rámci kterého byly do vzdělávacího procesu zahrnuty děti ze šesti provincií, lze prokázat aktivitu v odlehlých oblastech. Přesto jak již bylo v avizováno, role NGOs se mohou kombinovat. Proto lze organizaci Voluntary Service Overseas označit díky spolupráci s MoEYS a NGOs označit spíše za partnera. Do tohoto bodu lze zahrnout také skutečnost, že VSO je většinou místních organizací vnímána jako zprostředkovatel během jednání s vládou.

7.2.6. Epic Arts

Organizace Epic Arts, jež vznikla v roce 2001 ve Velké Británii, zahájila svou činnost v Kambodži v roce 2003. Hlavní vizí je zahrnutí a respektování osob s postižením skrze umění (Epic Arts 2017b). V provincii Kampot vede kreativní vzdělávací programy pro děti a mládež, díky kterým se děti lépe integrují do společnosti (Epic Arts 2017d). Dvouroční program Inclusive Arts Course má formu denního studia v Epic Arts Centre, které probíhá výuka tance, filmu, hudby, divadla a literatury. Předně se však děti učí rozvíjet své schopnosti a věřit samy v sebe. Zároveň však organizace Epic Arts klade důraz také na informovanost obyvatelstva a snaží se tak

bojovat proti stereotypům o tom, že lidé s postižením nemohou chodit do školy či pracovat (Epic Arts 2017a). Zajímavým projektem je vytváření hudebních videí kopírujících známé hity, díky jejichž zveřejňování organizace usiluje o zlepšení vnímání lidí s postižením ve společnosti. V roce 2015 bylo na Youtube zaznamenáno na 250 000 shlédnutí klipů „Uptown Funk“ od Bruna Marse a „Happy“ od Pharrella Williamse, přičemž polovinu tvořili Khmérové (Epic Arts 2016: 8). Aby organizace dosáhla lepších výsledků, navazuje spolupráci s ostatními organizacemi, působícími ve vzdělávacím sektoru, a ministerstvy (Epic Arts 2017c). V roce 2015 například navázala spolupráci s UNICEF, Aide et Action, GIZ, Water Aid a Global Giving (Epic Arts 2016: 13). Díky partnerství s veřejnými školami a organizacemi Aide et Action a Educate a Child umožňuje organizace Epic Arts dětem ve věku od 5 do 14 let, které byly vyloučeny ze vzdělávacího procesu, získávat vzdělání formou integrovaných tříd (Epic Arts 2017d). Epic Arts úzce spolupracuje také s dobrovolníky Mírových sborů na projektech pro děti s fyzickým, zrakovým a sluchovým postižením (Elms 2014: 14).

Analýza organizace

Další mezinárodní organizací spolupracující s MoEYS na vytváření vzdělávacích politik je Epic Arts. Svou umělecky založenou činností navazuje na čtyři ze sedmi pod-sektorů vymezených ve Strategickém vzdělávacím plánu pro roky 2014 až 2018. Konkrétně se jedná o pod-sektory základního vzdělání, neformálního vzdělání, pod-sektor fyzického vzdělání a sportu a pod-sektor rozvoje mládeže. Mohli bychom tedy říci, že díky svým aktivitám usiluje o vypořádání se s dvěma vládními výzvami, a to zvýšením dostupnosti základního vzdělání v odlehlých oblastech pro děti ze znevýhodněných skupin a vybudování neformálního vzdělávacího systému. Epic Arts je také mnohými místními organizacemi vnímána za důležitého partnera. Nesmí však být opomenuta sensibilizační činnost Epic Arts, kdy díky zveřejňování hudebních videí dokazuje, že lidé s postižením mají stejné dovednosti jako ostatní.

Epic Arts je také další organizací, o které tak můžeme říct, že plní roli zprostředkovatele služeb. Organizace vede kreativní vzdělávací programy pro děti a mládež s postižením, které mají přístup do veřejných škol stále omezený. Poskytují tak služby, které jsou nedostupné, což je jedním z hlavních vlastností NGOs jako zprostředkovatele. Přitom mobilizace vlastních zdrojů za účelem poskytování služeb je dalším z důležitých rysů zprostředkovatele. Klade také velký důraz na osvětu obyvatel, kdy se jim snaží svou činností dokázat, že děti s postižením mohou chodit do školy, pracovat a mohou se tak stát součástí společnosti. Také Epic Arts může být označena kromě zprostředkovatele také za partnera, což dokazuje navazování partnerství s ostatními organizacemi a ministerstvy.

7.2.7. Save the Children

Organizace Save the Children je jednou z nejvýznamnějších organizací usilující o zlepšování postavení dětí ve více jak 120 zemích, přičemž v Kambodži působí od roku 1970. Během režimu Rudých Khmérů musela zemi opustit, svou činnost ale obnovila v roce 1979. V počátcích své aktivity poskytovala pomoc zejména rodinám postiženým režimem Rudých Khmérů. Později se však její činnost rozšířila na ochranu dětí a zajištění vzdělání a zdraví, především se zaměřuje na práci s dětmi s postižením. Úzce spolupracuje s místními NGOs a vládou (Save the Children 2017a). Od roku 1979 spolupracuje s MoEYS na zlepšování přístupnosti a kvality základního vzdělání pro děti, zejména pro děti ze znevýhodněných skupin, mezi které patří i děti s postižením. Pro děti, které nemohou chodit do školy, vytváří flexibilní vzdělávací programy a zakládají nové komunitní školy (Save the Children 2017b). Od roku 2000 vybuodovalo Save the Children 231 škol v 9 provinciích, které posléze předalo do správy Provinčním vzdělávacím kancelářím (*Provincial Offices of Education*) (Save the Children 2016). Od roku 2007 podporovali MoEYS s implementací politiky Child-Friendly School a v roce 2013 spustili pilotní projekt *I'm Learning*, ve kterém byla využita metoda kvalitního vzdělávacího prostředí QLE (*Quality of Learning Environments*) (Save the Children 2017b). Na rozvoji kapacit učitelů a ostatního pedagogického personálu přitom Save the Children a MoEYS spolupracuje již více než 20 let (Save the Children 2016). Principem je zajištění prostředí, které zajistí dětem emocionální a psychicko-sociální ochranu. Cílem je tak zlepšování kvality vzdělání a studijních výsledků. Cílů se snaží dosáhnout vytvořením nových učebních materiálů a zlepšení přístupu, jelikož učitelé by po proškolení měli být schopni pracovat s metodami, které odpovídají potřebám dětí s postižením (Save the children 2017c: 6). V roce 2014 bylo v rámci projektu „First Read“ přerozděleno 35 162 dětských knih. Seznámení dětí s knihami v brzkém věku pomáhá zlepšovat gramotnost. Pomáhá to také rodičům získávat informace a být nápomocní dětem na základní škole (Save the children 2014: 6).

Analýza organizace

Rovněž organizace Save the Children je svou činností navázána na aktivitu MoEYS, a to v rámci vytváření vzdělávacích politik. Mohli bychom říci, že i díky zásluze Save the Children vláda podporuje dětem přívětivé školní politiky. Poskytováním služeb zasahuje také do činnosti MoSVY, které je za poskytování služeb zodpovědné na vládní úrovni. Save the Children je další organizací, která díky svým aktivitám ovlivňuje dva z pod-sektorů Vzdělávacího strategického programu 2014-2018, a to pod-sektor vzdělávání v raném dětství a pod-sektor základního vzdělání. Na základě výše zmíněných informací proto můžeme konstatovat, že Save the Children usiluje o vyřešení dvou z uvedených problémů, se kterými se kambodžský vzdělávací systém

potýká. Těmito problémy je malá dostupnost základního vzdělávání v odlehlých oblastech pro děti ze znevýhodněných skupin, a dále také zajištění přístupu ke kvalitním učebnicím a jinému vzdělávacímu materiálu. Save the Children je rovněž významným hráčem na poli spolupráce s ostatními organizacemi.

Také na činnosti organizace Save the Children lze pozorovat některé vlastnosti zprostředkovatele služeb. Jedná se především o mobilizaci vlastních zdrojů, aby organizace mohla zajišťovat vzdělání a zdravotní služby dětem s postižením v odlehlých oblastech. Prostřednictvím projektu I'm Learning poskytovala vzdělání dětem, kterým nebylo umožněno získávat vzdělání v obecných školách. Organizace dále usiluje o zajištění lepší výuky díky školení učitelů. Save the Children ovšem nehraje výhradně roli zprostředkovatele. Na základě spolupráce s MoEYS a místními organizacemi je možné organizaci Save the Children také za významného partnera.

7.2.8. Charita Česká republika

Kambodža patří podle Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce ČR pro období 2010-2017 mezi projektové země. Proto byla do části věnující se mezinárodním nevládním organizacím vybraná i Charita Česká republika, která se v oblasti poskytování humanitární pomoci pohybuje od roku 1995. Je členem konfederace 162 národních charit sdružených do *Caritas Internationalis*, koordinující humanitární a rozvojovou činnost Charit celého světa v oblastech krizí či katastrof (MZV 2017a; MZV 2017b). Poslání Charity je univerzální, a proto se snaží pomáhat každému, kdo pomoc potřebuje (Charita ČR 2017c).

V Kambodži působí ve vzdělávací a sociální oblasti od roku 2010. V provincii Takeo vedla v letech 2010 až 2012, ve spolupráci s americkou Charitou (*Catholic Relief Services (CRS)*), projekt Posilování komunitní podpory pro postižené děti v provincii Takeo na začleňování postižených dětí do vzdělávacího systému prostřednictvím spolupráce s rodiči, učiteli a zástupci místních komunit. Jednalo se o projekt poskytující podporu 40 dětem se zdravotním postižením. Projekt byl dále zaměřen také na poskytování informací ohledně inkluzivního vzdělávání učitelům, budoucím učitelům, zástupcům MoEYS, a v neposlední řadě také samotným rodinám dětí s postižením (Charita ČR 2017d). Do projektu bylo zapojených 5 škol v okresech Samrong, Bati a Prey Kabas, podílejících se na začleňování dětí s postižením do výuky. Děti s postižením pak získaly potřebnou asistenci (Charita ČR 2015). Na tento projekt navázal projekt Přenos metod výuky inkluzivního vzdělávání z českých vysokých škol na kambodžské univerzity, který probíhal od října roku 2012 do prosince roku 2013. Jeho cílem bylo zvýšení znalostí 5 kambodžských učitelů a lektorů ve vzdělávacích centrech. Proběhla série seminářů a školení vedených experty na inkluzivní vzdělávání. Také do tohoto projektu byli zahrnuti představitelé MOEYS, aby získali povědomí o možnostech inkluze žáků a studentů s postižením do vzdělávacího procesu (Charita

2017b). V oblasti inkluzivního vzdělání Charita ČR spustila ještě v roce 2013 navazující projekt Program sociální péče a inkluzivního vzdělávání pro děti s postižením v provincii Takeo, který byl ukončen v roce 2015. Cílem tohoto projektu bylo zajistit lepší přístup ke vzdělání, zvýšit docházku 450 dětí s postižením do 18 škol v provincii Takeo, a proškolit na 220 učitelů a školních pracovníků. Také v tomto projektu byly cílovou skupinou kromě dětí se zrakovým, sluchovým či jiným fyzickým postižením také děti s mentálním postižením. Rovněž na tomto projektu Charita ČR spolupracovala s vládou (Charita 2017a).

Analýza organizace

Na základě výše popisovaných aktivit organizace Charita ČR lze konstatovat, že také tato organizace spolupracuje s MoEYS na vytváření vzdělávacích politik. Svou činností se zaměřuje na pod-sektor základního vzdělání, určený ve Strategickém vzdělávacím plánu na roky 2014 až 2018. S tím souvisí také vypořádávání se s vládou vymezenými výzvami kambodžského školství, na které svou činností navazuje. V případě Charita ČR se jedná o zvýšení dostupnosti základního vzdělání v odlehlých oblastech pro děti ze znevýhodněných skupin a zajištění většího počtu kvalifikovaných učitelů díky školením, které v rámci programu Inkluzivního vzdělávání v takéu vedla. Charita ČR také podporuje spolupráci s ostatními organizacemi a institucemi.

V závislosti na charakteristických vlastnostech uvedených v rámci Lewisovy kategorizace, můžeme Charitu Česká republika označit za dalšího zprostředkovatele služeb. Jedním ze základních prvků je poskytování služeb v odlehlých oblastech, které může být dokázáno na základě projektu začleňování postižených dětí do vzdělávacího systému. Během tohoto projektu bylo poskytnuto vzdělání 40 dětem v okresech Samrong, Bati a Prey Kabas, kde je přístup ke vzdělání pro děti s postižením omezený. Dalším charakteristickým rysem organizace jako zprostředkovatele je mobilizace vlastních zdrojů, aby mohla poskytovat služby. Charita Česká republika tak kromě vzdělávání poskytuje také potřebnou asistenci informace ohledně inkluzivního vzdělávání.

Shrnutí výstupů analýzy mezinárodních organizací

Jak vyplývá z výše uvedeného popisu, všechny námi analyzované organizace jsou svými aktivitami provázány s MoEYS. Organizace Krousar Thmey, Aide et Action, Light for the World, Handicap International a Save the Children jsou svou činností navázány také na MoSVY. Do činnosti MoH svými aktivitami zasahují organizace Light for the World a Handicap International, a to díky poskytování zdravotních prohlídek.

Dále bychom mohli v návaznosti na poznatky získané z analýzy prohlásit, že ve spojitosti s vládními prioritami jsou všechny organizace aktivní v pod-sektoru základního vzdělávání. Do pod-sektoru vzdělávání v raném dětství svou činností zasahuje pouze organizace Save the Children. Žádná z námi analyzovaných mezinárodních organizací svou činností nezasahuje do pod-sektorů středního a technického a vyššího vzdělávání. Organizace Epic Arts je jedinou z námi hodnocených mezinárodních organizací, která svou činností zasahuje do vládních pod-sektorů neformálního vzdělávání, pod-sektoru rozvoje mládeže a pod-sektoru fyzického vzdělávání a sportu.

V souvislosti s vládními prioritami můžeme prohlásit, že všechny z námi analyzovaných mezinárodních organizací svou činností usilují o vyřešení výzvy zajištění základního vzdělávání v odlehlých oblastech. Pouze organizace Save the Children usiluje také o vypořádání se s výzvou zajištění kvalitnějšího předškolního vzdělávání. O vybudování sektoru neformálního vzdělávání svou činností usiluje pouze organizace Epic Arts. Většina z námi analyzovaných mezinárodních organizací usiluje také o zajištění většího počtu lépe proškolených učitelů a zajištění kvalitnějších učebních pomůcek. Jedná se o organizace Krousar Thmey, Aide et Action, Light for the World, Handicap International a Charitu ČR.

Na základě výše uvedené analýzy bychom mohli konstatovat, že rovněž všechny mezinárodní NGOs splňují základní atributy zprostředkovatele vzdělání. Stejně tak jako u místních NGOs i v tomto případě platí, že možnosti vzdělávání dětí s postižením jsou omezené, a proto se jedná o poskytování služeb, které nejsou dostupné. Všechny mezinárodní NGOs splňují další rys zprostředkovatele služeb, kterým je poskytování vzdělávání v odlehlých oblastech. Stejně tak jako u místních organizací však lze předpokládat, že jednotlivé organizace svou činností nepokrývají celé provincie. Pouze Handicap International splňuje další z charakteristických vlastností zprostředkovatele služeb, kterým je poskytování školení ostatním organizacím. Dalším z rysů zprostředkovatele, který jsme vyzorovali pouze na organizace Epic Arts, je nabízení alternativního přístupu k rozvoji. Také všechny mezinárodní organizace splňují další z charakteristických rysů zprostředkovatele služeb, tedy mobilizaci vlastních zdrojů.

Také tato část textu je pro přehlednost opatřena tabulkami, které shrnují výsledky analýzy. Tabulka č. 5 hodnotí návaznost na činnost ministerstev, tabulka č. 6 uvádí vládou vymezené prioritní pod-sektory a s tím související problémy, které jsou znázorněny v tabulce č. 7. Tabulka č. 8 dokazuje, do jaké míry mezinárodní organizace naplňují kritéria zprostředkovatele.

Tabulka č. 5: Návaznost mezinárodních organizací na ministerstva

	MoEYS	MoLVT	MoH	MoSVY
Krousar Thmey	√			√
Aide et Action	√			√
Light for the World	√		√	√
Handicap International	√		√	√
VSO	√			
Epic Arts	√			
Save the Children	√			√
Charita ČR	√			

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka č. 6: Mezinárodní organizace reagující na vládní pod-sektory

	rané dětství	základní	střední a technické	vyšší	neformální	rozvoj mládeže	fyzické vzdělávání a sport
Krousar Thmey		√					
Aide et Action		√					
Light for the World		√					
Handicap International		√					
VSO		√					
Epic Arts		√			√	√	√
Save the Children	√	√					
Charita ČR		√					

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka č. 7: Mezinárodní organizace reagující na výzvy kambodžského školství

	zlepšení předškolního	zvýšení dostupnosti základního	zajištění přístupu ke střednímu	vybudování neformálního vzdělávání	kvalifikování učitelé a lepší učebnice
Krousar Thmey		√			√
Aide et Action		√			√
Light for the World		√			√
Handicap International		√			√
VSO		√			
Epic Arts		√		√	
Save the Children	√	√			
Charita ČR		√			√

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka č. 8: Mezinárodní organizace jako zprostředkovatele

	poskytování nedostupných služeb	poskytování služeb v odlehlých oblastech	poskytování školení ostatním NGOs	alternativní přístup k rozvoji	mobilizace vlastních zdrojů
Krousar Thmey	√	√			√
Aide et Action	√	√			√
Light for the World	√	√			√
Handicap International	√	√	√		√
VSO	√	√			√
Epic Arts	√	√		√	√
Save the Children	√	√			√
Charita ČR	√	√			√

Zdroj: vlastní zpracování

Shrnutí výstupů analýzy

Jak vyplývá z výše uvedené analýzy, všechny námi analyzované organizace jsou svými aktivitami provázány s MoEYS. Rozdílem mezi mezinárodními a místními organizacemi bychom mohli označit skutečnost, že zatímco místní organizace do činnosti MoEYS pouze zasahují svou činností, mezinárodní organizace usilují také o možnost ovlivňovat rozhodovací proces a vytvářet tak národní politiky.

Z námi analyzovaných organizací všechny působí v pod-sektoru základního vzdělávání. Na základě analýzy můžeme prohlásit, že zatímco místní NGOs jsou aktivní také v oblasti vzdělávání v raném dětství, neformálního vzdělávání, rozvoje mládeže a fyzického vzdělávání, z mezinárodních organizací je v tomto pod-sektoru aktivní pouze jedna z námi analyzovaných organizací. Nejméně jsou organizace aktivní v pod-sektorech středního a technického, a vyššího vzdělávání, kde jsou aktivní pouze dvě místní organizace.

Všechny organizace svou činností reagují na výzvu zvýšení dostupnosti základního vzdělání v odlehlých oblastech pro děti ze znevýhodněných skupin. Místní organizace svými aktivitami usilují také o vybudování neformálního vzdělávacího systému, zatímco z osmi analyzovaných mezinárodních organizací k vyřešení této výzvy přispívá pouze jedna organizace. Místní organizace svou činností reagují také na problém nedostatečného kvalitního předškolního vzdělání. Mezinárodní organizace jsou však aktivnější v rámci výzvy zajištění dostatečného počtu kvalifikovaných učitelů a vhodných učebnic. Nejméně organizací svou činností reaguje na zajištění přístupu ke kvalitnímu střednímu vzdělání.

Jak vyplývá z analýzy, cílem všech organizací je poskytovat vzdělání dětem s postižením, které je v Kambodži stále omezené. Z tohoto důvodu bychom mohli na činnosti všech námi analyzovaných organizací identifikovat jeden ze základních rysů zprostředkovatele služeb, kterým je poskytování nedostupných služeb. Jelikož organizace svou činnost nesoustředí pouze do hlavního města ale i do okolních provincií, můžeme konstatovat, že všechny organizace působí v odlehlých oblastech. Přesto lze předpokládat, že jednotlivé organizace svou činností nepokryjí celé provincie, ve kterých jsou přítomny. Dalším z důležitých rysů zprostředkovatele služeb je mobilizace vlastních zdrojů. Tato vlastnost byla identifikována u všech zkoumaných organizací.

Pro porovnání aktivit místních a mezinárodních organizací je následující část práce opatřena tabulkami ilustrujícími výsledky analýzy.

Tabulka č. 9: Návaznost organizací na ministerstva

	MoEYS	MoLVT	MoH	MoSVY
LNGOs	7	2	4	6
INGOs	8	0	2	5

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka č. 10: Organizace reagující na vládní pod-sektory

	rané dětství	základní vzdělávání	střední vzdělávání	vyšší vzdělávání	neformální vzdělávání	rozvoj mládeže	fyzické vzdělávání a sport
LNGOs	3	7	3	1	4	4	3
INGOs	1	8	0	0	1	1	1

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka č. 11: Organizace reagující na výzvy kambodžského školství

	předškolní	zvýšení dostupnosti základního	střední	vybudování neformálního	kvalifikování učitelé a učebnice
LNGOs	3	7	3	4	3
INGOs	1	8	0	1	5

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka č. 12: Organizace jako zprostředkovatelé vzdělání

	poskytování nedostupných služeb	poskytování služeb v odlehlých oblastech	poskytování školení ostatním NGOs	alternativní přístup k rozvoji	mobilizace vlastních zdrojů	* partner
LNGOs	7	7	1	1	7	4
INGOs	8	8	1	1	8	7

Zdroj: vlastní zpracování

7.3. Kritika

Jak již bylo v kapitole Cíle práce a výzkumné metody předesláno, v důsledku nedostupných informací vychází tato část práce z obecné kritiky NGOs v Kambodži a předpokladů, které se mohou vztahovat i na analyzované organizace. Na základě poznatků popsaných ve čtvrté kapitole můžeme konstatovat, že činnost NGOs si vysloužila také různé kritiky. NGOs jsou nejčastěji kritizovány pro svou *efektivitu*. Kritikové často poukazují na fakt, že pouze malá část peněz se dostane lidem, kteří je potřebují, a to zejména díky vysokým administrativním nákladům, včetně vysokých platů představitelů NGOs (viz str. 31). Je známo, že zaměstnanci NGOs mají lepší finanční ohodnocení než Kambodžané pracující ve vládní sféře, což může mít za následek jejich přesun ze státní sféry do práce v NGO. To vede ke kritice, že NGOs přitahují kvalifikované pracovníky ze státního sektoru, jelikož vláda není schopna konkurovat platu NGOs, a způsobují tak společenské problémy. Na základě těchto obecných informací lze tedy předpokládat, že také námi analyzované organizace nabízí svým zaměstnancům vyšší platy, než jaké mohou získávat ve státní sféře. Zejména mezinárodní NGOs musí konkurovat organizacím na západním trhu práce, a proto dávají svým zaměstnancům vyšší platy, než nabízí vláda.

Budeme-li námi zkoumané organizace analyzovat z pohledu efektivní redistribuce pomoci, na klíčovou otázku, zda jsou do vzdělávacího procesu zahrnuty všechny děti s postižením, bychom si mohli odpovědět, že přes veškerou snahu nevládních organizací jsou ve většině analyzovaných organizací ze vzdělávacího procesu vyloučeny děti s mentálním postižením. Většina organizací svou činnost zaměřuje na děti s fyzickým postižením, konkrétně se zrakovými a sluchovými problémy. Jedná se o mezinárodní organizace Krousar Thmey, Aide et Action, Light for the World a Epic Arts. Na děti s mentálním postižením se ze zkoumaných organizací zaměřují pouze Rabbit School, DDSP a Charita ČR. Ostatní analyzované organizace v popisu svých aktivit uvádí pouze práci s dětmi s postižením, bez užší specifikace.

Další kritiky vytykají, že NGOs jsou „*donor driven*“. Tím, jak se Kambodža přibližuje postavení země s nižším středním příjmem, se dotace donorů v důsledku tohoto posunu snížily, či byly pozastaveny úplně. Průvodním rysem závislosti na finančních prostředcích zahraničních donorů je udržitelnost projektů. Je zřejmé, že tak jako všechny nevládní organizace, mají i všechny námi zkoumané organizace vlastní donory. Přesto je podle názoru autorky odvážné tvrdit, že činnosti organizací se odvíjí od požadavků jednotlivých donorů, jelikož se jedná o poskytování vzdělávacích služeb, jichž, jak již bylo výše zmíněno, je v zemi nedostatek.

S efektivitou činností NGOs často souvisí *neudržitelnost projektů*. Na základě skutečnosti, že místní NGOs mají svou základnu v Kambodži, lze předpokládat, že náchylnost

k neudržitelnosti projektů je nižší, než je tomu u mezinárodních organizací. Analýza mezinárodních organizací dále odhaluje, že tyto organizace často navazují spolupráci s místními NGOs a jednotlivými ministerstvy, díky čemuž by mohla být zajištěna udržitelnost projektů. Spolupráci s místními organizacemi na svých stránkách zdůrazňovaly zejména organizace Aide et Action a VSO. Jak je zmiňováno výše v textu, Výbor pro znakový jazyk a pracovní skupina Braillova písma vytvořené organizací Krousar Thmey, přešly od roku 2015 pod finanční správu vlády. Kromě toho také Krousar Thmey spolupracuje s ostatními organizacemi. Projekt organizace Aide et Action *Education for Children with Mild to Severe Disabilities*, který má plánovaný konec roku 2019, dalším důkazem, kdy se organizace snaží o jeho udržitelnost díky spolupráci s MoEYS, MoSVY a místními organizacemi. Stejně tak je tomu i v případě organizace Epic Arts, která aby byla schopna udržovat své projekty, navázala spolupráci s UNICEF, Aide et Action, GIZ, Water Aid či Global Giving. Také VSO usiluje o udržitelnost projektu Mainstreaming Inclusive Education díky spolupráci s MoEYS a odborným školením personálu. Rovněž organizace Save the Children se snaží o udržitelnost svých projektů díky úzké spolupráci s ministerstvy, konkrétně MoEYS a MoSVY. Stejně je tomu také s organizací Handicap International a jejím projektem Education for All. Organizace se o zajištění vzdělání pro děti s postižením snažila díky spolupráci s ministerstvy a školením personálu. Rovněž organizace Charita ČR zvolila jako způsob udržitelnosti dopadů svých projektů spolupráci s MoEYS a zaškolováním učitelů, díky čemuž mohou i nadále aplikovat principy inkluzivního vzdělávání v akci. Právě této spolupráci s ministerstvy se bude věnovat další kritika. Obecně však lze říci, že díky skutečnosti, že většina organizací vzájemně spolupracuje, neudržitelnost projektů mezinárodních NGOs nemusí být vnímána jako zásadní problém.

Další kritikou je *závislost NGOs na oficiálních zdrojích* a aspekt *nezávislosti na vládě*. V souvislosti s absencí nezávislosti na vládě bychom mohli na základě výše popsaných aktivit jednotlivých organizací konstatovat, že většina mezinárodních NGOs svou činnost opírá na spolupráci s jednotlivými ministerstvy, převážně s MoEYS a MoSVY. Jedná se o organizace Aide et Action, VSO, Charita ČR, Handicap International, Save the Children, Epic Arts a Krousar Thmey. Na základě výše uvedené analýzy, ve které je často uváděna spolupráce organizací s jednotlivými ministerstvy lze konstatovat, že jeden z aspektů NGOs, tedy vykonávání své činnosti nezávisle na vládě a naprostá autonomie v rozhodování, zůstal u většiny organizací nenaplněn.

Někteří kritikové NGOs vytýkají, že svou činností přispívají k *zeslabování kapacit státu a podryvání jeho autority*. Další kritika se tedy týká skutečnosti, že NGOs v rozvojových zemích podkopávají centralitu státu. Obecně bychom mohli prohlásit, že většina organizací poskytujících služby, svou činností podryvají autoritu státu a jeho důvěryhodnost (viz str. 32).

U námi analyzovaných organizací je tato skutečnost viditelná především na činnosti VSO, která je ostatními NGOs vnímána jako důležitý partner, na kterého se organizace obrací. Na základě těchto informací bychom se mohli domnívat, že tímto podryvá důležitost vlády, jelikož organizace oslovují dříve nevládní organizaci než samotnou vládu. Dále mezi organizace poskytující služby patří DDSP, Khemara Cambodia a Rabbit School, čímž mohou do budoucna snižovat významnost vlády v této oblasti. Další organizací, která svou činností potenciálně ohrožuje postavení vlády je organizace Handicap International, která poskytuje protetické pomůcky lidem s postižením, čímž vláda může ztratit svou důležitost. V souvislosti s výše popsány informacemi lze předpokládat, že pokud by role NGOs v poskytování vzdělávání sílila, NGOs by byly vnímány širokou společností za hlavního zprostředkovatele vzdělávání, čímž by byla kapacita státu značně zeslabena.

Na počátku 21. století premiér Hun Sen prohlásil, že Kambodža byla rájem pro NGOs již dlouho, a jejich činnost je nekontrolovatelná. Velký počet NGOs působících v Kambodži tak způsobil *překrývání jejich činnosti*. Několik organizací uvedlo, že nebyly schopny efektivně koordinovat svou činnost a utrácely tak peníze za projekt, který už vedla jiná organizace. Vláda tak často nevěděla, co dělají. Ministr vzdělávání uvedl, že o činnosti zejména menších organizací, neměl příliš povědomí (Brinkley 2015). Vláda tedy není vždy schopna zajistit vhodnou koordinaci, což s sebou nese rizika duplikovaných projektů a programů. Přestože mezi většinou námi analyzovaných organizací probíhá spolupráce, převážně mezi mezinárodními organizacemi navzájem a mezinárodními organizacemi navazující partnerství s místními organizacemi, na základě informací týkajících se kritiky NGOs v Kambodži lze předpokládat, že také aktivity námi analyzovaných organizací se do určité míry překrývají. Nekontrolovatelnost činnosti a duplikování projektů je jedním z vysvětlení, proč byl přijat výše hodnocený Zákon o sdruženích a nevládních organizacích, zákon, který má za cíl kontrolovat činnost NGOs v Kambodži. Všechny z námi analyzovaných organizací tak musely svou činnost registrovat u vlády či při Ministerstvu zahraničních vztahů.

8. Závěr

Předkládaná práce *Postavení handicapovaných lidí v Kambodži a role NGOs* si kladla za cíl představení problémů, se kterými se lidé s postižením v Kambodži potýkají a následné zhodnocení role nevládních organizací působících v inkluzivním vzdělávání.

Jak již bylo v úvodu předesláno a v průběhu práce potvrzeno, přestože je vzdělání základní lidské právo, lidé s postižením se na cestě ke vzdělání setkávají s mnohými překážkami. Jednou z hlavních překážek je nedostatečná informovanost společnosti. Dalšími překážkami, které jsme v textu identifikovali, jsou například diskriminace, nedostatečná přístupnost škol či absence vhodných pomůcek.

První část práce se zabývala obecnými skutečnostmi souvisejícími s postavením lidí s postižením v rozvojovém světě. Významnou část práce tvořil text věnující se přijatým opatřením na půdě OSN, především Úmluvě OSN o právech osob s postižením. V souladu s Úmluvou totiž právě Kambodža přijala Zákon o ochraně a propagaci práv osob s postižením, upravující práva osob s postižením v Kambodži. Proto bychom mohli říci, že se snahy na zlepšení životních podmínek lidí s postižením v Kambodži již začínají objevovat.

Součástí teoretické části práce bylo rovněž popsání činnosti nevládních NGOs. Jak bylo v textu zjištěno, NGOs v současnosti pouze nevyplňují vakuum, které vzniklo činností vlády, ale soustředí se i na aktivity nad rámcem státem poskytovaných služeb. V oblasti rozvojové spolupráce převládají nevládní organizace poskytující služby. Důležitou součástí textu bylo také představení Lewisovy kategorizace NGOs, které podle něj mohou zastávat roli partnera, zprostředkovatele služeb a urychlovatele aktivit. V souvislosti s tezí práce, která říká, že NGOs plní roli zprostředkovatele služeb, pak byly jednotlivé rysy zprostředkovatele služeb aplikovány na aktivity analyzovaných organizací.

Druhá část práce byla zaměřena na situaci v Kambodži. V úvodu byly představeny hlavní příčiny postižení, přičemž pozornost byla věnována chudobě. Je to právě chudoba, která často bývá příčinou i důsledkem postižení. Posléze bylo nastíněno, jak jsou lidé s postižením vnímáni ve společnosti, přičemž z textu vyplynulo, že díky přetrvávajícím předsudkům a neinformovanosti jsou lidé s postižením vnímáni jako méněcenní a často tak jsou ze společnosti, a tím i ze vzdělávacího či pracovního procesu, vyloučeni. Přesto však jak text odhalil, dochází k pomalé změně přístupu společnosti, která by s sebou mohla kromě pochopení přinést také lepší životní podmínky pro osoby s postižením. Indikátory kambodžského závazku zlepšovat práva lidí s postižením jsou podepsáni a ratifikace Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením a přijetí Zákona o ochraně a propagaci práv osob s postižením. O pozitivním směřování svědčí

také aktivity ministerstev, která se zaměřují na zlepšování životních podmínek osob s postižením. Zásadní bylo také přiblížení vládního přístupů a státem definovaných problémů kambodžského školství, na které svou činností reagují právě námi analyzované organizace. Mohli bychom konstatovat, že transformační proces se nachází, přes veškerá opatření a snahy, stále ve svém počátku. V této části byl také přiblížen vývoj působení NGOs v Kambodži. Následující text popisující aktivitu jednotlivých místních i mezinárodních nevládních organizací, nás již díky aplikování kategorizace Lewise přibližoval ke stanovenému cíli.

Cíl práce byl tedy naplněn díky podrobnému popisu situace v Kambodži a analýze činností jednotlivých organizací. Ústřední tezí, která byla v práci ověřována, bylo tvrzení, že NGOs hrají ve vzdělávání dětí s postižením roli zprostředkovatele služeb. V rámci analýzy bylo ověřováno, zda organizace mají rysy zprostředkovatele služeb. Tato analýza dokázala, že *všechny zkoumané NGOs zastávají roli zprostředkovatele vzdělání*, jelikož poskytují vzdělávání dětem s postižením v odlehlých oblastech. Přesto jak bylo v práci předesláno, jednotlivé role organizací se mohou kombinovat, což je dokázáno na mezinárodních NGOs, které často hrají také roli partnerů. Jedním z vyzorovaných trendů je také spolupráce mezi mezinárodními NGOs a místními NGOs. Ve světle získaných poznatků si tak dovoluji tvrdit, že teze práce, zda NGOs hrají ve vzdělávání dětí s postižením roli zprostředkovatele, byla potvrzena.

Dalším výsledkem analýzy je poukázání na návaznost organizací na činnost ministerstev, zejména MoEYS. Byl ovšem zjištěn rozdíl, že místní organizace do činnosti MoEYS pouze zasahují svou činností, zatímco mezinárodní organizace usilují také o možnost ovlivňovat rozhodovací proces a vytvářet tak národní politiky. V souvislosti s vládními prioritami bylo zjištěno, že všechny organizace svou činností zasahují do pod-sektoru základního vzdělávání, čímž se snaží přispět k vyřešení výzvy zvýšení dostupnosti základního vzdělání v odlehlých oblastech pro děti ze znevýhodněných skupin. Naopak nejméně organizací svou aktivitou reaguje na prioritu zajištění vyššího vzdělávání, středního a technického a vzdělávání v raném dětství. V oblasti vybudování sektoru neformálního vzdělávání jsou aktivnější místní NGOs. Zajímavým poznatkem je také snaha organizací přispívat k sensibilizaci společnosti a měnění stereotypů ohledně lidí s postižením.

Tak jako každá mince má rub a líc, tak i činnost NGOs není vnímána výhradně pozitivně. Proto bylo nedílnou součástí práce také představení kritiky, které NGOs čelí. Jedná se především o nařčení z neefektivity, které je provázáno vyloučením určitých skupin z činnosti organizací. Mohli bychom říci, že k jistému vyloučení dochází v případě organizací Krousar Thmey, Aide et Action, Light for the World a Epic Arts, které svou činnost soustředí převážně na děti

se sluchovým a zrakovým postižením. Dále jsou organizace obviňovány z toho, že jsou donor driven a zájmy cílových skupin jsou tak podřízeny zájmům donorů. Přestože jsou všechny námi organizace na donorech závislé, nedomnívám se, že jsou donor driven. Dále je organizacím vyčítána neudržitelnost projektů. Většina projektů je však vedena více než 2 roky, čímž bychom mohli tuto kritiku vyvrátit. Velké kritice podléhá především skutečnost, že přestože organizace v názvu mají zakotveno, že se jedná o nevládní organizace, jejich činnost je často na vládní podpoře závislá. Tuto kritiku bychom mohli podpořit na základě zjištění, že všechny organizace svou aktivitou navazují na činnost MoEYS, přičemž některé spolupracují také s MoSVY či MoH. Další kritikou je možné podryvání autority vlády činností NGOs, které bychom mohli předpokládat u organizací, které jsou ostatními organizacemi a širokou společností vnímány jako silní partneři a zprostředkovatelé služeb. V neposlední řadě je vytýkána také možnost překrývání činností. Přes veškerou kritiku lze však aktivitu NGOs z pohledu autorky zhodnotit za pozitivní, jelikož v globálním měřítku je lepší nějaká aktivita než žádná.

Závěrem se nabízí se otázka, jak zajistit větší efektivitu projektů inkluzivního vzdělávání a zahrnutí dětí s postižením do společnosti. Jednou z možností je pokračovat v poskytování odborných školení učitelům. Dále je podle autorky důležité nepřestávat při vzdělávání budoucích pedagogů na pedagogických fakultách ve výuce základů vzdělávání dětí se specifickými potřebami. Jak již bylo v práci zmíněno, inkluzivnímu vzdělávání brání také negativní postoj ředitelů škol v zahrnutí dětí s postižením do výuky. Z tohoto důvodu by podle autorky mohly být vyhrazeny určité finanční prostředky na podporu státních škol, které děti s postižením do výuky zahrnou. V práci bylo dále dokázáno, že mezi organizacemi probíhá spolupráce. Pro efektivnější činnost by podle názoru autorky mohla být prohlubována také spolupráce s komunitami, zejména v oblasti zajištění přístupu k informacím, čímž by mohlo být přispíváno k lepšímu zahrnutí osob s postižením do společnosti.

Seznam literatury

ADB (2010). *Development Effectiveness Brief Cambodia Building Solid Physical and Social Infrastructure* (<https://www.adb.org/sites/default/files/publication/28763/decb-cam.pdf>, 3. 2. 2017).

ADB (2011). *Civil society briefs Cambodia* (<https://www.adb.org/sites/default/files/publication/28965/csb-cam.pdf>, 13. 1. 2017).

Aide et Action (2017a). *Education for Children with Mild to Severe Disabilities* (<http://seac.aide-et-action.org/project/access-to-education-for-children-with-mild-to-severe-disabilities/>, 15. 1. 2017).

Aide et Action (2017b). *Our approach* (<http://www.aide-et-action.org/about-us/our-approach/>, 14. 1. 2017).

Aide et Action (2017c). *Who we are* (<http://www.aide-et-action.org/about-us/>, 14. 1. 2017).

Albright, Alice (2014). Disabled people in developing countries are the poorest of the poor. *Global Partnership for education*. 15. 4. 2014. (<http://www.globalpartnership.org/blog/disabled-people-developing-countries-are-poorest-poor>, 26. 3. 2016).

Alley, Patrick (2015). All-out Attack on Cambodian Democracy. *The Huffington Post*. 7. 10. 2017 (http://www.huffingtonpost.com/patrick-alley/allout-attack-on-cambodia_b_7770850.html, 27. 2. 2017).

Bailey, Sheree – Nguon, Sophak Kanika (2014). *Situation analysis for disability-inclusive governance and community development in Cambodia* (<https://dfat.gov.au/about-us/publications/Documents/cambodia-disability-inclusive-governance-community-development-sit-analysis.pdf>, 17. 2. 2017).

Benson, Charlotte (1993). The changing role of non-governmental organisations (NGOs) in the provision of relief and rehabilitation assistance: Case study 2 – Cambodia/Thailand. *Overseas Development Institute* (<https://www.odi.org/publications/5602-ngos-relief-rehabilitation-assistance-cambodia-thailand>, 14. 1. 2017).

Besant, Daniel (2014). A fistful of donors. NGOs continue to thrive in Cambodia. *Southeast Asia Globe*. 16. 1. 2014 (<http://sea-globe.com/ngos-in-cambodia/>, 27. 2. 2017).

Blomberg, Matt – Sokhean, Ben (2013). Organizations Push for Employment of Disabled Persons in Provinces. *The Cambodia Daily*. 4. 12. 2013 (<https://www.cambodiadaily.com/archives/organizations-push-for-employment-of-disabled-persons-in-provinces-48540/>, 26. 1. 2017).

Bottomley, Ruth (2014). *The Role of Civil Society in Influencing Policy and Practice in Cambodia* (<https://www.worldcitizenspanel.com/assets/The-Role-of-Civil-Society-in-Influencing-Policy-and-Practice-in-Cambodia.pdf>, 12. 1. 2017).

Brinkley, Joel (2015). How NGOs Feed Corruption in Cambodia. *Far Outliers*. 23. 3. 2015 (<http://faroutliers.blogspot.cz/2015/03/how-ngos-feed-corruption-in-cambodia.html>, 27. 2. 2017).

Cambridge Dictionary (2017). *NGO* (<http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/ngo>, 9. 2. 2017).

Carter, Jennifer (2009). *Preparing for the Journey. A Cooperative Approach to Service Provision for Children with Intellectual Disabilities in Cambodia* (https://www.unicef.org/cambodia/Intellectual_Disabilities_Children_Report.pdf, 13. 3. 2016).

CDC (2016). *Common Barriers to Participation Experienced by People with Disabilities* (<http://www.cdc.gov/ncbddd/disabilityandhealth/disability-barriers.html>, 3. 4. 2016).

Centre for Studies on Inclusive Education (2017). *Index for Inclusion: developing learning and participation in schools* (<http://www.csie.org.uk/resources/inclusion-index-explained.shtml#definitions>, 13. 2. 2017).

Connelly, Ulrike Busschbacher (2009). Disability Rights in Cambodia: Using the Convention on the Rights of People with Disabilities to expose human rights violations. *Pacific Rim Law & Policy Journal Association* 18 (1), 123–150.

Council for Social Development (2002). *National Poverty Reduction Strategy 2003-2005* (<http://www.imf.org/external/NP/prsp/2002/khm/01/122002.pdf>, 28. 2. 2017).

DAC (2017). *History* (<http://dac.org.kh/en/article/about-us/who-we-are.html>, 17. 2. 2017).

DDSP (2017a). *About us* (http://ddspcambodia.org/crbst_1.html, 15. 1. 2017).

DDSP (2017b). *Mith Komar Pikar Project* (http://ddspcambodia.org/crbst_6.html, 15. 1. 2017).

Devi, Uma (2013). An analytical study on the Role of NGOs in the poverty reduction of India. *International Refereed Research Journal* 4 (1), s. 127–137.

Domashneva, Helena (2013). NGOs in Cambodia: It's Complicated. *The Diplomat*. 3. 12. 2013 (<http://thediplomat.com/2013/12/ngos-in-cambodia-its-complicated/>, 2. 3. 2017).

Driedger, Diane (1991). Introduction. In: Driedger a kol., *Disabled People in International Development* (<http://www.independentliving.org/docs1/dispeopleintldev.pdf>, 26. 3. 2016), s. 1–3.

Elms, Lindsey (2014). *Strengthening Practical Teachers' Training Options for Inclusive Education: Mapping Teaching Aid Use and Production in Cambodia*. Caritas Czech Republic (Praha: Caritas Czech Republic).

Epic Arts (2016). *2015 Review and Annual Report* (<http://epicarts.org.uk/wp-content/uploads/2016/04/2015-annual-report.pdf>, 20. 1. 2017).

Epic Arts (2017a). *Inclusive Arts Course* (<http://epicarts.org.uk/programme/inclusive-arts-course/>, 15. 1. 2017).

Epic Arts (2017b). *Our history* (<http://epicarts.org.uk/our-history/>, 17. 1. 2017).

Epic Arts (2017c). *Research and Networking* (<http://epicarts.org.uk/programme/research-and-networking/>, 17. 1. 2017).

Epic Arts (2017d). *Special Education* (<http://epicarts.org.uk/programme/special-education/>, 17. 1. 2017).

FAO (2002). *Facts and figures about the disabled* (http://www.fao.org/english/newsroom/action/facts_sd_enabled.htm, 28. 2. 2017).

Global Partnership (2016). *Education in Cambodia* (<http://www.globalpartnership.org/country/cambodia>, 26. 3. 2016).

Hallet, Virginie – Jadin, Sophie – Last, Ulrike (2009). *Lessons learnt for the Inclusive Education of disabled children in Cambodia* (Lyon: Handicap International).

Handicap Infos (2007). *Les 6 grandes catégories de handicap* (http://www.handicapinfos.com/informer/6-grandes-categories-handicap_3134.htm, 12. 8. 2016).

Handicap International (2016a). *Disability and Human Rights* (http://www.hiproweb.org/fileadmin/cdroms/Handicap_Developpement/www/en_page41.html, 27. 3. 2016).

Handicap International (2016b). *Global situation of people with disabilities* (http://www.hiproweb.org/fileadmin/cdroms/Handicap_Developpement/www/en_page21.html, 26. 3. 2016).

Handicap International (2016c). *Inclusive Development* (http://www.hiproweb.org/fileadmin/cdroms/Handicap_Developpement/www/en_page61.html, 27. 3. 2016).

Handicap International (2017a). *Cambodia* (<http://www.handicap-international.us/cambodia>, 16. 1. 2017).

Handicap International (2017b). *Inclusive Education* (http://www.handicap-international.us/inclusive_education, 16. 1. 2017).

Hassan, Azizul – Forhad, Ahmed (2013). The role of NGOs in the sustainable development in Bangladesh. *Present Environment and Sustainable development* 7 (2), s. 59–72.

Hassan, Javad (1991). Disabled People and Attitudinal Barriers. In: Driedger a kol., *Disabled People in International Development* (<http://www.independentliving.org/docs1/dispeopleintldev.pdf>, 26. 3. 2016), s. 4–6.

Hendl, Jan (2016). *Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace* (Praha: Portál).

Charita ČR (2015). *Inkluzivní vzdělávání v Kambodži slaví úspěchy* (<http://svet.charita.cz/kde-pusobime/asie/kambodza/inkluzivni-vzdelavani-v-kambodzi-slavi-uspechy/>, 13. 2. 2017).

Charita ČR (2017a). *Inkluzivní vzdělávání dětí s postižením* (<http://svet.charita.cz/kde-pusobime/asie/kambodza/inkluzivni-vzdelavani-deti-s-postizenim/>, 21. 2. 2017).

Charita ČR (2017b). *Inkluzivní vzdělávání ve výuce budoucích pedagogů* (<http://svet.charita.cz/kde-pusobime/asie/kambodza/inkluzivni-vzdelavani-ve-vyuce-budoucich-pedagogu/>, 20. 2. 2017).

Charita ČR (2017c). *Z historie* (<http://www.charita.cz/o-charite/z-historie/>, 19. 2. 2017).

Charita ČR (2017d). *Zařazení postižených dětí do škol* (<http://svet.charita.cz/kde-působime/asia/kambodza/zarazeni-zdravotne-postizenych-deti-do-skol/>, 19. 2. 2017).

Child Fund International (2013). *Under Pressure: Cambodia's Rapidly Expanding Population* (<https://www.childfund.org/Content/NewsDetail/2147489040/>, 28. 2. 2017).

ICNL (2016). *Civic Freedom Monitor: Cambodia* (<http://www.icnl.org/research/monitor/cambodia.html>, 12. 1. 2017).

IDDC (2017a). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities* (<https://iddcconsortium.net/what-we-do/convention-rights-persons-disabilities>, 3. 3. 2017).

IDDC (2017b). *Who we are* (<https://www.iddcconsortium.net/who-we-are>, 3. 3. 2017).

ILO (2012). *Cambodia: toward integrated employment and social protection policies* (Geneva: ILO).

ILO (2016). *Cambodia Common Country Assessment-CCA. UNDAF 2016-2018* (http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---asia/---ro-bangkok/---sro-bangkok/documents/genericdocument/wcms_364553.pdf, 17. 8. 2016).

Informační centrum OSN (2016). *Boj proti diskriminaci- osoby s postižením* (<http://www.archiv.osn.cz/lidska-prava/?kap=42&subkap=50>, 3. 4. 2016).

International Disability Alliance (2017). *Who are we* (<http://www.internationaldisabilityalliance.org/about>, 3. 3. 2017).

International Monetary Fund (2015). *World Economic Outlook* (<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/02/pdf/text.pdf>, 26. 3. 2015).

JICA (2002). *Country Profile on Disability: Kingdom of Cambodia* (http://siteresources.worldbank.org/DISABILITY/Resources/Regions/East-Asia-Pacific/JICA_Camboida.pdf, 19. 3. 2016).

KAPE (2016). *Annual Report 2015* (http://www.kapekh.org/files/report_file/Annual-Report-2015-En.pdf, 16. 2. 2017).

KAPE (2017a). *About KAPE* (<http://www.kapekh.org/en/who-we-are/11/>, 16. 2. 2017).

KAPE (2017b). *Cambodia tertiary scholarship program* (http://www.kapekh.org/en/what-we-do/16/?pro_id=4, 16. 2. 2017).

KAPE (2017c). *Improved basic education in Cambodia (IBEC) Project* (http://www.kapekh.org/en/what-we-do/17/?pro_id=7, 15. 2. 2017).

Khemara Cambodia (2015). *Khemara Annual Report 2015* (<http://khemaracambodia.org/wp-content/uploads/2016/06/Annual-Report-2015.pdf>, 17. 2. 2017).

Khemara Cambodia (2017a). *Child Protection* (http://khemaracambodia.org/dt_galleries/child-protection-2/, 17. 2. 2017).

Khemara Cambodia (2017b). *Childcare Centres* (http://khemaracambodia.org/dt_galleries/childcare-centres/, 17. 2. 2017).

Khemara Cambodia (2017c). *Justice for Children!* (http://khemaracambodia.org/dt_galleries/justice-for-children-2/, 17. 2. 2017).

Khemara Cambodia (2017d). *Khemara Projects and Resources* (<http://khemaracambodia.org/resource/>, 14. 1. 2017).

Khemara Cambodia (2017e). *Snail tail: A Koh Dach family story* (<http://khemaracambodia.org/2016/07/11/snail-tail/>, 14. 1. 2017).

Kingdom of Cambodia (2010). *United Nations Development Assistance Framework 2011-2015* (http://www.cdc-crdb.gov.kh/cdc/Donor_Development_Cooperation_Programs/undaf/narative_2011_2015_en.pdf, 21. 12. 2016).

Komar Pikar Foundation (2017a). *What we do* (<http://www.komarpikar.org/index.php?id=4>, 15. 1. 2017).

Komar Pikar Foundation (2017b). *Who we are* (<http://www.komarpikar.org/index.php?id=14>, 15. 1. 2017).

Krasner, Stephen D. (2009). *Think Again: Sovereignty. Foreign Policy*. 20. 11. 2009 (<http://foreignpolicy.com/2009/11/20/think-again-sovereignty/>, 27. 2. 2017).

Krousar Thmey (2017a). *About us* (<http://www.krousar-thmey.org/en/about-us/>, 15. 1. 2017).

Krousar Thmey (2017b). *Education for Deaf or Blind Children* (<http://www.krousar-thmey.org/en/our-work/education-deaf-or-blind-children/>, 15. 1. 2017)

Krousar Thmey (2017c). *Partenariat avec les autorités cambodgiennes* (<http://www.krousar-thmey.org/partenarias/les-autorites-cambodgiennes/>, 1. 3. 2017).

Lewis, David – Kanji, Nazneen (2009). *Non-Governmental Organizations and Development* (London: Routledge).

Lewis, David (2001). *The management of non-governmental development organizations: an introduction* (London: Routledge).

Light for the World (2015). *Activity Report 2014/2015* (https://www.light-for-the-world.org/sites/lfdw_org/files/download_files/lftw_ar_2014_15_screen_0.pdf, 13. 1. 2017).

Light for the World (2017a). *Cambodia* (<https://www.light-for-the-world.org/cambodia>, 15. 2. 2017).

Light for the World (2017b). *Independent Living* (<https://www.light-for-the-world.org/independent-living>, 15. 2. 2017).

Light for the World (2017c). *Light for the Wolrd* (<https://www.light-for-the-world.org/light-for-the-world>, 15. 2. 2017).

Literacy Watch (2000). *Role of NGO's in Education Development. Bulletin April 2000, No. 15* (http://www.accu.or.jp/litdbase/literacy/nrc_nfe/eng_bul/BUL15.pdf, 11. 1. 2017).

Mansfield, Cristina – MacLeod, Kurt (2002). *Advocacy in Cambodia: Increasing Democratic Space* (Phnom Penh: Pact Cambodia).

Marcinkutė, Lina (2011). The role of human rights NGO's: human rights defenders or state sovereignty destroyers?. *Baltic journal of Law & Politics* 4 (2), s. 52–77.

Martens, Kerstin (2002). Mission Impossible? Defining Nongovernmental Organizations. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations* 13 (2), p. 271-285.

Martin, Emily (2015). *Cambodian Landmine Survivors troupe and Phare* (<https://pharecircus.org/cambodian-landmine-survivors-troupe-phare/>, 2. 3. 2017).

Mikkelsen, Britha (2005). *Methods for Development Work and Research: A New Guide for Practitioner* (New Delhi: Sage Publications India Pvt Ltd).

Ministry of Planning (2011). *Cambodia Demographic and Health Survey 2010* (<http://dhsprogram.com/pubs/pdf/Fr249/Fr249.pdf>, 21. 2. 2017).

Ministry of Planning (2013). *Cambodia Inter-censal Population Survey 2013* (http://www.stat.go.jp/info/meetings/cambodia/pdf/ci_fn02.pdf, 21. 2. 2017).

Ministry of Planning (2014). *National strategic development plan 2014-2018* (<http://cambodia.unfpa.org/publications/national-strategic-development-plan-2014-2018>, 20. 12. 2016).

Mith Samlanh (2017a). *About the Children* (<http://mithsamlanh.org/aboutchild.php?=:aboutus>, 15. 1. 2017).

Mith Samlanh (2017b). *Who are we* (<http://mithsamlanh.org/whoweare.php?=:aboutus>, 15. 1. 2017).

MoEYS (2017a). *Policy on Education for Children with disabilities* (<http://www.moeys.gov.kh/en/policies-and-strategies/policy-on-education-for-children-with-disabilities.html>, 23. 2. 2017).

MoEYS (2017b). *Primary Education* (<http://www.moeys.gov.kh/en/primary-education.html>, 23. 2. 2017).

Morris, Deanna (2016). Cambodia: Inclusive Education Combats Social Barriers. *Global South Development Magazine*. 17. 8. 2016 (<http://www.gsdmagazine.org/cambodia-inclusive-education-combats-social-barriers/>, 21. 10. 2016).

MZV (2017a). *Charita Česká republika* (http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/lidska_prava/transformacni_spoluprace_1/nasi_partneri/charita_ceska_republika.html, 17. 2. 2017).

MZV (2017b). *Kambodža* (http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/dvoustranna_zrs_cr/projekto_ve_zeme/kambodza/index.html, 19. 2. 2017).

National Institute of Statistics (2013). *Cambodia: Inter-Censal Population Survey 2013 Final Report* (http://www.stat.go.jp/info/meetings/cambodia/pdf/ci_fn02.pdf, 21. 1. 2017).

Nations Online (2017). *Administrative Map of Cambodia* (<http://www.nationsonline.org/maps/cambodia-administrative-map.jpg>, 23. 3. 2017).

Nordenrot, Anna (2015a). Children with disabilities flourishing at school. *UNICEF*. 11. 8. 2015 (<http://unicefcambodia.blogspot.cz/2015/08/children-with-disabilities-flourishing.html>, 17. 10. 2016).

Nordenrot, Anna (2015b). Inclusive education enables all children to learn. *UNICEF*. 25. 6. 2015 (<http://unicefcambodia.blogspot.com/2015/06/inclusive-education-enables-all.html>, 17. 10. 2016).

Päivi, Pöyhönen (2004). *Training and Employment of People with Disabilities: Cambodia 2002*. (Bangkok: International Labour Office).

Parliament UK (2014). *Priorite disability in development work, warn MPs* ([http://www.parliament.uk/business/committees/committees-a-z/commons-select/international-development-committee/news/disability-and-development-report-substantive-/,](http://www.parliament.uk/business/committees/committees-a-z/commons-select/international-development-committee/news/disability-and-development-report-substantive-/) 13. 10. 2016).

Phare Ponleu Selpak (2017a). *Circus* (<https://phareps.org/circus/>, 2. 3. 2017).

Phare Ponleu Selpak (2017b). *Education* (<https://phareps.org/education/>, 15. 1. 2017).

Phare Ponleu Selpak (2017c). *Who we are* (<http://phareps.org/what-we-do/>, 15. 1. 2017).

Phare The Cambodian Circus (2017). *Our Social Mission* (<https://pharecircus.org/about-us/our-social-mission/>, 2. 3. 2017).

Pillay, Thashika (2010). Critical Perspectives on NGOs and Educational Policy Development in Ethiopia. *Journal of Alternative Perspectives in the Social Sciences* 2 (1), s. 92–121.

PWD (2017). *Disabled People's Organisations (DPOs)* (<http://www.pwd.org.au/student-section/disabled-people-s-organisations-dpos.html>, 3. 3. 2017).

Rabbit School (2017a). *About us* (http://www.rabbitschoolcambodia.org/?page_id=582, 15. 1. 2017).

Rabbit School (2017b). *Education* (http://www.rabbitschoolcambodia.org/?page_id=42, 17. 1. 2017).

Rabbit School (2017c). *The Rabbit School Educational Program* (http://www.rabbitschoolcambodia.org/?page_id=184, 17. 1. 2017).

Rathana, Bun (2016). Annual Report 2015. *Mith Samlah* (<http://mithsamlanh.org/download/anualreport/2015/Annual%20Report%202015%20Eng%20Final.pdf>, 10. 1. 2017).

Reimann, Kim D. (2005). Up to No Good? Recent Critics and Critiques of NGOs. *Political Science Faculty Publications. Paper 5* (http://scholarworks.gsu.edu/political_science_facpub/5, 27. 2. 2017).

Save the Children (2014). *Annual Review 2014* (https://cambodia.savethechildren.net/sites/cambodia.savethechildren.net/files/library/Annual_Review_2014-REVISED_2.pdf, 11. 2. 2017).

Save the Children (2016). *Khvan Cheal Primary School Inauguration* (<https://cambodia.savethechildren.net/news/khvan-cheal-primary-school-inauguration>, 1. 3. 2017).

Save the Children (2017a). *About us* (<https://cambodia.savethechildren.net/about-us>, 13. 2. 2017).

Save the Children (2017b). *Education* (<https://cambodia.savethechildren.net/what-we-do/education>, 13. 2. 2017).

Save the Children (2017c). *I'm Learning!* (https://cambodia.savethechildren.net/sites/cambodia.savethechildren.net/files/library/Brochure_A5_Im%20Learning_FIN_LR_V2.pdf, 11. 2. 2017).

Shah, Anup (2005). Non-governmental Organizations on Development Issues. *Global Issues*. 1. 1. 2005 (<http://www.globalissues.org/article/25/non-governmental-organizations-on-development-issues>, 27. 2. 2017).

Sopha, Ang – Conochie, Gordon – Syrom, Chhum (2014). Right to Education in Cambodia: Community Level Research. A joint research initiative. *NGO Education Partnership* (<http://www.nepcambodia.org/nepcambodia/members/upload/file/Right%20to%20Education%20in%20Cambodia%20Report1.pdf>, 21. 2. 2017).

Srinivas, Nidhi (2009). Against NGOs? A critical Perspective on Nongovernmental Action. *SAGE Journals* 38 (4). 12. 5. 2009, s. 614–626.

Světlo pro svět (2017). *4.1. - Světový den Braillova písma* (<http://www.svetloprosvet.cz/cs/hlavni-stranka/detail/498-4-1-svetovy-den-braillova/>, 27. 2. 2017).

Syrovátka, Miroslav – Harmáček, Jaromír (2014). Klasifikace rozvojových zemí. In: Nováček, Pavel, *Rozvojová studia- vybrané kapitoly* (Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci), s. 45–66.

Talat, Kausar (2014). NGOs or No Good Organizations- A critical analysis of NGO impact on Pakistan and other countries. *Reader Supported News*. 13. 5. 2014 (<http://readersupportednews.org/pm-section/86-86/23652-ngos-or-no-good-organizations-a-critical-analysis-of-ngo-impact-on-pakistan-and-other-countries>, 27. 2. 2017).

Thomas, Philippa (2005). Poverty Reduction and Development in Cambodia: Enabling Disabled People to Play a Role. *Disability Knowledge and Research*. (https://assets.publishing.service.gov.uk/media/57a08c5840f0b652dd001280/PolicyProject_cambodia.pdf, 22. 9. 2016).

Trani, Jean-François – VanLeit, Betsy (2010). *Increasing inclusion of persons with disabilities: Reflections from disability research using the ICF in Afghanistan and Cambodia* (London: Leonard Cheshire International).

Ulleberg, Inger (2009). *The role and impact of NGOs in capacity development. From replacing the state to reinvigorating education* (Paris: International Institute for Educational Planning).

UN Department of Economic and Social Affairs (2017). *Sustainable Development Goal 4* (<https://sustainabledevelopment.un.org/sdg4>, 15. 2. 2017).

UN Division for Social Policy and Development (2017a). *Inter-Agency Support Group for the Convention on the Rights of Persons with Disabilities* (<https://www.un.org/development/desa/disabilities/about-us/inter-agency-support-group-for-the-convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>, 13. 1. 2017).

UN Division for Social Policy and Development (2017b). *Standard Rules on the Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities* (<https://www.un.org/development/desa/disabilities/standard-rules-on-the-equalization-of-opportunities-for-persons-with-disabilities.html>, 13. 1. 2017).

UN Division for Social Policy and Development (2017c). *World Programme of Action Concerning Disabled Persons*

(<https://www.un.org/development/desa/disabilities/resources/world-programme-of-action-concerning-disabled-persons.html>, 13. 1. 2017).

UN General Assembly (1948). *Universal Declaration of Human Rights* (<http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>, 17. 4. 2016).

UN General Assembly (1989). *Convention on the Rights of the Child* (<http://www.un.org/documents/ga/res/44/a44r025.htm>, 3. 4. 2016).

UN General Assembly (1991). *46/119. The protection of persons with mental illness and the improvement of mental health care* (<http://www.un.org/documents/ga/res/46/a46r119.htm>, 3. 3. 2017).

UN General Assembly (2007). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities : resolution adopted by the General Assembly* (<http://www.un-documents.net/a61r106.htm>, 3. 4. 2016).

UN Treaty Collection (2107a). *11. Convention on the Rights of the Child* (https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=IV-11&chapter=4&clang=_en, 5. 3. 2017).

UN Treaty Collection (2017b). *15. Convention on the Rights of Persons with Disabilities* (https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=IV-15&chapter=4&clang=_en, 17. 2. 2017).

UNDP (2012). *The UN Partnership to Promote the Rights of Persons with Disabilities (UNPRPD)* (http://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/poverty-reduction/inclusive_development/disability-rights--he-un-partnership-to-promote-the-rights-of-pe.html, 13. 1. 2017).

UNDP (2016). *Inclusive development* (http://www.undp.org/content/undp/en/home/ourwork/povertyreduction/focus_areas/focus_inclusive_development.html, 24. 11. 2016).

UNESCO (1994). *Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education* (<http://unesdoc.unesco.org/images/0009/000984/098427eo.pdf>, 13. 2. 2017).

UNESCO (2017). *World Conference on EFA, Jomtien, 1990* (<http://www.unesco.org/new/en/education/themes/leading-the-international-agenda/education-for-all/the-efa-movement/jomtien-1990/>, 13. 2. 2017).

Union of International Associations (2017). *The Yearbook of International Organizations. What is a non-governmental organization?* (http://www.uia.org/yearbook?qt-yb_intl_orgs=3#yearbook_pages-page_yb_faq-4, 9. 2. 2017).

USAID (2015). *The 2015 CSO Sustainability Index for Asia* (https://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1866/2015_Asia_CSOSI.pdf, 27. 2. 2017).

Vantha, Chea (2010). *Reaching the Unreached. Bridging the social divide in Cambodia through inclusive education* (Belfast: VSO).

VSO (2017a). *Cambodia* (<https://www.vsointernational.org/fighting-poverty/where-we-fight-poverty/cambodia>, 17. 1. 2017).

VSO (2017b). *Improving Education* (<https://www.vsointernational.org/fighting-poverty/improving-education>, 17. 1. 2017).

Waisová, Šárka (2008). *Mezinárodní organizace a režimy* (Plzeň: Aleš Čeněk).

WHO (2011). *World Report on Disability* (http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/en/index.html, 26. 3. 2016).

WHO (2015). *Disability and Health* (<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs352/en/>, 3. 4. 2016).

World Bank (1998). *NGOs in Bank-supported Projects An OED Review* (<http://documents.worldbank.org/curated/en/938011467997580469/pdf/multi-page.pdf>, 10. 2. 2017).

World Bank (2016). *WDI 2016 Maps* (<http://databank.worldbank.org/data/download/site-content/wdi/maps/world-by-income-wdi-2016.png>, 17. 2. 2017).